

Juridiska institutionen

Juristprogrammet, höstterminen 2016

Examensarbete 30 hp

Framtidsfullmakter

Rättssäkerheten ur framtidsfullmaktsgivarens perspektiv

Anton Jägerholt

Handledare: Therese Bäckman

Examinator: Pernilla Marklund

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN

Sammanfattning

Samma dag som denna uppsats färdigställs antas regeringen fatta beslut om att lägga fram en proposition om lag om framtidsfullmakter till riksdagen. Framtidsfullmakter ger enskilda möjlighet att utse någon som kan ha hand om deras personliga och ekonomiska angelägenheter om de senare i livet inte själva kan det. Lagförslaget har getts en privaträttslig karaktär men i lagstiftningsarbetet har framkommit att lagen även måste vara rättssäker.

Syftet med uppsatsen har varit att undersöka rättssäkerheten i lagrådets lagförslag om framtidsfullmakter ur framtidsfullmaktsgivarens perspektiv. I uppsatsen har därför framtidsfullmakter placerats in i den juridiska systematiken, där jag menar att de kan höra hemma inom inte bara förmyndarskapsrätten utan även inom socialrätten och avtalsrätten. Utifrån de tre rättsområdena har fyra rättssäkerhetsbegrepp konstruerats; ett formellt socialrättsligt, ett materiellt socialrättsligt, ett förmyndarskapsrättsligt och ett avtalsrättsligt. I uppsatsen har vidare, utifrån framtidsfullmaktsgivarens perspektiv, lagrådets lagförslag om framtidsfullmakter presenterats och problematiserats. I samband med det har särskilt lyfts att framtidsfullmaktsgivaren i vissa situationer förutspås ha begränsade möjligheter att i praktiken vidta vissa i lagen stadgade åtgärder, såsom att återkalla en framtidsfullmakt.

Undersökningen av rättssäkerheten i lagförslaget ur framtidsfullmaktsgivarens perspektiv har inte gett några klara och entydiga svar. Vissa delar av lagförslaget förefaller vara rättssäkra för framtidsfullmaktsgivaren medan andra förefaller vara mindre rättssäkra. Mot bakgrund av den privaträttsliga utformningen, som inte till fullo tar hänsyn till de karaktäristika som kännetecknar framtidsfullmaktsgivaren, har dessutom ett flertal punkter i lagstiftningen identifierats som kan komma att leda till praktiska rättssäkerhetsproblem för framtidsfullmaktsgivaren.

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	2
FÖRKORTNINGAR	6
1 JURIDIKEN I UTVECKLING	8
1.1 Ett nytt rättsligt institut i Sverige.....	8
1.2 Syfte och frågeställningar.....	9
1.3 Metod, material och disposition	10
1.4 Forskningsläge.....	12
1.5 Avgränsningar	13
1.6 Begrepp.....	14
2 FRAMTIDSFULLMAKTER	15
2.1 Framtidsfullmakter i stora drag	15
2.2 Befintliga alternativ	16
2.2.1 Godmanskap	16
2.2.2 Förvaltarskap.....	17
2.2.3 Ordinära fullmakter.....	18
2.3 Behovet av framtidsfullmakter	19
2.3.1 Lagstiftningsarbetet.....	19
2.3.2 Framtidsfullmaktsgivaren	21
2.4 Offentligrättslig eller privaträttslig lagstiftning?.....	21
3 FRAMTIDSFULLMAKTER I DEN JURIDISKA SYSTEMATIKEN.....	23
3.1 Allmänt.....	23
3.2 Socialrätten	24
3.3 Förmynderskapsrätten	25
3.4 Avtalsrätten.....	26
3.5 Slutsats avseende framtidsfullmaktens placering.....	26
4 RÄTTSSÄKERHET.....	26
4.1 Rättsstaten och välfärdsstaten.....	27
4.2 Socialrätten	28
4.2.1 Allmänt	28
4.2.2 Formell rättssäkerhet.....	29
4.2.3 Materiell rättssäkerhet.....	29
4.3 Förmynderskapsrätten	30

4.3.1	Allmänt	30
4.3.2	Minsta ingripande åtgärd	31
4.3.3	Självbestämmande	32
4.4	Avtalsrätten.....	33
4.4.1	Allmänt	33
4.4.2	Godtroende tredje mans rätt till oförändrad ställning	34
4.5	Slutsats avseende de fyra rättssäkerhetsbegreppen	35
5	LAGFÖRSLAGET	36
5.1	Framtidsfullmakten.....	36
5.1.1	Grunden.....	36
5.1.2	Omfattningen	37
5.1.3	Upprättandet.....	38
5.1.4	Återkallelse	39
5.1.5	Tillägg, ändring och begränsning.....	40
5.1.6	Vissa situationer	41
5.2	Ibrukttagandet och användandet.....	42
5.2.1	Terminologi.....	42
5.2.2	Tas i bruk och användas.....	42
5.2.3	Underrättelse	44
5.2.4	Domstolsprövning	45
5.3	Framtidsfullmaktshavaren	47
5.3.1	Skyldigheter	47
5.3.2	Jäv	48
5.3.3	Gåvor.....	48
5.3.4	Arvode.....	49
5.3.5	Delegation	49
5.3.6	Övriga frågor.....	50
5.4	Tredje man.....	50
5.4.1	Framtidsfullmaktsgivarens bundenhet	50
5.4.2	Rätten till skadestånd	51
5.5	Granskningen.....	52
5.5.1	Granskare	52
5.5.2	Redovisning till närstående.....	53
5.5.3	Överförmyndaren	53
6	LAGFÖRSLAGETS RÄTTSSÄKERHET	55
6.1	Grunderna för framtidsfullmakter	55
6.2	Ibrukttagandet och användandet.....	56
6.2.1	Förutsättningarna för ibrukttagande och användande.....	56
6.2.2	Framtidsfullmaktshavarens inflytande.....	57

6.2.3 Domstolsprövning	59
6.3 Framtidsfullmaktshavarens uppdrag	60
6.4 Granskningen.....	61
6.4.1 Granskare	61
6.4.2 Överförmyndaren	61
6.5 Bundenheten till tredje man.....	62
6.6 Praktiska rättssäkerhetsproblem	63
6.6.1 Framtidsfullmaktsgivarens återkallelse.....	63
6.6.2 Granskarens och överförmyndarens granskning.....	64
6.6.3 Fullmaktshavarens jäv	65
6.6.4 Fullmaktshavarens befogenhetsöverskridande	66
7 AVSLUTNING	67
KÄLLFÖRTECKNING	69
BILAGA 1 – FÖRSLAG TILL LAG OM FRAMTIDSFULLMAKTER I LAGRÅDETS YTTRANDE FRÅN DEN 10 OKTOBER 2016.....	73
BILAGA 2 – FÖRSLAG TILL LAG OM FRAMTIDSFULLMAKTER I REGERINGENS LAGRÅDSREMISS FRÅN DEN 22 SEPTEMBER 2016	76
BILAGA 3 – FÖRSLAG TILL LAG OM FRAMTIDSFULLMAKTER OCH OM BEHÖRIGHET I VISSA FALL FÖR ANHÖRIGA I DS 2014:16	80
BILAGA 4 – FÖRSLAG TILL LAG OM FRAMTIDSFULLMAKTER OCH OM BEHÖRIGHET I VISSA FALL FÖR ANHÖRIGA I SOU 2004:112	86

Förkortningar

2004 års lagförslag	Förslag till lag om framtidsfullmakter m.m. och om behörighet i vissa fall för anhöriga (SOU 2004:112, s. 1023-1031). Återfinns i bilaga 4.
2014 års lagförslag	Förslag till lag om framtidsfullmakter m.m. och om behörighet i vissa fall för anhöriga (Ds 2014:16, s. 15-25). Återfinns i bilaga 3.
AvtL	Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
CRPD	FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning
Dir.	Kommittédirektiv
Ds	Departementsserien
Europarådets rekommendation 1999	Recommendation No. R (99) 4 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 23 February on Principles Concerning the Legal Protection of Incapable Adults.
Europarådets rekommendation 2009	Recommendation CM/Rec(2009)11 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 9 December 2009 on Principles Concerning Continuing Powers of Attorney and Advance Directives for Incapacity.
FB	Föräldrabalk (1949:381)
FN	Förenta Nationerna
HB	Handelsbalk (1736:1232)
HSL	Hälso- och sjukvårdslag (1982:763)
Lagrådets lagförslag	Lag om framtidsfullmakter (Lagrådets yttrande s. 11-14). Återfinns i bilaga 1.
Lagrådets yttrande	Lagrådets yttrande över förslag till lag om framtidsfullmakter m.m. från den 10 oktober 2016.
Lagrådsremiss	Regeringens lagrådsremiss <i>Framtidsfullmakter – en ny form av ställföreträdarskap för vuxna</i> , från den 22 september 2016.
LFF	Lagrådets förslag till lag om framtidsfullmakter

LSS	Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade
Prop.	Proposition
Regeringens lagförslag	Förslag till lag om framtidsfullmakter (Lagrådsremiss <i>Framtidsfullmakter – en ny form av ställföreträdarskap för vuxna</i> , s. 5-9). Återfinns i bilaga 2.
RF	Regeringsform (1974:152)
SoL	Socialtjänstlag (2001:453)
SOU	Statens offentliga utredningar
TVL	Tandvårdslag (1985:125)
ÄB	Ärvdabalk (1958:637)

1 Juridiken i utveckling

I Sverige tillkommer, ändras och upphävs lagar och förordningar kontinuerligt. Till följd av detta utvecklas juridiken ständigt. En del i denna utveckling kommer troligen vara att en lag om framtidsfullmakter träder i kraft den 1 juli 2017. Ett införande av en sådan lag kan leda till avsevärd påverkan för enskilda, såväl positiv som negativ. Mot bakgrund av detta finns det anledning att undersöka det föreslagna institutet, vilket kommer att ske i denna uppsats. Hur undersökningen kommer att gå till presenteras närmare i detta inledande kapitel.

1.1 Ett nytt rättsligt institut i Sverige

Ända sedan åtminstone 2002 har ett mer eller mindre aktivt lagstiftningsarbete angående framtidsfullmakter pågått i Sverige.¹ Det senaste som hänt i den processen är att lagrådet, den 10 oktober 2016, yttrade sig över regeringens lagrådsremiss. Innan 2016 års slut förväntas regeringen lägga fram en proposition.²

Det är inte bara i Sverige som framtidsfullmakter är aktuellt. Europarådet har gett ut två rekommendationer på området och flera europeiska länder har redan stiftat lagar om framtidsfullmakter.³ Vid en utblick från Sverige kan konstateras att våra grannländer är steget före oss i utvecklingen. Såväl Finland som Norge har redan infört bestämmelser om framtidsfullmakter och Danmark har antagit en lag om framtidsfullmakter, även om den ännu inte har trätt i kraft.

Vidare kan noteras att det i Sverige i huvudsak hörs positiva röster om det föreslagna institutet.⁴ Kanske beror de positiva uttalandena på den trend jag tycker mig kunna skönja i samhället där alla människor – oavsett kön, etnicitet, ålder, funktion etc. – ska behandlas på ett värdigt sätt och ges samma möjligheter. Ett införande av en lag om framtidsfullmakter skulle kunna bidra i denna utveckling på ett positivt sätt, eftersom institutet kommer att vara till nytta för fullmaktsgivaren, som har nedsatt funktion i vissa avseenden och inte sällan är till åren kommen. Kanske beror de positiva uttalandena i stället på pragmatiska hänsyn.

---

¹ Se Dir. 2002:55, se särskilt s. 6-7.

² Den dag som denna uppsats färdigställs, den 22 december 2016, förefaller vara samma dag som regeringen ska besluta om att lägga fram en proposition om lag om framtidsfullmakter till riksdagen, se Ärendeförteckning I, s. 2. Av propositionsförteckningen från den 13 september 2016, s. 2, framgår att en sådan proposition är att vänta innan 2016 års slut.

³ Europarådets rekommendation 1999 och Europarådets rekommendation 2009.

⁴ Se remissvaren till SOU 2004:112 respektive Ds 2014:16. Se även lagrådsremissen, s. 18.

Befolkningen i Sverige blir allt äldre och efterfrågan på gode män, och förvaltare, ökar. En lagstiftning kring framtidsfullmakter skulle kunna bidra till att avlasta de befintliga ställföreträdarformerna. Kanske beror de positiva uttalandena på något helt annat.

I dagsläget befinner vi oss således i en situation där en lagstiftning om framtidsfullmakter inom kort troligen kommer att träda i kraft och där många ställer sig positiva till det. Hur enskilda, och då främst framtidsfullmaktsgivaren, kommer att påverkas av det nya institutet är ännu för tidigt att uttala sig om med säkerhet. Redan nu kan dock antas att många fullmaktsgivare kommer att påverkas positivt, men att åtminstone vissa lär komma i kläm. Kanske på grund av en mindre väl utformad framtidsfullmakt, kanske på grund av brister i utformningen av lagstiftningen.

När det kommer till brister i utformningen av lagstiftningen är det intressant att veta vilka regeringens utgångspunkter för lagförslaget har varit. I lagrådsremissen framkommer bland annat att regleringen ska vara ”rättssäke[r] och skydda enskilda mot ingripanden”.⁵ Just begreppet rättssäkerhet är något som också förekommit i ett antal av remissyttrandena till Ds 2014:16. Inom den juridiska argumentationen i allmänhet är begreppet rättssäkerhet relativt frekvent förekommande, men det är inte sällan som ordet används utan närmare precisering av dess innebörd. Ett exempel på när så har skett är i lagstiftningsarbetet kring framtidsfullmakter. Till följd av detta kan en undersökning av rättssäkerhet i förhållande till framtidsfullmakter vara av rättsvetenskapligt värde.

1.2 Syfte och frågeställningar

Som framgått ovan har ett av målen vid utformandet av lagförslaget om framtidsfullmakter varit att regleringen ska uppfylla tillräckliga krav på rättssäkerhet. Mot bakgrund av detta är syftet med uppsatsen att undersöka rättssäkerheten i lagrådets lagförslag ur framtidsfullmaktsgivarens perspektiv.

För att uppnå syftet kommer uppsatsen att behandla såväl rättssäkerhet som lagförslaget om framtidsfullmakter. Därmed kommer följande frågeställningar att besvaras:

- Var passar framtidsfullmakter in i den juridiska systematiken?
- Vad är rättssäkerhet avseende framtidsfullmakter?
- Hur ser lagförslaget om framtidsfullmakter ut och vad innebär det för framtidsfullmaktsgivaren?

---

⁵ Lagrådsremissen, s. 21.

1.3 Metod, material och disposition

De följande kapitlen är upplagda enligt följande. I *kapitel 2* beskrivs till en början lagförslaget om framtidsfullmakter i stora drag innan de befintliga alternativen till framtidsfullmakter presenteras. Detta byggs på med en översiktlig förklaring av vilka behov som föranlett införandet av framtidsfullmakter och av hur lagstiftningsarbetet har sett ut. Därutöver förs en kort diskussion både kring vad som kännetecknar framtidsfullmaktsgivaren och kring möjligheten att välja en privat- alternativt offentlighetsrättsligt utformad lag om framtidsfullmakter. Dessa två aspekter tas sedan kontinuerligt upp i det fortsatta arbetet. Det material som används i kapitlet är framför allt regeringens lagrådsremiss⁶ samt vissa andra dokument som tillkommit under lagstiftningsarbetet.

I *kapitel 3* placeras framtidsfullmakter in i den juridiska systematiken. Det görs mot bakgrund av vad som framkommit om institutet i kapitel 2 och med hjälp av den systematisering som Stefan Zetterström har gjort av juridiken.⁷ Ett antal ytterligare rättsvetenskapliga verk används som stöd i motiveringen av vilka rättsområden som jag menar att framtidsfullmakter hör hemma inom.

Kapitel 4 handlar om rättssäkerhet avseende framtidsfullmakter. Utifrån de rättsområden som identifierats i kapitel 3 konstrueras fyra rättssäkerhetsbegrepp⁸, vilka utgör uppsatsens analysverktyg. Konstruktionen bygger på idéerna om rättsstaten och välfärdsstaten och metoden utgörs av en studie av doktrin samt i viss mån av lag- och konventionstext. Det kan dock svårligen anses finnas några givna svar kring vad rättssäkerhet är. Av den anledningen handlar metoden här mer om att på ett tydligt sätt förklara och motivera vad jag menar med de olika rättssäkerhetsbegreppen som används i uppsatsen än om att säkerställa att rättssäkerhetsbegreppen är ”rätt”. Huvudsyftet i denna del är att skapa så tydliga analysverktyg som möjligt. Till följd av detta har jag valt att använda fyra stycken rättssäkerhetsbegrepp i stället för att använda ett hybridbegrepp som inkluderar samtliga presenterade rättssäkerhetsbegrepp.

---

⁶ Regeringens lagrådsremiss *Framtidsfullmakter – en ny form av ställföreträdarskap för vuxna*, från den 22 september 2016.

⁷ Zetterström, *Juridiken och dess arbetsätt: en introduktion*. Mitt val att utgå ifrån Zetterströms indelning motiveras nedan i avsnitt 3.1.

⁸ De rättssäkerhetsbegrepp som kommer att användas är det formella socialrättsliga, det materiella socialrättsliga, det förmynderskapsrättsliga och det avtalsrättsliga rättssäkerhetsbegreppet.

Utbudet av doktrin avseende rättssäkerhet är i allmänhet mycket stort, inte minst avseende socialrätten. Ett urval har därför gjorts genom att främst Therese Bäckmans avhandling och en bok av Lotta Vahlne Westerhälls har använts.⁹ Vad gäller Bäckman är hennes avhandling uppbyggd på ett sätt som i stora drag liknar upplägget i denna uppsats, vilket är anledningen till att just den har valts. När det kommer till Vahlne Westerhäll beror valet på att hon är en auktoritet på området. Gällande förmynderskapsrätten används Torbjörn Odlöws och Therése Fridström Montoyas avhandlingar, vilka får anses vara de mest framträdande verken på området.¹⁰ Materialet på avtalsrättens område är ytterst begränsat, vilket framkommer nedan, i avsnitt 4.4.

I *kapitel 5* presenteras lagförslaget om framtidsfullmakter. När denna uppsats färdigställs finns det fyra svenska lagförslag om framtidsfullmakter, och en proposition förväntas komma innan 2016 års slut.¹¹ Jag har valt att använda det lagförslag som lagrådet presenterade i sitt yttrande från den 10 oktober 2016, vilket i huvudsak motsvarar det förslag som regeringen lämnade i en lagrådsremiss den 22 september 2016. Valet beror dels på att lagrådets lagförslag är det senast tillkomna, dels på att jag finner det troligt att åtminstone en del av lagrådets synpunkter, mot bakgrund av dess roll i lagstiftningsprocessen (se 8 kap. 20-22 §§ RF)¹², kommer att ha beaktats när propositionen läggs fram. Till följd av likheterna mellan lagrådets och regeringens lagförslag kommer dock, utöver lagrådets yttrande, regeringens lagrådsremiss att användas för att presentera lagrådets lagförslag. De få gånger som de båda lagförslagen skiljer sig åt på ett betydande sätt – exempelvis avseende ”tas i bruk” och ”får användas” respektive ”träder i kraft” – kommer det att uppmärksammas.¹³ Avsikten är att ge en tydlig, och så fullständig som möjligt, beskrivning av hur lagstiftningen kommer att fungera om den träder i kraft. Eftersom uppsatsen fokuserar på framtidsfullmaktsgivaren kommer presentationen av lagförslaget, på ett transparent och objektiva sätt, också att fokusera på fullmaktsgivaren.

---

⁹ Bäckman, T., *Gynnande besluts negativa rättskraft och rättssäkerhet: för människor med funktionsnedsättning inom rättsområdena SoL och LSS*, Jure 2013 och Vahlne Westerhäll, L., *Den starka statens fall?: en rättsvetenskaplig studie av svensk social trygghet 1950-2000*, Norstedts juridik 2002.

¹⁰ Odlöw, T., *Ställföreträdare för vuxna: kamrer eller handledare?*, Jure 2005 och Fridström Montoya, T., *Leva som andra genom ställföreträdare: en rättslig och faktisk paradox*, Iustus förlag 2015.

¹¹ Lagförslagen presenteras närmare nedan i avsnitt 2.3.1.

¹² Här kan noteras att lagrådet enligt 8 kap. 22 § 3 p. RF ska granska hur lagförslaget förhåller sig till rättssäkerhetens krav, men att rättssäkerhet inte nämns i lagrådets yttrande.

¹³ Se nedan avsnitt 5.2.1.

I *kapitel 6* undersöks i vilken utsträckning lagförslaget om framtidsfullmakter är rättssäkert för framtidsfullmaktsgivaren. Det som presenterats i de tidigare kapitlen – svaren på uppsatsens frågeställningar – ligger till grund för kapitlet, som är avsett att möjliggöra att uppsatsens syfte uppnås. Med hjälp av de fyra rättssäkerhetsbegreppen undersöks de delar av lagförslaget som jag tycker förtjänar belysning ur framtidsfullmaktsgivarens rättssäkerhetsperspektiv. Urvalet i denna del har således gjorts utifrån min personliga uppfattning om vad som utgör de mest intressanta rättssäkerhetsfrågorna för framtidsfullmaktsgivaren. Till viss del har jag dock inspirerats av kritik som framkommit i remissyttrandena till Ds 2014:16. Utöver att lagförslaget i sig granskas, undersöks även hur vissa delar av lagförslaget i praktiken lär komma att påverka framtidsfullmaktsgivarens rättssäkerhet. Det handlar i den delen, i avsnitt. 6.6, om vad jag kallar praktiska rättssäkerhetsproblem.

I uppsatsens sista kapitel, *kapitel 7*, summeras vad som framkommit innan arbetet avslutas med en sista reflektion.

1.4 Forskningsläge

Med beaktande av att lagstiftningsarbetet i Sverige har pågått i ett drygt decennium och att ett införande av det föreslagna institutet skulle kunna få mycket stor påverkan på enskilda kan tänkas att en hel del skrivits på området. Så är inte fallet. När det kommer till arbeten av betydelse för svensk del kan det som jag har funnit om framtidsfullmakter, utöver förarbeten och tillhörande remissyttrandena, räknas på ena handens fingrar. Det kronologiskt första verket kom 2003 i en vänbok till Åke Saldeen. Där skrev, dåvarande adj. professor, Svend Danielsen ”Fremtidsfuldmagter – et nyt retsinstitut”.¹⁴ Detta var således strax före det att 2004 års lagförslag om framtidsfullmakter presenterades. Vidare har Odlöw i sin avhandling från 2005 ägnat ett kapitel åt framtidsfullmakter och anhörigbehörighet, så som institutet presenterades i SOU 2004:112.¹⁵ Därefter förefaller arbetet inom rättsvetenskapen stått lika stilla som hos lagstiftaren i ett antal år. Det tredje bidraget är nämligen en studentuppsats från

---

¹⁴ Danielsen, S., *Fremtidsfuldmagter – et nyt retsinstitut*, I: *Familjerättsliga studier: vänbok till Åke Saldeen*, Iustus 2003, s. 45-62. Finns även, något omformulerad och expanderad, i Bilaga 4 i SOU 2004:112, s. 1453-1475.

¹⁵ Odlöw, kap. 7.

juristprogrammet på Uppsala universitet från 2015.¹⁶ I uppsatsen, som behandlade ställföreträdarskap och hjälp via olika fullmakter, granskades bland annat framtidsfullmakter. Det fjärde, och tills nu sista, är en artikel av advokat Per Westman i Advokaten från 2016, där han kort analyserar det föreslagna institutet.¹⁷

Eftersom lagen om framtidsfullmakter förväntas träda i kraft den 1 juli 2017 och det som hittills skrivits på området är begränsat finns det ett behov av ytterligare rättsvetenskaplig undersökning.

1.5 Avgränsningar

Avsikten med ovan presenterade syfte och frågeställningar är att det klart framgår vad som ska undersökas i denna uppsats. För tydlighetens skull ska ändå vissa klargöranden göras angående vad som *inte* kommer att tas upp.

Först och främst kommer anhörigbehörighet, vilket föreslås införas i 17 kap. FB, inte att tas upp.¹⁸ Trots att anhörigbehörighet och framtidsfullmakter reglerades i samma lag i såväl 2004 som 2014 års lagförslag rör det sig om två skilda institut.¹⁹ Det som är ämnet för denna uppsats är endast framtidsfullmakter, vilket är ett val som beror på mitt intresse.

Vidare kommer inte personer under 18 år att behandlas i detta arbete. Valet är enkelt eftersom det, enligt 3 § LFF, är åldersgränsen för att få upprätta en giltig framtidsfullmakt.

När det kommer till vilken eller vilka aktörer som uppsatsen kommer att fokusera på har framtidsfullmaktsgivaren valts ut. Det finns dock andra aktörer som hade kunnat väljas tillsammans med fullmaktsgivaren eller i stället för hen²⁰. Inte minst gäller det framtidsfullmaktshavaren och tredje man. Så har dock inte skett, vilket till största delen beror på att det är framtidsfullmaktsgivaren som står i fokus avseende framtidsfullmakter och att hen är den aktör som påverkas mest av det föreslagna institutet.

---

¹⁶ Näll, M., *Ställföreträdarskap eller hjälp via olika typer av fullmakter?: genomgång och analys av befintliga och föreslagna stödformer*.

¹⁷ Westman, P., *Framtidsfullmakter – en ny rättsfigur. Efterlängtat reform eller oönskade risker?*

¹⁸ Se lagrådets yttrande, s. 9-10 och lagrådsremissen, s. 11-12, s. 78-101 och s. 134-139.

¹⁹ För lagförslagen, se bilaga 3 och 4.

²⁰ I detta arbete kommer det opersonliga pronomenet ”hen” att användas. Ordet kommer att användas i de fall där ”könstillhörigheten är okänd, oväsentlig eller ska otydliggöras”, se Institutet för språk och folkminnen, *Pronomenet hen*, s. 1. I objektsform kommer ”hen” att användas, eftersom det rekommenderas, se Institutet för språk och folkminnen, *Hur används pronomenet hen?* Personligen anser jag dock att ”henom” vore lämpligare eftersom vi för ”hon” och ”han” (än så länge) använder objektsformerna ”henne” och ”honom”.

1.6 Begrepp

Här ska jag, för tydlighetens skull, beskriva vad jag menar med vissa begrepp som används i detta arbete. Eftersom uppsatsen behandlar framtidsfullmakter används återkommande ord med förleden ”framtid-”, exempelvis fullmakt och fullmaktsgivare. De gånger jag anser att det av sammanhanget klart framgår att det är just exempelvis *framtidfullmaktsgivare* som åsyftas kommer endast ordet fullmaktsgivare att användas. Här ska även påpekas att jag med ”framtidfullmaktsgivare” i allmänhet i detta arbete avser en framtidsfullmaktsgivare vars framtidsfullmakt tagits i bruk eller inom kort kommer att tas i bruk.

Terminologin kring handikapp, funktionshinder, funktionsnedsättning, funktionsvariation och liknande ord förefaller vara i ständig utveckling. Jag sätter stort värde i att inte använda begrepp som verkar exkluderande eller stigmatiserande för grupper av människor. I enlighet med Socialstyrelsens rekommendationer betecknar, i detta arbete, *funktionsnedsättning* en ”nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga”.²¹ Med *funktionshinder* ska i detta arbete förstås den ”begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen”.²² Begreppet *funktionsvariation*, som vissa menar borde ersätta funktionsnedsättning, används endast i en fotnot.²³

Sist, men absolut inte av minst betydelse, ska här beskrivas hur jag tänker kring ”rättshandlingsförmåga”. Ordet förefaller används utan större diskussion men i enlighet med Odlöw menar jag att det finns goda skäl för att anse att ”rättshandlingsförmåga” består av två delar; ”rättshandlingsbehörighet” och ”rättslig beslutsförmåga”.²⁴ *Rättshandlingsbehörighet*, vilket inte aktualiseras i särskilt stor utsträckning i denna uppsats,²⁵ avser ”den enskildes (av rättsordningen tillerkända) behörighet att överhuvud förplikta sig genom olika former av rättshandlingar.”²⁶ Rättslig beslutsförmåga²⁷ beskriver Odlöw som ”den rättshandlandes

---

²¹ Socialstyrelsen, *Funktionsnedsättning*.

²² Socialstyrelsen, *Funktionshinder*.

²³ Se Löfvendahl.

²⁴ Se Odlöw, s. 23-40.

²⁵ Att så inte sker beror på att det föreslagna institutet inte påverkar framtidsfullmaktsgivarens rättshandlingsbehörighet. Se t.ex. lagrådsremissen, s. 27 (där det för övrigt framkommer att Odlöws uppdelning av rättshandlingsförmåga i rättshandlingsbehörighet och rättslig beslutsförmåga hade kunnat användas av regeringen i lagrådsremissen för ökad tydlighet).

²⁶ Odlöw, s. 30.

(inneboende) förmåga att agera, fatta beslut, kommunicera beslut, förstå beslut och bevara minnet av ett fattat beslut.”²⁸ Jag har ingenting i sak att invända mot definitionen av (rättslig) beslutsförmåga, men den kommer inte att användas här. I stället ligger 1 § LFF till grund för betydelsen av *rättslig beslutsförmåga* i detta arbete. Definitionen är: En person som, på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande, varaktigt och i huvudsak inte har förmåga att ha hand om de angelägenheter som framtidsfullmakten avser. Med *beslutsförmåga* ska förstås samma sak, men i en icke-rättslig kontext. Som antonym till (rättslig) beslutsförmåga kommer vid ett fåtal tillfällen (*rättslig*) *beslutsförmåga* att användas, trots att kritik kan riktas mot det beslutet.²⁹

2 Framtidsfullmakter

Syftet med detta kapitel är att sätta grunden inför det fortsatta arbetet. Såväl framtidsfullmakter som de befintliga alternativen till dem kommer att beskrivas. Den beskrivningen ger upphov till en presentation av behovet av framtidsfullmakter, vilket tas upp i samband med att jag redogör för lagstiftningsarbetet. Därefter kommer jag att visa på vissa karaktäristiska som lär vara typiska för framtidsfullmaktsgivare innan jag för en diskussion kring privat- respektive offentligrättsligt utformad lagstiftning om framtidsfullmakter.

2.1 Framtidsfullmakter i stora drag

En framtidsfullmakt innebär, enligt lagrådets lagförslag, att en person (*framtidsfullmaktsgivaren*) utser någon annan (*framtidsfullmaktshavaren*) att ta hand om hans personliga och ekonomiska angelägenheter för det fall fullmaktsgivaren inte kan göra det själv.³⁰ Framtidsfullmakter är ett privaträttsligt alternativ till god man och förvaltare samt

---

²⁷ Jag gör en skillnad mellan en persons rent kognitiva beslutsförmåga – *beslutsförmåga* – och en persons rättsliga beslutsförmåga. Med *rättslig beslutsförmåga* avser jag att personens beslutsförmåga har eller får någon form av rättslig betydelse.

²⁸ Odlöw, s. 30

²⁹ Se t.ex. Odlöw, 38-40.

³⁰ Lagrådsremissen, s. 1.

utgör ett komplement till ordinära fullmakter.³¹ En framtidsfullmakt som tagits i bruk påverkar inte framtidsfullmaktsgivarens rättshandlingsbehörighet.³²

Framtidsfullmaktshavaren får besluta att ta framtidsfullmakten i bruk när fullmaktsgivaren saknar rättslig beslutsförmåga. Möjlighet till domstolsprövning för bedömningen huruvida framtidsfullmakten får tas i bruk finns. Vidare kan framtidsfullmaktsgivaren i framtidsfullmakten utse en granskare som har rätt att begära redovisning av fullmaktshavarens uppdrag. Även överförmyndaren har en granskningsroll.³³

Gällande fullmaktsgivarens förhållande till tredje man avseende bundenhet och informationsplikt tillämpas avtalslagen, vilket innebär att bestämmelserna för ordinära fullmakter gäller även för framtidsfullmakter.

2.2 Befintliga alternativ

2.2.1 Godmanskap

Den som har behov av en god man kan anordnas sådan i enlighet med 11 kap. 4 § FB.³⁴ Där stadgas att om den enskilde på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande behöver hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person så ska rätten, om det behövs, anordna godmanskap för hen. Godmanskap får dock inte meddelas utan samtycke från den enskilde, om inte hens tillstånd hindrar att hens mening inhämtas. Således bygger godmanskap på frivillighet från den enskildes sida.

Enskilda som kan komma i fråga för godmanskap är sådana ”som har psykiska besvär eller som är utvecklingsstörda [sic!]³⁵, senila eller långtidssjuka (psykiskt och/eller fysiskt)”.³⁶ De kan få hjälp genom att den gode mannen förvaltar deras egendom, bevakar deras rätt och sörjer för deras person.

---

³¹ Lagrådsremissen, s. 1.

³² Se lagrådsremissen, s. 27.

³³ Lagrådsremissen, s. 1.

³⁴ För det fall personen anordnats en god man i enlighet med bestämmelsen kan en ytterligare god man förordnas personen i vissa situationer, 11 kap. 2 § 2 och 3 st. FB.

³⁵ I enlighet med vad som framkommit ovan i avsnitt 1.6 vore en lämpligare skrivning ”har en funktionsnedsättning” eller, möjligen, ”har en funktionsvariation”.

³⁶ Grauers, s. 117.

Med förvalta egendom förstås att den gode mannen ska se till att den enskildes egendom är placerad på ett tryggt sätt och att skäligen avkastning utgår.³⁷ När den gode mannen bevakar den enskildes rätt ska hen bevaka att den enskilde åtnjuter alla sina rättigheter.³⁸ Sörja för person innebär att den gode mannen ser till att den enskilde får och har nytta av sin egendom.³⁹ Gränsdragningen mellan de två sista kan dock vara svår. Sjöstedt & Sporrstedt ger ett exempel där den gode mannen ansöker om kontaktperson enligt LSS för den enskilde. Den gode mannen bevakar den enskildes rätt i och med ansökningen om biståndet, men sörjer för den enskildes person genom att se till att hen får en meningsfull fritid.⁴⁰

Till god man ska utses en rättrådig, erfaren och i övrigt lämplig person, 11 kap. 12 § 1 st. FB. Föreslår den enskilde en viss person som god man eller förvaltare, ska den personen förordnas, om hen är lämplig och vill åta sig uppdraget, 11 kap. 12 § 1 st. FB.

Den enskilde blir inte bunden av rättshandlingar som den gode mannen ingår utanför förordnandet, 11 kap. 5 § 1 st. FB. Inte heller rättshandlingar inom förordnandet är bindande för den enskilde om hen inte uttryckt sitt samtycke. Den enskilde kan dock bli bunden av en sådan rättshandling, om hens samtycke inte kunnat inhämtas, 11 kap. 5 § 1 st. FB. För rättshandlingar inom förordnandet, vilka sedvanligen företas för den dagliga hushållningen, presumeras samtycke finnas, 11 kap. 5 § 2 st. FB.

2.2.2 Förvalterskap

Om den enskilde befinner sig i en sådan situation som stadgas i 11 kap. 4 § FB och är ur stånd att vårda sig eller sin egendom får rätten anordna förvaltare för hen, 11 kap. 7 § 1 st. FB. För att så ska ske krävs dock att det inte är tillräckligt att anordna en god man och att den enskilde inte på något mindre ingripande sätt kan få hjälp, 11 kap. 7 § 1 st. FB. Omfattningen av förvaltaruppdraget ska anpassas till den enskildes behov, 11 kap. 7 § 2 st. FB.

Valet av förvaltare görs enligt samma kriterier som för god man, 11 kap. 12 § 1 st. FB. I samma lagrum stadgas också att den enskildes önskemål om vem som ska förordnas som förvaltare ska följas, om personen i fråga är lämplig och vill åta sig uppdraget.

Enligt 11 kap. 9 § 1 st. FB har förvaltaren inom ramen för uppdraget ensam rådighet över den enskildes egendom. Vidare företräder förvaltaren den enskilde i alla angelägenheter som omfattas av uppdraget. Således har förvaltaren möjlighet att ingå rättshandlingar å den

---

³⁷ Sjöstedt & Sporrstedt, s. 47.

³⁸ Sjöstedt & Sporrstedt, s. 47 och 52.

³⁹ Sjöstedt & Sporrstedt, s. 47.

⁴⁰ Sjöstedt & Sporrstedt, s. 54-55.

enskildes vägnar – utan hans samtycke – med bindande verkan. Skulle förvaltaren vidta en rättshandling utanför uppdraget blir dock inte den enskilde bunden, 11 kap. 11 § 1 men. FB. Det kan även noteras att den enskilde har möjlighet att företa rättshandlingar i en angelägenhet som omfattas av förvaltaruppdraget, men att förvaltarens samtycke då krävs, 11 kap. 10 § FB.

2.2.3 Ordinära fullmakter

En person kan ge en annan person fullmakt att ingå för fullmaktsgivaren bindande rättshandlingar med en tredje person. De fullmakter som används i Sverige i dag kommer i den fortsatta uppsatsen att kallas ordinära fullmakter, till skillnad från de föreslagna framtidsfullmakterna.⁴¹ Bestämmelser om fullmakter återfinns i nuläget främst i avtalslagen, vilken behandlar rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

Två termer som är frekvent förekommande i detta sammanhang är behörighet och befogenhet. Behörigheten betecknar vad fullmaktshavaren kan – det vill säga vad hen har makt att – göra med bindande verkan för fullmaktsgivaren. Detta rör således den ”yttre relationen”. Befogenheten, däremot, rör det ”interna förhållandet” och betecknar vad fullmaktshavaren får – det vill säga har fullmaktsgivarens tillstånd att – göra.⁴²

När fullmaktshavaren ingår rättshandlingar inom fullmaktens gränser med tredje man, å fullmaktsgivarens vägnar, är huvudregeln att fullmaktsgivaren blir bunden som om hen själv hade ingått rättshandlingen, 10 § 1 st. AvtL. Bestämmelsen avser således rättshandlingar som fullmaktshavaren är behörig att ingå. Fullmaktsgivaren blir dock inte bunden av en rättshandling som fullmaktshavaren ingått med tredje man om det var inom behörigheten men utanför befogenheten, förutsatt att tredje man var i ond tro om att handlandet låg utanför fullmaktshavarens befogenhet, 11 § 1 st. AvtL.

I lagstiftningsarbetet om framtidsfullmakter har en fråga diskuterats som rör ordinära fullmakter och som är av stor betydelse vid överväganden om att införa en lag om framtidsfullmakter. Mot bakgrund av att denna diskussion i huvudsak faller utanför uppsatsens syfte, ska här bara kort redogöras för dess huvuddrag. Rättsfrågan kan beskrivas enligt följande: Behåller ordinära fullmakter sin verkan vid varaktig beslutsoförmåga hos

---

⁴¹ I detta arbete kommer vid tal om ordinära fullmakter att avses en sådan fullmakt som åsyftas i 16 § AvtL, eftersom den i likhet med framtidsfullmakten är skriftlig. Se även lagrådsremissen, s. 50.

⁴² Adlercreutz & Gorton, s. 167-169.

fullmaktsgivaren?⁴³ Svaret på frågan förefaller, enligt regeringen, vara oklart.⁴⁴ I SOU 2004:112 och Ds 2014:16 tycks utredarna varit av åsikten att, eller åtminstone utgått ifrån att, fullmakterna i sådana situationer förlorar sin verkan.⁴⁵ Denna åsikt har dock motsagts av exempelvis Odlöw.⁴⁶ Förutsatt att en lag om framtidsfullmakter blir verklighet, kommer det att vara möjligt att upprätta en fullmakt som med säkerhet behåller sin verkan vid varaktig beslutsoförmåga hos fullmaktsgivaren.

2.3 Behovet av framtidsfullmakter

2.3.1 Lagstiftningsarbetet

Redan 2002 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att ”se över de stödformer som erbjuds i föräldrabalken och [att] inventera reformbehovet.”⁴⁷ Bakgrunden till detta var den förändring av befolkningsstrukturen som Sverige stod, och står, inför. Dels kan antas att allt fler äldre kommer att behöva någon av de befintliga stödformerna, dels krävs att de existerande stödformerna täcker de behov som personer med sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande kan ha.⁴⁸ I SOU 2004:112 presenterade utredaren ett lagförslag avseende bland annat framtidsfullmakter, vilket i den fortsatta uppsatsen kallas *2004 års lagförslag*.⁴⁹

Därefter gavs 2013 en utredare i uppdrag att lämna förslag till vissa kompletterande bestämmelser till 2004 års lagförslag. I uppdraget anfördes att framtidsfullmaktens föreslagna privaträttsliga karaktär skulle behållas och att systemet ska vara så enkelt som möjligt men ändå uppfylla tillräckliga krav på rättssäkerhet.⁵⁰ Ett nytt lagförslag presenterades i Ds 2014:16 och kommer i fortsättningen att kallas *2014 års lagförslag*.⁵¹

---

⁴³ Se remissyttrandet till Ds 2014:16 från Juridiska institutionen, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, s. 5.

⁴⁴ Lagrådsremissen, s. 75.

⁴⁵ SOU 2004:112, s. 523 och Ds 2014:16, s. 26 och 99.

⁴⁶ Se Odlöw, kap. 3, se särskilt s. 104.

⁴⁷ Dir. 2002:55, s. 7.

⁴⁸ Dir. 2002:55, s. 6.

⁴⁹ Se t.ex. SOU 2004:112, kapitel 6. För 2004 års lagförslag, se bilaga 4.

⁵⁰ Ju 2013:G, s. 2.

⁵¹ För 2014 års lagförslag, se bilaga 3.

De båda lagförslagen har remitterats och remissinstanserna var i huvudsak positiva till dem, men många hade invändningar mot själva utformningen av lagförslagen.⁵² Det var mot bakgrund av detta som regeringen i september 2016 lade fram en lagrådsremiss där ett tredje lagförslag om framtidsfullmakter presenterades. Det har i uppsatsen getts namnet *regeringens lagförslag*.⁵³ I lagrådsremissen framkommer att bakgrunden till lagen är att "[m]ånga människor drabbas förr eller senare av sjukdom eller nedsatt hälsotillstånd som medför svårigheter att ha hand om sig själv och sin ekonomi. Med allt fler äldre i befolkningen ökar behovet av hjälp."⁵⁴ Genom framtidsfullmakter ska enskilda kunna "utse någon som kan ha hand om deras personliga och ekonomiska angelägenheter om de senare i livet inte själva kan det."⁵⁵ Fördelarna med framtidsfullmakter jämfört med de befintliga alternativen uppges vara att de kan stärka enskildas självbestämmande eftersom framtidsfullmakterna ökar möjligheterna att planera framtiden. Vidare kan enskilda behålla kontrollen över frågor som är av stor betydelse för dem.⁵⁶

I oktober 2016 avgav lagrådet ett yttrande över lagrådsremissen. I yttrandet presenterades även, mot bakgrund av lagrådets synpunkter på lagrådsremissen, ett fjärde lagförslag om framtidsfullmakter. I huvudsak motsvarar det regeringens lagförslag men vissa språkliga korrigeringar har gjorts.⁵⁷ Även några förändringar som jag menar har större juridisk betydelse har gjorts.⁵⁸ Det bör också noteras att lagrådet exkluderat vissa delar av regeringens förslag på grund av att de är överflödiga. Förslaget i lagrådets yttrande kommer att kallas *lagrådets lagförslag* samt ges förkortningen LFF (lag om framtidsfullmakter).⁵⁹ Som angetts är det lagrådets lagförslag som kommer att användas i den fortsatta uppsatsen.⁶⁰

---

⁵² Lagrådsremissen, s. 18.

⁵³ För regeringens lagförslag, se bilaga 2.

⁵⁴ Lagrådsremissen, s. 1.

⁵⁵ Lagrådsremissen, s. 1.

⁵⁶ Lagrådsremissen, s. 1.

⁵⁷ Se t.ex. 1 § LFF (där "för det fall" ersatt regeringens "om") och 5 § 2 p. LFF (där "vem" har ersatt regeringens "vilken").

⁵⁸ Se t.ex. 9 § LFF (där "ta i bruk" och "använda" har ersatt "träda i kraft"). Se vidare nedan avsnitt 5.2.1.

⁵⁹ För lagrådets lagförslag, se bilaga 1.

⁶⁰ Se ovan avsnitt 1.3.

2.3.2 Framtidsfullmaktsgivaren

Något som jag inte tycker tydligt framkommit i lagstiftningsarbetet är vem personen bakom titeln framtidsfullmaktsgivare är. Ett konkretiserande av vem fullmaktsgivaren är tror jag skulle öka förståelsen för vilka problem som kan finnas vid ett införande av framtidsfullmakter. Dessa problem är något som bör beaktas såväl vid utformandet av lagstiftning kring framtidsfullmakter som i undersökningar av densamma. Utifrån det som beskrivits ovan menar jag att det finns åtminstone två karaktäristiska som är typiska för en framtidsfullmaktsgivare.

Det första som kännetecknar framtidsfullmaktsgivaren är hens funktion. För att framtidsfullmakten ska kunna tas i bruk ska fullmaktsgivaren sakna rättslig beslutsförmåga. Vad den saknade förmågan beror på kan variera mellan olika fullmaktsgivare men det ska handla om sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande. Därmed kan förstås att fullmaktsgivaren är en person som av någon anledning har svårt att göra vissa saker, såsom att ingå vissa rättshandlingar.

Det andra kännetecknet lär i många, men inte i alla, fall komma att vara framtidsfullmaktsgivarens ålder. Det styrks såväl av det uppenbara i att åldrande kan leda till att förutsättningar att ta en framtidsfullmakt i bruk föreligger som av att regeringen flera gånger har uttalat att bakgrunden till det föreslagna institutet är det ökande antalet äldre människor.⁶¹ Trots att jag inte tycker att generaliseringar av människor bör göras, vill jag här peka på att det faktiskt kan finnas anledning att även beakta fullmaktsgivarens ålder vid utformandet av lagstiftning kring framtidsfullmakter och i undersökningar av densamma. Till skillnad från en medelålders person med full fysisk funktion som har hängt med i den tekniska utvecklingen kan vardagen ställa upp betydligt fler och större funktionshinder för den äldre framtidsfullmaktsgivaren.

2.4 Offentligrättslig eller privaträttslig lagstiftning?

Regeringen har uttryckt det som att en lag om framtidsfullmakter kan vara av antingen privat- eller offentligrättslig karaktär. Skillnaden mellan alternativen är graden av inblandning som det allmänna ska ha i fullmaktsförhållandet. En lag av offentligrättslig karaktär, som valts i Danmark och Finland, anknyter främst till de befintliga ställföreträdarskapen. Det allmänna är i dessa fall aktivt i exempelvis ibruktagandet och granskningen av framtidsfullmakter.⁶²

---

⁶¹ Se t.ex. lagrådsremissen, s. 1.

⁶² Lagrådsremissen, s. 21.

En privaträttsligt utformad lagstiftning, som valts i Norge och som föreslagits i Sverige, anknyter mer till ordinära fullmakter än till de befintliga ställföreträdarskapen.⁶³ Det bör dock påpekas att det allmänna ändå är aktivt, men inte i samma utsträckning.⁶⁴ Regeringen menar att fördelen med en privaträttsligt utformad lagstiftning är att institutet blir ett enkelt och tydligt alternativ till de befintliga ställföreträdarformerna och att fullmaktsgivaren ges ”större möjligheter att själv bestämma hur hans eller hennes angelägenheter ska skötas.”⁶⁵ Dessutom innebär det mindre arbete och kostnader för det allmänna.

Utifrån Europarådets två för området relevanta rekommendationer⁶⁶ kan inte anses framgå vilken utformning som bör väljas. Dock kan noteras att rekommendationen från 1999 är mer offentlighetsligt inriktad och att den från 2009 är av mer privaträttslig karaktär.⁶⁷ 2009 års rekommendation stadgar dock att staterna bör överväga exempelvis registrerings- och granskningssystem, vilket får anses vara tämligen offentlighetsligt inriktade lösningar.⁶⁸ Inte heller FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning förefaller ge någon ledning i vilken utformning som är att föredra. Således förefaller det vara upp till lagstiftaren att avgöra om en lag om framtidsfullmakter ska vara av offentlighetslig eller privaträttslig karaktär. I Sverige har, som tidigare framgått, en privaträttslig lösning valts.

Ett av dragen som jag tycker tydligast visar på lagstiftarens privaträttsliga inställning är att avtalslagens lösningar, vilka i dagsläget tillämpas på ordinära fullmakter, ska komma att gälla även framtidsfullmakter i frågor om exempelvis bundenhet och tredjemansskydd.⁶⁹ Jag tycker att det är intressant. Det gör jag eftersom avtalslagen är en privaträttslig lag och generellt sett förutsätter ett jämbördigt partsförhållande medan framtidsfullmaktsgivarens situation, så som den beskrivits ovan, visar att hen oftast kommer att befinna sig i ett underläge. Dessutom påminner framtidsfullmaktsgivarens situation om sådana situationer där offentlighetsliga hänsyn ofta gör sig gällande och där det allmänna brukar åläggas skyldigheter för att fullmaktsgivarens rättigheter och behov ska tillgodoses. Samma resonemang som här förts om avtalslagen kan föras kring andra delar av lagförslaget om

---

⁶³ Lagrådsremissen, s. 21-22.

⁶⁴ Se vidare nedan i t.ex. avsnitt 5.2.4 ang. domstolsprövning och 5.5.3 ang. överförmyndarens granskning.

⁶⁵ Lagrådsremissen, s. 22.

⁶⁶ Europarådets rekommendation 1999 och Europarådets rekommendation 2009.

⁶⁷ Se Europarådets rekommendation 2009, s. 24, p. 42.

⁶⁸ Se Princip 8 och 12 i Europarådets rekommendation 2009, s. 10-11.

⁶⁹ Se 8, 22 och 28 §§ LFF som hänvisar till avtalslagen i allmänhet. Se även 21 § LFF som hänvisar till 25 § AvtL.

framtidfullmakter, exempelvis avseende ibruktagandet och granskningen av framtidfullmakter. Denna krock mellan lagstiftarens vilja av att ha en privaträttslig lagstiftning och framtidfullmaktsgivarens situation, vilken påkallar offentlighetsrättsliga hänsyn, kommer att återkomma fler gånger i det fortsatta arbetet.

3 Framtidfullmakter i den juridiska systematiken

Den teoretiska grunden för denna uppsats är rättssäkerhet, vilket är ett begrepp som tillmätts varierande betydelse och innebörd inom olika rättsområden. Till följd av detta ska framtidfullmakter i förevarande kapitel inplaceras i olika rättsområden. Denna indelning kommer att ligga till grund för det följande kapitlet, där begreppet rättssäkerhet analyseras.

3.1 Allmänt

Jag menar att indelningen av juridiska företeelser i olika områden görs på i stort sett samma sätt av de flesta inom rättsvetenskapen.⁷⁰ Vissa variationer förekommer, men som jag ser det är huvuddragen vanligen desamma. Till grund för denna uppsats ligger Stefan Zetterströms systematisering av juridiken.^{71, 72} Utifrån den kan juridiken delas in i sex områden; civilrätt, offentlig rätt, straffrätt, finansrätt, internationell privaträtt och processrätt.⁷³ Dessa består av olika huvudrättsområden, vilka i sin tur består av olika rättsområden.

De två juridiska områden som är mest aktuella för denna uppsats är civilrätt och offentlig rätt. Civilrätt är ett område som omfattar relationer mellan enskilda, där aktörernas inbördes förhållanden kan sägas vara horisontella.⁷⁴ En grundläggande princip på området är den om avtalsfrihet, vilket bygger på att parterna oftast är någorlunda jämbördiga. Det görs dock undantag från principen i situationer där den ena parten är särskilt skyddsvärd, exempelvis i konsumentförhållanden.⁷⁵ Till den offentliga rätten räknas i stället de delar av juridiken som

---

⁷⁰ Se Zetterström, s. 24.

⁷¹ Zetterström, s. 23-55.

⁷² Valet av Zetterström beror på att boken är allmänt hållen men ändå innehåller en tydlig systematisering av juridiken. Boken används bland annat under första veckan på termin 1 på juristprogrammet på Handelshögskolan vid Göteborgs universitet och är översiktlig, vilket var en egenskap som jag eftersökte.

⁷³ Zetterström, s. 24.

⁷⁴ Ramberg, s. 43.

⁷⁵ Ramberg, s. 71-73.

behandlar det allmänna i förhållande till enskilda.⁷⁶ Dessa relationer beskrivs bäst som vertikala och karaktäriseras av statens maktövertag gentemot de enskilda.

Eftersom framtidsfullmakter är ett nytt rättsligt institut i den svenska juridiken har de inte ännu fått en etablerad plats i den juridiska systematiken. Syftet med den fortsatta behandlingen är inte att fastställa *en* sådan plats för framtidsfullmakter, utan syftet är att visa inom vilka rättsområden som framtidsfullmakter kan placeras.

3.2 Socialrätten

Trots att framtidsfullmakter vid en första anblick förefaller vara ett civilrättsligt institut och trots att lagförslaget är privaträttsligt utformat, är ett intressant rättsområde i sammanhanget socialrätt. Det hör snarast hemma inom den offentliga rätten, i huvudrättsområdet (speciell) förvaltningsrätt.⁷⁷ Ett sätt att beskriva socialrätten är att säga att det är rättsområdet som ”omfattar rättsregler om samhällets åtgärder för att tillgodose enskilda personers behov av hjälp, vård och stöd i personligt eller ekonomiskt avseende”.⁷⁸ Definitionen stämmer väl överens med lagförslaget. I det stadgas att en framtidsfullmakt ger framtidsfullmaktshavaren rätt att företräda framtidsfullmaktsgivaren när hen på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller något liknande förhållande varaktigt och i huvudsak inte längre har förmåga att ha hand om sina ekonomiska och personliga angelägenheter.⁷⁹ Trots att framtidsfullmakter, ”åtminstone tills vidare”⁸⁰, inte får omfatta åtgärder inom hälso-, sjuk- och tandvård menar jag att lagförslaget stämmer väl överens med definitionen av socialrätten.⁸¹ Det beror på att denna definition och lagförslaget i övrigt är så gott som likalydande. Vad som kan invändas är att framtidsfullmaktshavaren är en fysisk person utan uppdrag från samhället.⁸² Jag menar dock att inte heller det bör ändra bedömningen eftersom typen av hjälp som framtidsfullmaktsgivaren skulle kunna få genom framtidsfullmakten i hög

---

⁷⁶ Warnlig-Nerep m.fl., s. 4.

⁷⁷ Se Hollander, s. 71 och Warnlig-Nerep m.fl., s. 5.

⁷⁸ Hollander, s. 73.

⁷⁹ 1 § och 2 § 1 st. LFF.

⁸⁰ Lagrådsremissen, s. 29.

⁸¹ Enligt 2 § 2 st. LFF får en framtidsfullmakt inte omfatta hälso-, sjuk- och tandvårdsåtgärder. Den får inte heller omfatta frågor om ingående av äktenskap, bekräftelse av faderskap, upprättande av testamente eller liknande frågor av utpräglat personlig karaktär, enligt den föreslagna lydelsen av 12 kap. 2 § 3 st. FB, se lagrådsremissen, s. 11 och s. 133-134.

⁸² Lagrådsremissen, s. 37.

grad liknar den typ av hjälp som personer kan få genom exempelvis socialtjänstlagen. Dessutom är framtidsfullmaktsgivarens situation, så som den beskrivits ovan i avsnitt 2.3.2 ytterst lik sådana situationer som vanligen aktualiseras inom socialrätten. Mot bakgrund av vad som här framkommit kan framtidsfullmakter placeras inom *socialrätten*.

3.3 Förmynderskapsrätten

Utöver likheterna med de insatser som kan beviljas enskilda inom socialrätten liknar institutet framtidsfullmakter även de befintliga ställföreträdarformerna godmanskap och förvaltarskap. Gemensamt för de tre ställföreträdarformerna är att en utvald person ska hjälpa en annan person med vissa rättshandlingar. Såväl godmanskap och förvaltarskap som institutet framtidsfullmakt skulle kunna placeras in i ett rättsområde som kan kallas förmynderskapsrätt.⁸³

I enlighet med Zetterströms indelning skulle förmynderskapsrätten kunna placeras i huvudrättsområdet personrätt, eftersom det handlar om de enskildas rättshandlingsförmåga.^{84, 85} Förmynderskapsrätten skulle dock även kunna placeras i huvudrättsområdet familjerätt, vilken enligt Zetterström omfattar bland annat förmynderskapet över barn.⁸⁶ Det är inte långsökt att då även inordna de rättsregler som härstammar från bestämmelser om förmynderskap för vuxna, i samma fack. I gränsdragningen mellan personrätt och familjerätt är det intressant att Odlöw pratar om ”den personrättsliga delen av familjerätten”.⁸⁷ För att uppnå syftet med denna uppsats krävs inte att en knivskarp gräns dras mellan de olika huvudrättsområdena, utan det räcker gott med att

---

⁸³ För att undvika den nedsättande klang som jag tycker finns kvar i ordet ”förmyndare”, vilket troligen är en rest från den historiska omyndigförklaringen, vore ställföreträdarrätt, eller ställföreträdarskapsrätt, möjligen mer lämplig. Dessa begrepp förefaller dock inte användas i dagsläget och används därför inte heller i detta arbete. Angående ställföreträdarrätt, se remissyttrandet till Ds 2014:16 från Juridiska institutionen, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, s. 4, om förslaget att samla bestämmelser om godmanskap, förvaltarskap, framtidsfullmakter och anhörigbehörighet i en särskild lag om ställföreträdarskap för hjälpbehövande vuxna.

⁸⁴ Zetterström, s. 25.

⁸⁵ Notera att Odlöw för en argumentation kring att förmynderskapsrätten även skulle kunna placeras inom det offentlighetsrättsliga rättsområdet socialrätt, se Odlöw, avsnitt 4.9, särskilt s. 155. I detta arbete har jag dock valt att utgå ifrån Zetterströms systematisering, varför detta inte ges någon större betydelse. Odlöws argumentation ger dock ytterligare stöd för att hänföra framtidsfullmakter till socialrätten, så som gjorts ovan i avsnitt 3.2.

⁸⁶ Zetterström, s. 28.

⁸⁷ Odlöw, s. 14.

konstatera att framtidsfullmakters likheter med godmanskap och förvaltarskap gör att de även skulle kunna placeras inom rättsområdet *förmynderskapsrätt*.

3.4 Avtalsrätten

De mest uppenbara likheterna har framtidsfullmakter kanske ändå med ordinära fullmakter. Bestämmelser om ordinära fullmakter omfattas av rättsområdet avtalsrätt, vilket sorterar under det civilrättsliga huvudrättsområdet förmögenhetsrätt.⁸⁸ Som tidigare framkommit kan även noteras att det flera gånger i lagrådets och i tidigare svenska lagförslag i ett antal bestämmelser hänvisats till avtalslagen.⁸⁹ Sammantaget skulle framtidsfullmakter således kunna anses även höra till *avtalsrätten*.

3.5 Slutsats avseende framtidsfullmaktens placering

Sammanfattningsvis anser jag att framtidsfullmakter kan placeras inom åtminstone tre rättsområden; socialrätt, förmynderskapsrätt och avtalsrätt. Möjligen skulle framtidsfullmakter kunna placeras in även i andra rättsområden, men jag menar att det är inom dessa tre rättsområden som framtidsfullmakter främst passar in. Av den anledningen kommer den följande analysen av begreppet rättssäkerhet att utgå ifrån de rättsområdena.

4 Rättssäkerhet

I lagstiftningsarbetet gällande framtidsfullmakter har inte preciserats vad som avses med rättssäkerhet. För att kunna uppnå syftet med uppsatsen krävs därför att begreppet rättssäkerhet problematiseras och i den mån det är möjligt även definieras. Så ska göras i detta kapitel där begreppet rättssäkerhet undersöks utifrån de tre rättsområden som framtidsfullmakter kan placeras inom. Kapitlet avslutas genom att de rättssäkerhetsbegrepp som kommer att användas i uppsatsen tydliggörs.

---

⁸⁸ Zetterström, s. 25-26.

⁸⁹ Se 8, 22 och 28 §§ LFF, vilka hänvisar till avtalslagen i sin helhet. Se även 21 § LFF som hänvisar till 25 § AvtL.

4.1 Rättsstaten och välfärdsstaten

Resonemang kring rättssäkerhet – särskilt inom den offentliga rätten – tar ofta avstamp i rättsstaten och välfärdsstaten, vilka inte sällan kopplas ihop med formell respektive materiell rättssäkerhet.⁹⁰ Uppdelningen av rättsstat och välfärdsstat samt av formell och materiell rättssäkerhet görs inte av alla författare, men en sådan uppdelning är vanlig och kommer att användas i denna uppsats. Det som framkommer i detta avsnitt kommer att ligga till grund för den därpå följande konstruktionen av rättssäkerhetsbegreppen.

Ordet rättsstat beskriver en samhällsordning med en positiv innebörd och dess antonymer är tyranni och anarki.⁹¹ Rättsstaten kan huvudsakligen användas för att förstå rättssäkerhet inom det offentlighetsrättsliga rättsområdet allmän förvaltningsrätt,⁹² men kommer i uppsatsen att användas inom de tre aktuella rättsområdena. Vahlne Westerhäll menar att en fungerande rättsstat förhindrar okontrollerad statlig maktutövning och tillförsäkrar medborgarna ordning och reda. Det var äganderätten och begränsningar av statens ingrepp i den som var centrala vid framväxten av rättsstaten. I den moderna rättsstaten är statsmakten begränsad genom bestämmelser som skapar legitimitet och förutsebarhet.⁹³

De rättigheter som den enskilde har i rättsstaten är så kallade negativa rättigheter. Det är första generationens rättigheter och de kommer till uttryck i exempelvis FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter.⁹⁴ Dessa negativa rättigheter har till syfte att skydda den enskildes personliga rättssfär; det allmänna ska avhålla sig från att ingripa i den enskildes förehavanden.⁹⁵

Välfärdsstaten i sin tur är sprungen ur rättsstaten men präglas av ekonomiska, politiska, ideologiska och etiska uppfattningar i stället för av rättsstatens fokus på de formella delarna av rätten.⁹⁶ Den fungerar väl som utgångspunkt för att förstå rättssäkerhet inom socialrätten,⁹⁷ men kommer även att beröras inom förmyndarskapsrätten. Inom välfärdsstaten eftersträvas att mål av ekonomisk och social natur förverkligas och den kan sägas ha en samhällsförändrande

---

⁹⁰ Se t.ex. Bäckman, kap. 2.

⁹¹ Vahlne Westerhäll, s. 36.

⁹² Se Bäckman, s. 48.

⁹³ Vahlne Westerhäll, s. 36.

⁹⁴ Gustafsson, s. 441.

⁹⁵ Gustafsson, s. 443.

⁹⁶ Vahlne Westerhäll, s. 51

⁹⁷ Se Bäckman, avsnitt 2.3.1.

ambition.⁹⁸ Ambitionen handlar om att förverkliga sociala rättigheter.⁹⁹ Därmed rör det sig inom välfärdsstaten om positiva rättigheter, vilka utgör andra generationens rättigheter.¹⁰⁰ Dessa kommer till uttryck i exempelvis FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Rättigheternas huvudsakliga syfte är att tillförsäkra utsatta människor en skälig tillvaro. Benämningen ”positiva” kommer från att det allmänna med positivt, aktivt handlande ska tillhandahålla rättigheterna.¹⁰¹

4.2 Socialrätten

4.2.1 Allmänt

Det av de tre för uppsatsen aktuella rättsområdena inom vilket ordet rättssäkerhet är mest frekvent förekommande torde vara socialrätten. Som en del av den offentliga rätten behandlar socialrätten frågor i relationen mellan det allmänna och enskilda. Mot bakgrund av det överläge det allmänna har faller det sig naturligt att krav på rättssäkerhet gör sig gällande i just dessa fall. Det ojämlika maktförhållandet mellan aktörerna har gett upphov till vissa principer och mål som gemensamt utgör grunden för rättssäkerheten inom socialrätten.

I rättsvetenskaplig litteratur har redan skrivits en hel del om rättssäkerhet inom den offentliga rätten. En särskild fråga som har diskuterats avseende rättssäkerheten inom socialrätten är det inbördes förhållandet mellan rättsstaten och välfärdsstaten samt formell och materiell rättssäkerhet. Förhållandet är svårt att klarlägga och författare har varierande uppfattningar.¹⁰² Ett synsätt är att kraven på rättssäkerhet inom just socialrätten omfattar såväl de formella som de materiella aspekterna. Med denna tolkning bygger det socialrättsliga rättssäkerhetsbegreppet på både rättsstaten och välfärdsstaten. Det kan uttryckas som att ”[d]en materiella rättssäkerheten kräver eller är avhängig formell rättssäkerhet.”¹⁰³ Precis som Bäckman ser jag den formella och den materiella rättssäkerheten som komplement till varandra snarare än som motsatser.¹⁰⁴ Det är det här beskrivna synsättet som kommer att användas i den fortsatta uppsatsen.

---

⁹⁸ Vahlne Westerhäll, s. 51 och Bäckman, s. 60.

⁹⁹ Bäckman, s. 60.

¹⁰⁰ Gustafsson, s. 441.

¹⁰¹ Gustafsson, s. 443-444.

¹⁰² Bäckman, avsnitt 2.3.4.

¹⁰³ Bäckman, s. 73.

¹⁰⁴ Se Bäckman, s. 78.

4.2.2 Formell rättssäkerhet

Den första delen av det socialrättsliga rättssäkerhetsbegreppet består av formell rättssäkerhet, vilket har sin grund i rättsstaten. Begreppet innebär att okontrollerad maktutövning ska förhindras samt att medborgarna ska garanteras ordning och frihet. Därmed är det som i det fortsatta arbetet ska förstås med det formella socialrättsliga rättssäkerhetsbegreppet huvudsakligen den enskildes skydd i förhållande till det allmänna. Sprunget ur rättsstaten handlar det om ett skydd mot statliga ingrepp i den enskildes personliga rättssfär, dvs. en negativ rättighet. Vidare innefattar begreppet att den enskilde ska kunna förutse konsekvenserna av ett rättsligt beslut. Även objektivitet inryms i begreppet på så sätt att lika fall ska behandlas lika.¹⁰⁵ Slutligen inkluderas kontrollerbarhet i rättssäkerhetsbegreppet, vilket innebär att den enskilde ska kunna få ett beslut överprövat av en oberoende domstol.¹⁰⁶

4.2.3 Materiell rättssäkerhet

Den andra delen av det socialrättsliga rättssäkerhetsbegreppet är den materiella rättssäkerheten. Socialrätten har i hög grad präglats av välfärdsstaten och det är den materiella rättssäkerheten snarare än den formella rättssäkerheten, som ytterst kännetecknar rättsområdet.¹⁰⁷ Som tidigare anförts är dock den materiella rättssäkerheten avhängig den formella rättssäkerheten.

Med det materiella socialrättsliga rättssäkerhetsbegreppet ska här förstås att välfärdsstatliga mål, värden och principer tillförsäkras den enskilde. Dessa kan vara av ekonomisk, social eller kulturell natur. Exempel på de mål och principer som kan bli aktuella är jämlikhet i levnadsvillkor, självbestämmande och frivillighet.¹⁰⁸ Sammantaget kan sägas att det som eftersträvas är att den enskilde ska tillförsäkras social trygghet.¹⁰⁹ Det centrala i rättssäkerhetsbegreppet är således den samhällsförändrande ambitionen hos det allmänna avseende den enskildes situation i det dagliga livet.¹¹⁰

---

¹⁰⁵ Bäckman, s. 48-49.

¹⁰⁶ Se Vahlne Westerhäll, s. 37.

¹⁰⁷ Se Bäckman, s. 77.

¹⁰⁸ Se Bäckman, s. 77-78.

¹⁰⁹ Se Bäckman, s. 111.

¹¹⁰ Se Bäckman, s. 60.

4.3 Förmynderskapsrätten

4.3.1 Allmänt

Inom förmynderskapsrätten är rättssäkerhetsbegreppet inte alls lika frekvent förekommande som inom socialrätten. Det torde huvudsakligen kunna bero på en av två anledningar; antingen krävs inte rättssäkerhetshänsyn inom förmynderskapsrätten eller så är det just ordet rättssäkerhet som inte används. Det är naivt att tro att rättssäkerhetshänsyn inte behöver beaktas vid ingrepp i den enskildes privata rättssfär. Därmed är det troligen så att just ordet rättssäkerhet inte används inom förmynderskapsrätten i någon större utsträckning, även om hänsyn diskuteras och beaktas som skulle kunna ligga till grund för ett förmynderskapsrättsligt rättssäkerhetsbegrepp.

I motsats till socialrätten – där rättssäkerhetsbegreppet är tämligen utbrett, välbeskrivet och allmänt accepterat och fokus kan ligga på en allmänt hållen beskrivning av vad som redan finns – krävs i denna del att ett rättssäkerhetsbegrepp konstrueras. Till grund för denna konstruktion kommer rättsstaten och välfärdsstaten att ligga.

Den svenska förmynderskapsrätten, så som den ser ut idag, bygger på *parens patriae*.¹¹¹ Det innebär att det allmänna – statssuveränen – agerar för att hjälpa enskilda som har behov av ställföreträdare.¹¹² Då det här rör sig om ett ingrepp i den enskildes privata rättssfär knyter detta nära an till rättsstaten och de där förekommande kraven på statsmaktens lagbundenhet, förutsebarhet och objektivitet. I själva intervenerandet är det av yttersta vikt att de nämnda principerna följs. Det förefaller också främst vara sådana formella hänsyn som aktualiseras inom förmynderskapsrätten. Exempel på dessa hänsyn är principen om minsta ingripande åtgärd samt principen om självbestämmande, vilka båda utförligare behandlas i avsnitt 4.3.2 och 4.3.3 nedan.¹¹³ Det finns även andra formella aspekter att beakta, men dessa två principer har valts eftersom min uppfattning är att de har fått störst utrymme inom rättsvetenskapen.

När det kommer till den materiella rättssäkerheten väcks vissa frågor kring huruvida sådana hänsyn förekommer inom förmynderskapsrätten. Fridström Montoya menar att bland

---

¹¹¹ Se remissyttrandet till Ds 2014:16 från Juridiska institutionen, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, s. 3.

¹¹² Fellmeth & Horwitz, ”*parens patriae*”.

¹¹³ Se lagrådsremissen, s. 20, om att principen om minsta ingripande åtgärd är en viktig princip inom förmynderskapsrätten.

annat frivillighet, delaktighet och den enskildes inflytande inte tillmäts lika stor, om ens någon, betydelse inom förmyndarskapsrätten som inom socialrätten.¹¹⁴ Odlöw, å andra sidan, framför att anordnandet av ställföreträdare kan ses som en socialpolitisk åtgärd och att det då är rimligt att utforma för området aktuella bestämmelser i enlighet med ”handikappolitiska” målsättningar.¹¹⁵ De målsättningar som han hänvisar till, från 1997, har stora likheter med det ovan presenterade materiella socialrättsliga rättssäkerhetsbegreppet.¹¹⁶ Det är således möjligt att argumentera såväl för som mot att välfärdsstatliga mål förekommer inom förmyndarskapsrätten, men jag anser att det främst är de rättsstatliga aspekterna som, till dags dato, har aktualiserats på området. I enlighet med det ovan beskrivna *parens patriae* handlar förmyndarskapsrätten om att staten intervenerar i den enskildes liv, snarare än om att välfärdsstatliga mål ska uppnås. I framtiden är det möjligt att detta kommer att förändras så att det finns fog att inkludera de materiella rättssäkerhetsaspekterna i ett förmyndarskapsrättsligt rättssäkerhetsbegrepp, men så kommer inte att ske i detta arbete. Här kommer i stället fokus att vara på den enskildes rättsstatliga skydd mot ingrepp från det allmänna.

4.3.2 Minsta ingripande åtgärd

I svensk förmyndarskapsrätt är principen om minsta ingripande åtgärd av yttersta betydelse. I bestämmelsen om anordnande av förvaltarskap – vilket är en mer ingripande ställföreträdarform än godmanskap – framgår att förvaltarskap inte får anordnas, om det är tillräckligt att godmanskap anordnas eller att den enskilde på något annat, *mindre ingripande* sätt får hjälp, 11 kap. 7 § 1 st. 2 men. FB. På liknande sätt gäller att en god man endast får anordnas ”om det behövs”, 11 kap. 4 § 1 st. 1 men. FB. Principen om minsta ingripande är således av så stor betydelse att den har lagfästs. ”Den svenska lagstiftningen om anordnande av ställföreträdarskap bygger i hög grad på principen om minsta ingripande åtgärd”¹¹⁷, har Odlöw uttryckt.

Det är inte bara i vår inhemska rätt som principen är av stor betydelse. Även i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, vilken Sverige har ratificerat, framkommer principen om minsta ingripande åtgärd. Av artikel 12.4 CRPD framgår bland annat att åtgärder som inskränker den enskildes rättskapacitet ska vara proportionella och att de ska vara under kortast möjliga tid.

---

¹¹⁴ Fridström Montoya, s. 471.

¹¹⁵ Odlöw, s. 58-59.

¹¹⁶ Se Odlöw, s. 59.

¹¹⁷ Odlöw, s. 270.

Än tydligare framkommer principen om minsta ingripande åtgärd i FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättnings sammanfattande slutsatser avseende Sveriges första rapport. Kommittén är förvisso nöjd med att omyndigförklaringen har avskaffats i Sverige, men oroas över användandet av förvaltare. Förvaltarskap utgör ställföreträdande beslutsfattande och bör ersättas av en mindre ingripande ställföreträdarform som praktiserar stödjande beslutsfattande.¹¹⁸

Det har här visats att det allmänna är förbjudet att i högre utsträckning än absolut nödvändigt ingripa i den enskildes privata rättssfär, vilket är ett tydligt exempel på en negativ rättighet som hör till rättsstaten. Till följd av detta kommer principen om minsta ingripande åtgärd att utgöra en del av det förmynderskapsrättsliga rättssäkerhetsbegreppet i den fortsatta uppsatsen.

4.3.3 Självbestämmande

En av CRPD:s allmänna principer är enligt artikel 3 a) principen om självbestämmande¹¹⁹. Eftersom principen är fastslagen i konventionen och självbestämmande även utgör en del av det ovan presenterade materiella socialrättsliga rättssäkerhetsbegreppet vore det naturligt att inkludera principen om självbestämmande även i det förmynderskapsrättsliga rättssäkerhetsbegreppet. Fridström Montoya menar dock, som ovan framkommit, att självbestämmande inte alls ges samma, om ens något, utrymme inom förmynderskapsrätten som inom socialrätten. Avseende förvaltarskap menar hon att den enskilde förlorar sin självbestämmanderätt. Avseende godmanskap, däremot, görs ”inga inskränkningar i den enskildes negativa frihet; den enskildes självbestämmanderätt begränsas inte genom att en god man förordnas.”¹²⁰ Hon menar dock att ett godmanskap inte nödvändigtvis innebär att den enskildes positiva frihet stärks.¹²¹

Det må vara sant att, som Fridström Montoya anför, en skrivelse motsvarande den i 1 kap. 1 § 3 st. SoL saknas i förmynderskapsrätten. Det må även vara sant att den enskilde förlorar sin självbestämmanderätt – helt eller till viss del – vid anordnandet av en förvaltare

---

¹¹⁸ FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Sammanfattande slutsatser avseende Sveriges första rapport*, s. 5, p. 33-34.

¹¹⁹ I detta arbete ser jag ”självbestämmande” och ”autonomi” som utbytbara begrepp, se Fridström Montoya, s. 246. Vidare avser jag inte göra någon skillnad mellan ”självbestämmande” och ”aktivt beslutsdeltagande”; tvärtom menar jag självbestämmande bland annat tar sig uttryck i att den enskilde aktivt deltar i beslut.

¹²⁰ Fridström Montoya, s. 471.

¹²¹ Fridström Montoya, s. 471-472.

eller en god man.¹²² Jag menar dock att en av grunderna inom förmynderskapsrätten är, eller i vart fall bör vara, att den enskildes självbestämmanderätt ska värnas. Detta framkommer genom artikel 3 a) CRPD. Det framkommer även genom att principen om minsta ingripande åtgärd vid anordnandet av ställföreträdare tillmäts så pass stor betydelse eftersom det allmänna ska avhålla sig från att göra ingrepp i den enskildes privata rättssfär och således ska den enskildes självbestämmande förbli intakt.

Också i de fall en god man anordnas är en rättshandling som denne ingår utan den enskildes samtycke endast giltig om ett samtycke inte kunnat inhämtas, 11 kap. 5 § 1 st. 2 men. FB. Detta visar att den enskildes självbestämmande skyddas även under pågående ställföreträdarskap. På liknande sätt fungerar bestämmelsen i 12 kap. 7 § 2 st. FB som stadgar att en god man eller förvaltare i viktiga frågor, om det lämpligen kan ske, ska höra den enskilde.

Med beaktande av Fridström Montoyas invändningar kan vi låta det vara osagt i vilken utsträckning den enskildes självbestämmande inom förmynderskapsrätten faktiskt tillmäts betydelse. Det kan dock konstateras att principen om självbestämmande är tänkt att utgöra en väsentlig del av förmynderskapsrätten. Mot bakgrund av att ingrepp i den enskildes privata rättssfär inte ska tillåtas hör principen om självbestämmande till rättsstaten. Därmed kommer även denna princip att utgöra en del av det förmynderskapsrättsliga rättssäkerhetsbegreppet.

4.4 Avtalsrätten

4.4.1 Allmänt

Inom avtalsrätten förekommer ordet rättssäkerhet än mer sällan än inom förmynderskapsrätten. Det är rent av svårt att över huvud taget hitta källor där ordet används. Därmed förefaller det vara en aning forcerat att presentera ett avtalsrättsligt rättssäkerhetsbegrepp. Så kommer dock ändå att ske. Dels för att följa uppsatsens systematik och för att uppnå syftet, dels för att åtminstone en del inom avtalsrätten kan hänföras till rättssäkerhet i enlighet med uppsatsen begreppsanvändning.

---

¹²² Fridström Montoya, s. 471.

4.4.2 Godtroende tredje mans rätt till oförändrad ställning

Ett tillfälle då rättssäkerhet faktiskt kom till uttryck inom avtalsrätten var för mer än ett sekel sedan, i 1914 års förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar.¹²³ Där står:

[D]e hänsyn till *rättssäkerhetens krav* och omsättningens trygghet, som föranlett, att man i den moderna [sic!] lagstiftningen tillägger medkontrahentens goda tro så stor betydelse, icke med tillnärmelsevis samma styrka gör sig gällande i fråga om rättshandlingar på familjerättens område [min kursivering].¹²⁴

Ur detta citat menar jag att det går att utläsa att rättssäkerhetens krav – samt omsättningens trygghet – har legat till grund för den stora betydelse som medkontrahentens goda tro tillmäts inom avtalsrätten. Således bör till det avtalsrättsliga rättssäkerhetsbegreppet hänföras att medkontrahentens goda tro i hög grad ska respekteras.

Liknande hänsyn framkommer även i Svenska Bankföreningens remissyttrande till Ds 2014:16. Där anförs att ett rättssäkert system som innebär att tredje man kan lita på en framtidsfullmakt, måste upprättas.¹²⁵ Således får förstås att en godtroende tredje mans ställning ska säkerställas av rättssäkerhetsskäl.

Av dessa två källor kan således uttydas en sorts argumentation som handlar om godtroende tredje mans rätt till oförändrad ställning. Huruvida detta över huvud taget kan ingå i ett (avtalsrättsligt) rättssäkerhetsbegrepp är diskutabelt. Jag menar dock att så är fallet. Det beror på att denna tredje mans rätt är nära sammankopplad rättsstatliga hänsyn.

I det fall en godtroende tredje man inte tillförsäkras en rätt till oförändrad ställning innebär det att denne riskerar att lida rättslig skada. I enlighet med de rättsstatliga principerna om att det allmänna inte ska ingripa i den enskildes privata rättssfär bör även analogivis ligga en skyldighet för det allmänna att säkerställa att inte heller enskilda ingriper i varandras rättssfärer. Dessutom var enskildas äganderätt central vid framväxten av rättsstaten.¹²⁶ I enlighet med detta kan godtroende tredje mans rätt till oförändrad ställning således ses som en negativ rättighet som är typisk för rättsstaten. Det är mot bakgrund av ovanstående som tredjemansskyddet kommer att utgöra det avtalsrättsliga rättssäkerhetsbegreppet i det fortsatta arbetet.

---

¹²³ Källan funnen genom Adlercreutz & Gorton, s. 37.

¹²⁴ Förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar 1914, s. 34.

¹²⁵ Remissyttrande till Ds 2014:16 från Svenska Bankföreningen, s. 1.

¹²⁶ Bäckman, s. 48.

4.5 Slutsats avseende de fyra rättssäkerhetsbegreppen

Ovan har fyra rättssäkerhetsbegrepp presenterats; ett formellt socialrättsligt, ett materiellt socialrättsligt, ett förmynderskapsrättsligt och ett avtalsrättsligt. Gemensamt för dem är att de byggs upp av någon eller flera av de principer och mål och kan kopplas antingen till rättsstaten eller till både rättsstaten och välfärdsstaten.

Eftersom denna uppsats fokuserar på framtidsfullmaktsgivaren kan redan nu vissa slutsatser avseende rättssäkerhetsbegreppen dras. Det formella socialrättsliga, det materiella socialrättsliga och det förmynderskapsrättsliga rättssäkerhetsbegreppet kommer samtliga att användas i analysen avseende fullmaktsgivarens rättssäkerhet, eftersom de tar sikte bland annat på framtidsfullmaktsgivarens rättssäkerhet. Vad gäller det avtalsrättsliga rättssäkerhetsbegreppet tar det däremot huvudsakligen sikte på tredje man. Indirekt har begreppet dock betydelse även för fullmaktsgivaren, inte minst i situationer där en juridisk lösning på ett problem till största delen kan vara rättssäker för antingen tredje man eller fullmaktsgivaren. Har det avtalsrättsliga rättssäkerhetsbegreppet då fått stort utrymme, kommer det att leda till rättssäkerhetsksekvenser för fullmaktsgivaren.

Kapitlet avslutas här med en koncis upprädnings av vad som ska förstås med respektive rättssäkerhetsbegrepp i det fortsatta arbetet.

Det *formella socialrättsliga rättssäkerhetsbegreppet* har sin grund i rättsstaten och innebär främst krav på förutsebarhet, objektivitet, kontrollerbarhet samt inte minst skydd för den enskildes privata rättssfär.

Med det *materiella socialrättsliga rättssäkerhetsbegreppet*, vilket kan härledas från välfärdsstaten, ska förstås att den enskilde tillförsäkras social trygghet.

Det *förmynderskapsrättsliga rättssäkerhetsbegreppet* – som efter vissa betänkligheter enbart byggts upp av formella aspekter, härstammande från rättsstaten – består av principen om minsta ingripande åtgärd och principen om självbestämmande.

Slutligen utgör principen om godtroende tredje mans rätt till oförändrad ställning, vilken har sitt ursprung i rättsstaten, det *avtalsrättsliga rättssäkerhetsbegreppet*.

5 Lagförslaget

I detta kapitel kommer lagrådets lagförslag att utförligt presenteras och i viss mån problematiseras. Detta kapitel kommer att utgöra utgångspunkten för den kommande analysen. Eftersom uppsatsen fokuserar på framtidsfullmaktsgivaren kommer även framställningen av lagförslaget, på ett transparent och objektivt sätt, att fokusera på framtidsfullmaktsgivaren.

5.1 Framtidsfullmakten

5.1.1 Grunden

En framtidsfullmakt innebär att en framtidsfullmaktsgivare har gett en framtidsfullmaktshavare rätt att företräda fullmaktsgivaren för det fall¹²⁷ hen på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller något liknande förhållande varaktigt och i huvudsak inte längre har förmåga att ha hand om de angelägenheter som fullmakten avser, 1 § LFF. Vad gäller de medicinska rekvisiten överensstämmer de med kraven som gäller vid anordnande av godmanskap och förvaltarskap (se 11 kap. 4 och 7 §§ FB).¹²⁸ Således är denna bestämmelse med grundförutsättningarna till största delen inspirerad av tidigare, offentligrättsligt karakteriserad reglering.

En framtidsfullmakt kan tas i bruk¹²⁹ först när fullmaktsgivaren saknar beslutsförmåga och någon förändring i det avseendet inte kan förväntas; beslutsoförmågan ska vara ”varaktig”.¹³⁰ Om fullmaktsgivarens tillstånd väntas pågå under ”endast någon kort tid” får fullmakten inte tas i bruk.¹³¹ Det krävs dock inte att beslutsoförmågan avser alla aspekter av fullmaktsgivarens liv utan rekvisitet är ”i huvudsak”.¹³² Denna bevislätnadsregel innebär att en persons förmåga att klara av enklare och rutinbetonade åtgärder inte är ett hinder för att

---

¹²⁷ Lagrådet valde att ersätta ”när” med ”för det fall” eftersom framtidsfullmakten kanske aldrig tas i bruk, se lagrådets yttrande s. 2.

¹²⁸ Lagrådsremissen, s. 106.

¹²⁹ Här presenteras grunderna för att en framtidsfullmakt ska få tas i bruk. I avsnitt 5.2 nedan beskrivs vem som får besluta att ta fullmakten i bruk.

¹³⁰ Lagrådsremissen, s. 106.

¹³¹ Lagrådsremissen, s. 106.

¹³² Lagrådsremissen, s. 106.

fullmakten ska få tas i bruk.¹³³ För det fall en framtidsfullmakt tagits i bruk påverkas inte fullmaktsgivarens rättshandlingsbehörighet.¹³⁴ Mot bakgrund av fullmaktsgivarens avsaknad av beslutsförmåga kan vissa av hens rättshandlingar dock bli ogiltiga i enlighet med lagen (1924:323) om verkan av avtal, som slutits under påverkan av en psykisk störning, eller möjligen i enlighet med ogiltighetsreglerna i avtalslagen. Ett ibruktagande av framtidsfullmakten har ingen påverkan på framtidsfullmaktsgivarens eventuella åtaganden som vårdnadshavare eller förmyndare.¹³⁵

Slutligen ska framtidsfullmaktshavaren uppmärksammas. Fullmaktshavaren måste vara en fysisk person, 1 § LFF.¹³⁶ Vidare har hen som utsetts till framtidsfullmaktshavare en absolut rätt att utan förklaring avstå uppdraget.¹³⁷ Hen kan dock ha vissa skyldigheter att underrätta fullmaktsgivaren eller vissa andra personer om hen, innan framtidsfullmakten tagits i bruk, väljer att avträda uppdraget, vilket beskrivs nedan i avsnitt 5.2.3.

5.1.2 Omfattningen

En framtidsfullmakt kan omfatta angelägenheter av ekonomisk och personlig natur, 2 § 1 st. 2 men. LFF. Tanken är att detta ska motsvara vad som gäller för godmanskap enligt 11 kap. 4 § FB, det vill säga bevaka rätt, förvalta egendom och sörja för person.¹³⁸ Antalet åtgärder som kan komma ifråga inom en framtidsfullmakt är således stort, vilket lagstiftaren uppmanar framtidsfullmaktsgivare att beakta vid upprättandet av fullmakten. Exempelvis kan det åligga fullmaktshavaren (se 2 § 1 st. 1 men. LFF) att säkerställa att fullmaktsgivaren får skälig avkastning på sin egendom, att se till att hen har ett lämpligt boende samt att ansöka om olika bidrag å fullmaktsgivarens vägnar.¹³⁹

Enligt specialmotiveringen kan en fullmaktshavares uppdrag även innebära att hjälpa fullmaktsgivaren med hälso- och sjukvårdskontakter.¹⁴⁰ Fullmaktshavaren får dock inte, enligt 2 § 2 st. 1 men. LFF, samtycka till eller ta ställning i frågor om hälso-, sjuk- eller

---

¹³³ Lagrådsremissen, s. 107.

¹³⁴ Se lagrådsremissen, s. 27.

¹³⁵ Lagrådsremissen, s. 27.

¹³⁶ Se lagrådsremissen, s. 37.

¹³⁷ Se lagrådsremissen, s. 33.

¹³⁸ Lagrådsremissen, s. 108. Se även ovan avsnitt 2.2.1.

¹³⁹ Lagrådsremissen, s. 108.

¹⁴⁰ Lagrådsremissen, s. 108.

tandvårdsåtgärder¹⁴¹, trots att så förordades i SOU 2015:80.¹⁴² Inte heller får fullmakten avse frågor om ingående av äktenskap, bekräftelse av faderskap, upprättande av testamente eller liknande, 2 § 2 st. 2 men LFF.¹⁴³

5.1.3 Upprättandet

Åldersgränsen för att upprätta en giltig framtidsfullmakt är 18 år, 3 § LFF. Det krävs dock även att personen vid upprättandet av fullmakten *inte* uppfyller rekvisiten i 1 § LFF; personen måste ha rättslig beslutsförmåga.¹⁴⁴ I övrigt finns vissa formkrav och vissa rekommendationer. Vad gäller de förra krävs att framtidsfullmakten är skriftlig, att det framgår att det är en framtidsfullmakt, vem eller vilka som är fullmaktshavare, vilka angelägenheter fullmakten omfattar samt vilka övriga villkor som gäller, 4 § 1 st. och 5 § LFF. Det krävs även, precis som för testamenten, två solennitetsvittnen, 4 § 2 och 3 st. LFF. Framtidsfullmaktshavaren får inte vara vittne, 4 § 3 st. 1 men. LFF. I 10 kap. 2 § 1 st. ÄB framkommer de rekommendationer som bör iakttas avseende bevittnandet, exempelvis att vittnena ska anteckna tid för bestyrkandet samt omständigheter som kan vara av betydelse för fullmaktens giltighet, 4 § 3 st. LFF.

Slutligen ska noteras att en person kan upprätta valfritt antal framtidsfullmakter som uppfyller ovanstående krav, men regeringen uppmanar hen att beakta risken för s.k. konkurrerande behörigheter.¹⁴⁵ I enlighet med 5 § 2 p. LFF kan också konstateras att flera fullmaktshavare kan utses i en och samma fullmakt. Dessa kan bestämmas vara fullmaktshavare gemensamt, var för sig inom olika områden eller en i taget utefter en förutbestämd rangordning.¹⁴⁶

---

¹⁴¹ Se 1 § 1 st. HSL samt 1 § TVL.

¹⁴² Se utredningens förslag till lag om ändring i lag om framtidsfullmakter och om behörighet i vissa fall för anhöriga, SOU 2015:80, s. 106 och s. 537-542. Regeringen anser dock att ”åtgärder inom dessa områden, åtminstone tills vidare, bör undantas från den föreslagna regleringens tillämpningsområde”, se lagrådsremissen, s. 108.

¹⁴³ Lagrådsremissen, s. 109.

¹⁴⁴ Lagrådsremissen, s. 109.

¹⁴⁵ Lagrådsremissen, s. 109.

¹⁴⁶ Lagrådsremissen, s. 111.

5.1.4 Återkallelse

En framtidsfullmakt kan inte göras oåterkallelig, 6 § LFF. Således kan en framtidsfullmakt återkallas. Som huvudregel har framtidsfullmaktsgivaren rätt att återkalla framtidsfullmakten och det är bestämmelserna i avtalslagen som reglerar hur det ska gå till, 8 § LFF.¹⁴⁷ Detta visar att regeringen valt en privaträttslig lösning avseende återkallandet av framtidsfullmakter.

En framtidsfullmakt kan bringas till upphörande på flera sätt. Det som jag förutspår blir det vanligaste är att fullmaktsgivaren återkallar framtidsfullmakten genom att ta tillbaka eller förstöra fullmaktshandlingen, 16 § 1 st. AvtL. Detta agerande underlättas eftersom fullmaktshavaren, enligt 2 st., är skyldig att återställa fullmakten. Även om fullmaktsgivarens rättshandlingsbehörighet inte påverkas av institutet, är en förutsättning för denna fullmaktsgivarens återkallelse att hen har kvar sin beslutsförmåga.¹⁴⁸ Mot bakgrund av hur framtidsfullmaktsgivaren beskrivits i avsnitt 2.3.2 ovan måste vissa frågor lyftas avseende vilka möjligheter hen de facto har att återkalla framtidsfullmakten. Regeringen delar min bedömning, det vill säga att möjligheterna i praktiken är begränsade.¹⁴⁹ Framtidsfullmaktsgivarens möjligheter att i praktiken vidta vissa andra åtgärder kommer att problematiseras nedan vid ett antal tillfällen.

För det fall en granskare i enlighet med 23 § har utsetts och det i fullmakten har angetts att granskaren har rätt att återkalla fullmakten, kan fullmakten i stället återkallas av hen, 8 § 2 st. LFF. En förutsättning för granskarens återkallelse är att framtidsfullmakten har tagits i bruk.¹⁵⁰ Granskarens faktiska förmåga att återkalla framtidsfullmakten torde vara större än fullmaktsgivarens. Det krävs dock att granskaren är så insatt i fullmaktsförhållandet att hen vet när en återkallelse bör ske.

Ett ytterligare sätt för framtidsfullmaktsgivaren att få framtidsfullmakten att upphöra är genom en kraftlöshetsförklaring i enlighet med 17 § AvtL. Det kan ske om sannolika skäl talar för att framtidsfullmakten förkommit eller för att fullmaktsgivaren inte annars utan dröjsmål kan få den åter. För att uppnå en kraftlöshetsförklaring ska bestämmelserna i 17 § 2 st. AvtL följas, vilket innefattar ansökan hos tingsrätt och kungörelse i Post- och Inrikes Tidningar. Detta förfarande måste bedömas vara betydligt svårare för en fullmaktsgivare att klara av än att återkalla i enlighet med 16 § AvtL.

---

¹⁴⁷ Lagrådsremissen, s. 113.

¹⁴⁸ Lagrådsremissen, s. 113.

¹⁴⁹ Lagrådsremissen, s. 113.

¹⁵⁰ Lagrådsremissen, s. 113.

Utöver de ovan angivna sätten att bringa framtidsfullmakten till upphörande kan fullmaktsgivaren genom meddelande till en eller flera tredje män återkalla fullmakten i förhållande till hen eller dem, 13 § AvtL. Fullmaktsgivaren kan även genom meddelande till fullmäktigen få till stånd att rättshandlingar inte blir bindande för hen, förutsatt att tredje man är i ond tro, 20 § AvtL. Samma problem kring framtidsfullmaktsgivarens faktiska förmåga som ovan gör sig även gällande här.

För det fall framtidsfullmaktsgivaren, efter att framtidsfullmakten i enlighet med lagen tagits i bruk, återkallar den kan en något märklig situation uppstå. Fullmaktsförhållandet har upphört på fullmaktsgivarens initiativ, men fullmaktsgivaren kan inte, på grund av bristande rättslig beslutsförmåga (eller möjligen bristande beslutsförmåga), upprätta en ny framtidsfullmakt, 3 § LFF. Huruvida fullmaktsgivaren kan ge den befintliga framtidsfullmakten till en fullmaktshavare – den tidigare fullmaktshavaren eller exempelvis den fullmaktshavare som följer av en eventuell rangordningslista – förefaller inte vara klarlagt. Jag menar dock att en sådan handling – att ge framtidsfullmakten till en fullmaktshavare – bör likställas med ett upprättande av en framtidsfullmakt eftersom konsekvenserna av de båda handlingarna kan bli lika stora. Analogivis bör därför ett sådant handlande inte vara möjligt för fullmaktsgivaren. Sammantaget innebär således en återkallelse av framtidsfullmakten, efter att den tagits i bruk i enlighet med lagen, att fullmaktsgivaren därefter endast kommer att kunna erhålla hjälp genom god man eller förvaltare.

5.1.5 Tillägg, ändring och begränsning

Om framtidsfullmaktsgivaren vill ändra eller lägga till något till sin framtidsfullmakt gäller samma krav som för upprättandet av en framtidsfullmakt, 7 § LFF. Det rör sig inte endast om formella krav på själva upprättandet, utan exempelvis måste fullmaktsgivaren ha förmåga att ha hand om sina angelägenheter (se 3 § LFF) vid upprättandet. Med ändring och tillägg ska förstås bland annat byte av framtidsfullmaktshavare och utökning av uppdraget.¹⁵¹

Är fullmaktsgivarens åtgärd i stället en begränsning av fullmakten krävs *inte* att några särskilda krav beaktas, 7 § LFF. Denna reglering framkommer inte i regeringens lagförslag.¹⁵² I specialmotiveringen står dock att en begränsning av fullmakten ska ses som en återkallelse av densamma.¹⁵³ Därmed menar jag att exempelvis en överstrykning av en del av

---

¹⁵¹ Lagrådsremissen, s. 112.

¹⁵² Jfr. 6 § regeringens lagförslag och se lagrådsremissen, s. 112.

¹⁵³ Lagrådsremissen, s. 112. Se även ovan avsnitt 5.1.4.

framtidfullmaktshavarens uppdrag, vilket måste anses vara en återkallelse i enlighet med 16 § AvtL, bör vara en giltig inskränkning av fullmaktshavarens behörighet. Sker begränsning i stället muntligt bör det ses som en befogenhetsinskränkning.

5.1.6 Vissa situationer

Har ett godmanskap anordnats framtidfullmaktsgivaren saknar framtidfullmakten verkan i den utsträckning som godmanskapet gäller, 27 § LFF. En domstol som har att avgöra om god man ska anordnas ska dock ta hänsyn till en eventuell framtidfullmakt som används.^{154, 155} Det ska ske genom att domstolen vid behovsbedömningen i 11 kap. 4 § 1 st. 1 men. FB tar hänsyn till den hjälp som framtidfullmaktsgivaren kan få genom framtidfullmakten.¹⁵⁶ För det fall godmanskap trots detta har anordnats utan att en framtidfullmakt som används beaktades vid anordnandet, ska domstolen pröva om godmanskapet ska upphöra (se 11 kap. 19 § 1 st. 1 men. FB).¹⁵⁷

Om en fullmaktsgivare avlider, sätts i konkurs eller anordnas förvaltare gäller tillämpliga bestämmelser i avtalslagen, 28 § LFF. Exempelvis innebär det, om framtidfullmaktsgivaren fått en förvaltare, att en rättshandling som framtidfullmaktshavaren företar och som omfattas av förvaltarens uppdrag inte har större verkan än om framtidfullmaktsgivaren hade företagit den själv, 22 § AvtL. Självfallet gäller bestämmelserna i avtalslagen endast i de fall där en framtidfullmakt faktiskt tagits i bruk; att en framtidfullmakt har upprättats är inte tillräckligt för att bestämmelserna ska tillämpas.¹⁵⁸

Utöver de här nämnda fallen finns det vissa fall då en framtidfullmakt inte kan tillämpas. Så är fallet om överförmyndaren i enlighet med 26 § 1 st. LFF har beslutat att fullmakten inte får användas. Till yttermera visso kan en fullmakt inte tillämpas om fullmaktsgivaren återfår sin beslutsförmåga.¹⁵⁹

---

¹⁵⁴ Lagrådsremissen, s. 63.

¹⁵⁵ För det fall det finns en framtidfullmakt som inte ens tagits i bruk får antas att fullmakten inte får betydelse för domstolens bedömning av om god man behöver anordnas.

¹⁵⁶ Lagrådsremissen, s. 63.

¹⁵⁷ Lagrådsremissen, s. 129.

¹⁵⁸ Lagrådsremissen, s. 130.

¹⁵⁹ Lagrådsremissen, s. 129.

5.2 Ibruktagandet och användandet

5.2.1 Terminologi

En av de största skillnaderna mellan lagrådets och regeringens lagförslag är terminologin avseende möjligheten att nyttja framtidsfullmakten. I lagrådets lagförslag används ”tas i bruk” och ”användas”, med olika betydelser. I regeringens lagförslag används ”träder i kraft”.¹⁶⁰ I enlighet med vad som framkommer i avsnitt 1.3 ovan utgår jag i detta arbete från lagrådets lagförslag. Därför använder jag ”tas i bruk” och ”användas”.

”Tas i bruk” avser när en framtidsfullmakt får börja nyttjas medan ”användas” tar sikte på det fortlöpande nyttjandet.¹⁶¹ Anledningen till att två termer bör användas är, enligt lagrådet, att det ska framgå att framtidsfullmakten endast får användas så länge förutsättningarna för det består.¹⁶²

5.2.2 Tas i bruk och användas

En framtidsfullmaktshavare får ta framtidsfullmakten i bruk när framtidsfullmaktsgivarens tillstånd är sådant som beskrivs i 1 § LFF, 9 § LFF. Är domstolsprövning¹⁶³ inte aktuell är det upp till fullmaktshavaren att bedöma om så är fallet.¹⁶⁴ Fullmaktshavaren har inte, till skillnad från domstolen, rätt att inhämta läkarintyg eller likvärdig utredning avseende fullmaktsgivarens hälsotillstånd, jfr. 13 § LFF. Fullmaktshavaren behöver dock inte göra en medicinsk klassificering, utan ska endast bedöma konsekvenserna av fullmaktsgivarens hälsotillstånd. Den bedömningen ska grundas på vad som framkommit i dialog dem emellan.¹⁶⁵

Skulle det finnas flera gemensamt behöriga fullmaktshavare är det upp till dem att gemensamt avgöra om fullmakten får tas i bruk, om framtidsfullmakten inte stadgar annat.¹⁶⁶ Skulle det finnas flera fullmaktshavare behöriga var för sig inom olika områden framkommer inte i förarbeten vem som ska besluta att ta framtidsfullmakten i bruk. Beroende på

---

¹⁶⁰ Med ”ikraftträdande” avsåg regeringen ”den tidpunkt då fullmaktshavaren kan ta en framtidsfullmakt i bruk”, lagrådsremissen, s. 114.

¹⁶¹ Lagrådets yttrande, s. 2.

¹⁶² Lagrådets yttrande, s. 2.

¹⁶³ Se nedan avsnitt 5.2.4

¹⁶⁴ Se lagrådets yttrande, s. 4 och jfr. 9 § 2 st. regeringens lagförslag.

¹⁶⁵ Lagrådsremissen, s. 44.

¹⁶⁶ Lagrådsremissen, s. 114.

omständigheterna i det enskilda fallet anser jag att de får besluta gemensamt eller, möjligen, var för sig inom sina respektive områden. Skulle det finnas flera fullmaktshavare men med behörighet enligt en rangordning, där framtidsfullmakten inte stadgar vad som gäller, måste antas att det är den fullmaktshavare som står först i rangordningen som ska göra bedömningen. Hur detta scenario ska lösas framgår dock inte i förarbetena. Anledningen till att den först rangordnade fullmaktshavaren ska besluta, menar jag, är att fullmaktsgivaren har valt hen till att sköta om hens angelägenheter, medan de övriga snarast får ses som reserver.

För att få ta framtidsfullmakten i bruk uppställer 9 § LFF endast krav på att förhållandena ska vara sådana som anges i 1 §. I regeringens lagförslag anges däremot att även formkraven ska vara uppfyllda för att fullmakten ska träda i kraft¹⁶⁷.¹⁶⁸ Detta bör inte förstås som en skillnad i sak, utan lagrådet anser troligen att en upprepning av kraven på en framtidsfullmakt inte är nödvändig i förevarande paragraf. Regeringens uttalande om att fullmaktshavaren har att bedöma huruvida formkraven i 3 och 4 §§ är uppfyllda när hen överväger att ta framtidsfullmakten i bruk borde därför fortfarande gälla.¹⁶⁹

Avseende ibruktagandet kan konstateras att lagstiftaren främst valt en privaträttslig lösning i och med fullmaktshavarens stora makt. Det offentlighetsrättsliga kommer dock in i form av möjligheten till domstolsprövning.¹⁷⁰ Anmärkningsvärt är att det i 2014 års lagförslag föreslogs att en registrering hos överförmyndaren skulle krävas för att framtidsfullmakten skulle tas i bruk ("träda i kraft").¹⁷¹ Regeringen anser dock inte att registrering krävs, bland annat med motiveringen att "[k]raven på rättssäkerhet [inte får] ställas så högt att framtidsfullmakterna i praktiken endast blir en variant av godmanskap."¹⁷²

Har fullmakten väl tagits i bruk får den användas så länge förhållandena i 1 § LFF består, 9 § LFF. Mot bakgrund av rekvisiten "varaktigt" och "i huvudsak" i 1 § LFF innebär därmed inte ett tillfälligt tillfrisknande att framtidsfullmakten inte får användas.¹⁷³ Själva bedömningen ska även i dessa fall göras av fullmaktshavaren.

---

¹⁶⁷ Med här använd terminologi skulle det vara "tas i bruk".

¹⁶⁸ Se regeringens lagförslag, där 9 § hänvisar till 1, 3 och 4 §§.

¹⁶⁹ Se lagrådsremissen, s. 114.

¹⁷⁰ Se nedan avsnitt 5.2.4.

¹⁷¹ 9 § 2014 års lagförslag.

¹⁷² Lagrådsremissen, s. 40. Avseende regeringens bedömning i frågan, se lagrådsremissen, avsnitt 5.4, särskilt s. 39-41 och s. 46.

¹⁷³ Lagrådsremissen, s. 114.

På grund av rekvisitet ”tas i bruk” i 11 § LFF kan domstol inte pröva huruvida fullmakten får användas.¹⁷⁴ Till följd av detta har fullmaktsgivaren inte möjlighet att påkalla domstolsprövning för att få ett beslut om att framtidsfullmakten inte får användas. Utöver fullmaktshavarens beslutanderätt får fullmaktsgivaren därmed nöja sig med möjligheten att själv återkalla fullmakten, att en granskare återkallar fullmakten eller att överförmyndaren beslutar att fullmaktshavaren inte får använda fullmakten.¹⁷⁵ Som framgått ovan lär dock möjligheterna att återkalla fullmakten komma att vara begränsade.¹⁷⁶

5.2.3 Underrättelse

Om fullmaktshavaren själv, i enlighet med 9 § LFF, har bedömt att en framtidsfullmakt får tas i bruk ska fullmaktshavaren skriftligen eller muntligen, så snart som möjligt underrätta vissa personer, 10 § 1 st. LFF. Personerna som ska underrättas är fullmaktsgivaren, fullmaktsgivarens make eller sambo samt närmaste släktingar och en granskare som avses i 23 §, om sådan har utsetts, 10 § 1 st. LFF. Även alternativa fullmaktshavare bör underrättas.¹⁷⁷

Själva underrättelsen ska i detalj redogöra för framtidsfullmaktens innehåll. Underrättelseskyldigheten fullgörs lämpligen genom att en kopia av framtidsfullmakten skickas till de som ska underrättas.¹⁷⁸

För det fall fullmaktshavaren, innan framtidsfullmakten tagits i bruk, väljer att avträda ett uppdrag som hen tidigare åtagit sig, har fullmaktsgivaren, enligt 20 § LFF och 18 kap. 7 § HB, rätt att omedelbart underrättas av fullmaktshavaren om detta.^{179, 180} Beslutar fullmaktshavaren att avträda uppdraget direkt efter att framtidsfullmakten har tagits i bruk bör fullmaktsgivaren, hens make eller sambo och närmaste släktingar informeras så att de kan

---

¹⁷⁴ Lagrådets yttrande, s. 4. Se även lagrådets yttrande, s. 5.

¹⁷⁵ Se avsnitt 5.1.4 ovan om återkallelse och avsnitt 5.5.3 nedan om överförmyndarens möjlighet att förbjuda användande av framtidsfullmakten.

¹⁷⁶ Se avsnitt 5.1.4

¹⁷⁷ Lagrådsremissen, s. 115.

¹⁷⁸ Lagrådsremissen, s. 116.

¹⁷⁹ Lagrådsremissen, s. 115.

¹⁸⁰ Notera att 18 kap. 7 § HB tidigare ansetts vara åtminstone delvis obsolet, men trots det tycks vara tillämplig vid benefika sysslomannaavtal, se Karnov Internet, handelsbalk (1736:1232) 18 kap. 7 §, not 38. Ett framtidsfullmaktsförhållande är inte nödvändigtvis benefikt, 19 § LFF.

överväga att ansöka om god man eller förvaltare.¹⁸¹ Noterbart är att regeringen inte inkluderat överförmyndaren i uppräknningen över vilka som bör informeras.

5.2.4 Domstolsprövning

I lagrådets lagförslag framkommer att domstol vid två tillfällen har att pröva om framtidsfullmakten får tas i bruk. Det ena är om det har bestämts i fullmakten och det andra är om fullmaktshavaren självmant begär en domstolsprövning, 11 § LFF. Regeringen tror inte att möjligheten kommer att utnyttjas särskilt ofta eller i onödan.¹⁸² Kommer en prövning i domstol väl till stånd tillämpas lagen (1996:242) om domstolsärenden, 14 § LFF. Möjligheten till domstolsprövning visar på ett av de offentlighetsrättsliga inslagen i lagrådets lagförslag.

Oavsett anledning till att prövning ska ske är det endast fullmaktshavaren som har möjlighet att åberopa prövning i domstol, 12 § LFF. Skulle domstolen finna att framtidsfullmakten inte får tas i bruk finns inget hinder mot att fullmaktshavaren ansöker på nytt vid ett senare tillfälle.¹⁸³ Det är dock inte möjligt att begära domstolsprövning för att avgöra om en framtidsfullmakt får användas.¹⁸⁴

Något som inte förefaller vara helt givet är hur omfattande domstolsprövningen ska vara. Anledningen till detta är att 9 § LFF endast hänvisar till 1 § LFF och inte till bestämmelserna om exempelvis formkrav.¹⁸⁵ Huruvida domstolen därmed har att endast pröva om omständigheterna i 1 § LFF ska vara för handen eller om den även bör bedöma om övriga krav på en framtidsfullmakt är uppfyllda kan inte anses framgå av lagrådets yttrande eller annorledes. Jag anser att det vore rimligt att domstolen gör en fullständig prövning av framtidsfullmakten när den väl prövar ett ibruktagande. Det skulle innebära att domstolen även prövar om formkraven har uppfyllts. Det bör dock noteras att en lämplighetsprövning av fullmaktshavaren *inte* ska göras.¹⁸⁶

Avseende partsställning framkommer ingenting i lagrådsremissen eller lagrådets yttrande. Fullmaktshavaren måste rimligen vara part, 11 § LFF. Om fullmaktsgivaren är part i prövningen är oklart. Vaken lagrådsremissen eller lagrådets yttrande förefaller beröra denna fråga. Möjligen beror det på att svaret anses vara givet, men jag ser goda skäl som talar både

---

¹⁸¹ Lagrådsremissen, s. 116.

¹⁸² Lagrådsremissen, s. 105.

¹⁸³ Lagrådsremissen, s. 116.

¹⁸⁴ Se ovan avsnitt 5.2.2.

¹⁸⁵ Jfr. regeringens lagförslag där 11 § hänvisar till 9 §, som i sin tur hänvisar till 1, 3 och 4 §§.

¹⁸⁶ Lagrådsremissen, s. 116.

för och emot att fullmaktsgivaren ska vara part. Det är uppseendeväckande att detta inte fått en tydligare lösning eftersom det avgör huruvida fullmaktsgivaren får överklaga tingsrätts beslut om att framtidsfullmakten får tas i bruk, se 39 § ärendelagen. I brist på uttalanden förutsätter jag att framtidsfullmaktsgivaren *inte* är part i domstolsprövningen. Oavsett om fullmaktsgivaren är part eller inte har hen fortfarande en möjlighet att återkalla framtidsfullmakten, även om hens praktiska förmåga att faktiskt göra det bedöms vara begränsad.¹⁸⁷

Vidare kan noteras att inget sagts om fullmaktsgivarens rätt till biträde, vilket jag utgår ifrån innebär att hen inte har sådan rätt. Inte heller har något sagts om vem som ska bekosta rättegångskostnader. Vare sig det rör sig om en enparts- eller tvåpartsprocess förefaller det vara oklart vem som ska stå rättegångskostnaderna. Rimligen kan det vara framtidsfullmaktsgivaren, framtidsfullmaktshavaren eller staten. Det enda jag anser kan uteslutas helt är att staten ska stå kostnaderna. För att så skulle vara fallet hade det behövt komma till uttryck någonstans. Av de kvarvarande två alternativen antar jag att fullmaktshavaren får stå ansökningskostnaden och eventuella ytterligare rättegångskostnader, om inget annat framkommit i framtidsfullmakten.¹⁸⁸ Jag kan i vart fall inte finna lagstöd för en annan fördelning.

Rätt forum för fullmaktshavarens ansökan framgår av 12 § 1 st. LFF. I ansökan till domstolen ska kontaktuppgifter avseende de personer som ska underrättas enligt 10 § lämnas, 12 § 2 st. LFF. Det framgår inte att sådana uppgifter avseende en granskare enligt 23 § ska lämnas. Även framtidsfullmakten ska lämnas in till domstolen, men lagrådet anser inte att det behöver anges i lagen.¹⁸⁹

Enligt 13 § 1 st. LFF åligger det rätten, om det inte är uppenbart obehövt, att inhämta läkarintyg eller liknande utredning beträffande fullmaktsgivarens hälsotillstånd. Fullmaktsgivaren ska också ges möjlighet att yttra sig, om så kan ske, 13 § 2 st. LFF. Även dennes make eller sambo och närmaste släktingar ska få yttra sig, 13 § 2 st. LFF. Som tidigare framgått har framtidsfullmaktshavaren dock inte rätt att inhämta ett sådant läkarintyg.¹⁹⁰

---

¹⁸⁷ Se ovan avsnitt 5.1.4.

¹⁸⁸ Se 5 § och 19 § LFF.

¹⁸⁹ Se lagrådets yttrande, s. 5. Jfr. 12 § 1 st. regeringens lagförslag.

¹⁹⁰ Se avsnitt 5.2.2.

5.3 Framtidsfullmaktshavaren

5.3.1 Skyldigheter

En framtidsfullmaktshavare har vissa skyldigheter gentemot fullmaktsgivaren, vilket regeringen kallar för en lojalitets- och samrådsplikt. Enligt 15 § LFF är en framtidsfullmaktshavare skyldig att fullgöra sitt uppdrag i enlighet med fullmaktsgivarens intressen och ska, om det är möjligt, samråda med hen i viktiga frågor, 15 § LFF.

Som huvudregel ska fullmaktshavaren agera efter sitt eget omdöme, men i enskilda fall kan en framtidsfullmakt vara så reglerande att fullmaktshavaren endast kan fullgöra sitt uppdrag på ett visst sätt. I så fall ska så ske. Regeringen erinrar i sammanhanget även att det som bäst gagnar fullmaktsgivaren inte alltid är hens intresse. Om så är fallet ska fullmaktshavaren agera utifrån fullmaktsgivarens intresse.¹⁹¹

Den typen av viktiga frågor då samråd med fullmaktsgivaren ska ske, handlar om sådant som fullmaktsgivaren anser är viktigt. Det kan således variera mellan olika fullmaktsgivare men vissa saker, såsom boende och förvaltning av egendom, torde vara viktiga för var och en. När fullmaktshavaren samråder med fullmaktsgivaren ska hen göras delaktig i fullmaktshavarens verksamhet. I detta innefattas att fullmaktshavaren ska försöka ta reda på fullmaktsgivarens uppfattning och nå en samsyn i beslutet. I och med att bestämmelsen stadgar att samråd ska ske ”om det är möjligt”, är samrådsplikten dock inte absolut.¹⁹²

Avslutningsvis ska påpekas att såväl fullmaktsgivaren, i enlighet med 18 kap. HB, som tredje man, i enlighet med 25 § AvtL, kan ha rätt till skadestånd från fullmaktshavaren om hen felaktigt beslutat att ta framtidsfullmakten i bruk, 20 och 21 § LFF.¹⁹³ På samma sätt som i avsnitt 5.1.4 ovan om återkallelse kan här ifrågasättas vilka möjligheter fullmaktsgivaren i praktiken har att realisera sin rättighet, mot bakgrund av vad som vanligen kännetecknar en framtidsfullmaktsgivare. Visserligen kan hen vara rättsligt beslutsförmögen – eftersom beslutet att ta framtidsfullmakten i bruk var felaktigt – men hens faktiska förmåga att lyckas utvinna ett skadestånd borde i praktiken många gånger vara begränsad.

---

¹⁹¹ Lagrådsremissen, s. 118-119.

¹⁹² Lagrådsremissen, s. 119.

¹⁹³ Lagrådsremissen, s. 115. Se även 20 och 21 §§ LFF.

5.3.2 Jäv

Föreligger motstridiga intressen mellan fullmaktsgivaren å ena sidan och fullmaktshavaren, fullmaktshavarens make, sambo eller barn eller någon annan som fullmaktshavaren företräder å andra sidan, har fullmaktshavaren inte rätt att företräda fullmaktsgivaren i den aktuella frågan, 17 § 1 st. LFF. Jäv på fullmaktshavarens sida ska således anses föreligga ”om det kan uppfattas som att fullmaktshavarens åtgärder, helt eller delvis, vidtas för egen vinnings skull.”¹⁹⁴ Är så fallet ska överförmyndaren på fullmaktshavarens begäran utse en god man åt fullmaktsgivaren, 17 § 2 st. LFF. Avseende den gode mannen gäller föräldrabalkens regler.¹⁹⁵

I lagrådets lagförslag framkommer jävsfrågan endast som en skyldighet för framtidsfullmaktshavare; hen ska inte företräda fullmaktsgivaren om hen är jävig. Några särskilda bestämmelser om tillsyn eller sanktioner i förhållande till detta finns inte. Inte heller framkommer något om detta i lagrådsremissen.¹⁹⁶ För det fall fullmaktshavaren inte följer sin skyldighet, utan agerar för ”egen vinnings skull”¹⁹⁷, är det upp till fullmaktsgivaren, en eventuell granskare eller överförmyndaren att reagera. Avseende fullmaktsgivarens möjligheter att i praktiken reagera gäller samma argumentation som i avsnitt 5.1.4 ovan om återkallelse. Även granskarens och överförmyndarens möjligheter att upptäcka jävsagerande förefaller vara begränsade.¹⁹⁸

5.3.3 Gåvor

Har fullmaktsgivaren i framtidsfullmakten reglerat hur fullmaktshavaren ska, eller inte ska, lämna gåvor (se 5 § 4 p. LFF) ska fullmaktshavaren, i enlighet med 15 § LFF, följa föreskrifterna. Har några sådana önskemål inte lämnats har fullmaktshavaren rätt att lämna personliga presenter till andra än sig själv. Värdet av gåvorna får dock inte stå i missförhållande till fullmaktsgivarens ekonomiska villkor, 18 § LFF. Med personliga presenter avses främst gåvor till fullmaktsgivarens närmaste släktingar samt vänner vid olika högtider. I och med att presenterna ska vara personliga, omfattas inte gåvor till välgörande ändamål av lydelsen. Är gåvorna inte personliga presenter får de endast lämnas om det har reglerats i framtidsfullmakten.¹⁹⁹

---

¹⁹⁴ Lagrådsremissen, s. 120.

¹⁹⁵ Se lagrådsremissen, s. 120.

¹⁹⁶ Se avsnitt 5.7, särskilt s. 57-58 samt s. 120-121.

¹⁹⁷ Lagrådsremissen, s. 120.

¹⁹⁸ Se nedan avsnitt. 5.5.1 och 5.5.3.

¹⁹⁹ Lagrådsremissen, s. 121.

När det kommer till jäv och gåvor kan först konstateras att om det i framtidsfullmakten reglerats att gåvor ska ges till fullmaktshavaren, får så ske. Vidare finns inte heller något hinder mot att fullmaktshavaren lämnar gåvor till någon sig själv närstående.²⁰⁰

5.3.4 Arvode

Den enda gången en fullmaktshavare har rätt till eget arvode är om det anges i framtidsfullmakten, 19 § LFF. Inte ens en överenskommelse i en annan handling än framtidsfullmakten ger fullmaktshavaren rätt att ta ut eget arvode. Om det i framtidsfullmakten endast anges att fullmaktshavaren har rätt till arvode men inte hur mycket, så får fullmaktshavaren ta ut ett med hänsyn till uppdragets art och omfattning skäligt belopp, 19 § LFF. I bedömningen av vad som är skäligt ska fullmaktsgivarens ekonomiska situation samt fullmaktshavarens arbetsinsats beaktas.²⁰¹

5.3.5 Delegation

Skulle fullmaktshavaren vara tillfälligt förhindrad – till exempel vid en semesterresa eller en sjukhusvistelse – att utföra sitt uppdrag kan en fysisk person, genom skriftlig fullmakt från fullmaktshavaren, få behörighet att företräda fullmaktsgivaren. Det gäller dock endast ordinära rättshandlingar med anknytning till fullmaktsgivarens dagliga livsföring, 29 § LFF. Den person som träder i framtidsfullmaktshavarens ställe kan inte i sin tur delegera uppdraget till någon annan.²⁰²

Fullmaktshavaren kan även ge någon annan fullmakt att företräda fullmaktsgivare i en särskild fråga – till exempel i samband med en fastighetsförsäljning – om sådant behov finns, 30 § 1 st. LFF. I dessa fall ska fullmakten vara ställd till en eller flera fysiska personer, 30 § 2 st. 1 men. LFF.²⁰³ Skulle den särskilda frågan avse en ekonomisk angelägenhet får fullmakt ställas till ett kreditinstitut eller ett värdepappersinstitut, 30 § 2 st. 2 men. LFF.

---

²⁰⁰ Lagrådsremissen, s. 121.

²⁰¹ Lagrådsremissen, s. 122.

²⁰² Lagrådsremissen, s. 130-131.

²⁰³ Lagrådsremissen, s. 131.

5.3.6 Övriga frågor

I framtidsfullmaktshavarens uppdrag ligger att hen får återkalla²⁰⁴ av fullmaktsgivaren utfärdade *ordinära* fullmakter, 16 § LFF. En sådan rätt att återkalla fullmakter gäller dock endast om det som fullmakten reglerar ligger inom det som framtidsfullmakten omfattar i enlighet med 2 § 1 st., 16 § LFF. En framtidsfullmaktshavare får inte återkalla en annan av fullmaktsgivaren utfärdad *framtidsfullmakt*.²⁰⁵

Utöver det som ovan angetts tillämpas 18 kap. HB på fullmaktshavarens förhållande till fullmaktsgivaren, 20 § LFF. Vad det innebär framkommer i specialmotiveringen.²⁰⁶ I likhet med hänvisningen till avtalslagen har lagstiftaren här valt att hänvisa till en gammal, privaträttslig lag. Till att börja med kan språket i den 280 år gamla lagen vara mycket svårt för en icke-juridiskt skolad – eller för den delen en juridiskt skolad – person att ta till sig. Vidare har lagrådet anfört att en mer modern reglering där framtidsfullmaktshavarens culpaansvar mot framtidsfullmaktsgivaren och tredje man samt bestämmelser om preskription behandlas i lagen om framtidsfullmakter.²⁰⁷ Dessutom föreligger samma praktiska problem i denna del som avseende exempelvis framtidsfullmaktsgivarens möjlighet att återkalla framtidsfullmakten.²⁰⁸ Bestämmelserna om fullmaktsgivarens möjlighet att klandra fullmaktshavarens redovisning (18 kap. 9 § HB) eller väcka talan om skadestånd (exempelvis enligt 18 kap. 1 § och 18 kap. 4 § HB) är privaträttsliga och bygger på en någorlunda jämlik partsställning. Som framkommit ovan befinner sig framtidsfullmaktsgivaren dock normalt sett i en underlägsen ställning i förhållande till framtidsfullmaktshavaren.²⁰⁹

5.4 Tredje man

5.4.1 Framtidsfullmaktsgivarens bundenhet

Enligt 22 § LFF ska avtalslagen tillämpas vid frågor om fullmaktsgivarens bundenhet i förhållande till tredje man. De aktuella bestämmelserna har i huvudsak beskrivits ovan, i avsnitt 2.2.3.

---

²⁰⁴ Lagrådet anser att den i 16 § 2 st. regeringens lagförslag angivna rätten att ansöka om kraftlöshetsförklaring är obehövlig, se lagrådets yttrande, s. 6.

²⁰⁵ Lagrådsremissen, s. 120.

²⁰⁶ Lagrådsremissen, s. 123-124.

²⁰⁷ Lagrådets yttrande, s. 6-7.

²⁰⁸ Se avsnitt 5.1.4

²⁰⁹ Se avsnitt 2.3.2.

Har en rättshandling mellan framtidfullmaktshavaren och tredje man företags²¹⁰ som ligger inom både behörigheten och befogenheten²¹¹ blir framtidfullmaktsgivaren omedelbart bunden av den, 10 § 1 st. AvtL. Låg rättshandlingen utanför behörigheten blir fullmaktsgivaren däremot inte bunden av rättshandlingen, 10 § 1 st. AvtL e contrario. För det fall rättshandlingen låg inom behörigheten men utanför befogenheten är rättshandlingen inte bindande för fullmaktsgivaren om tredje man insåg eller bort inse att befogenheten överskreds, 11 § 1 st. AvtL. Utöver detta finns reglering kring vad som snarast kan ses som undantagsfall, exempelvis i 19 och 20 §§ AvtL.²¹² Sammantaget får förstås att den privaträttsliga utformningen av lagförslaget och hänvisningen till avtalslagen innebär att tredje mans goda tro tillmäts stor betydelse.

Det finns ett tämligen begränsat utrymme för att en rättshandling mellan fullmaktshavaren och godtroende tredje man ska bli bindande för fullmaktsgivaren på grund av fullmaktsgivarens passivitet i efterhand eller av att hen då har godkänt rättshandlingen. Vidare bör utrymmet för att fullmaktsgivaren ska bindas på grund av konkludent handlande vara litet. Regeringen menar dock att utrymmet för tredje man att åberopa rättsgrunden obehörig vinst (18 kap. 3 § HB) är något större.²¹³

5.4.2 Rätten till skadestånd

Har framtidfullmaktshavaren ingått en rättshandling, inom sin behörighet men utanför sin befogenhet, som blivit bindande för framtidfullmaktsgivaren kan hen ha rätt till skadestånd i enlighet med bestämmelserna i 18 kap. HB, 20 § LFF. Troligen är grunden för fullmaktshavarens skadeståndsskyldighet 18 kap. 1 § HB.²¹⁴ Oavsett rättslig grund för fullmaktsgivarens rätt till skadestånd kan återigen problematiken kring hens faktiska möjligheter till detta föras på tal.²¹⁵

För det fall framtidfullmaktshavarens inte haft erforderlig framtidfullmakt stadgar 21 § LFF att 25 § AvtL ska tillämpas. Detta innebär att tredje man ska ersättas för all skada – det positiva kontraktsintresset –²¹⁶ hen orsakas på grund av att hen inte kan göra

---

²¹⁰ Detta gäller oavsett om det är fullmaktshavaren eller tredje man som har agerat, 26 § AvtL.

²¹¹ För en beskrivning av behörigheten och befogenheten, se ovan avsnitt 2.2.3.

²¹² Se lagrådets yttrande, s. 7 och lagrådsremissen, s. 125.

²¹³ Lagrådsremissen, s. 124.

²¹⁴ Se Karnov Internet, handelsbalk (1736:1232) 18 kap. 1 §, not 29, och 18 kap. 3 §, not 33.

²¹⁵ Se ovan avsnitt 5.1.4.

²¹⁶ Adlercreutz & Gorton, s. 233.

rättshandlingen gällande mot framtidsfullmaktsgivaren. Tredje man har således rätt att hamna i samma ekonomiska läge som hen hade varit i om rättshandlingen hade kunnat göras gällande mot fullmaktsgivaren.²¹⁷ Var tredje man i ond tro eller var det en särskild omständighet som gjorde att en bindande rättshandling inte kom till stånd har tredje man inte rätt till skadestånd, 25 § 2 st. AvtL.²¹⁸ Vid en tvist är det fullmaktshavaren som har bevisbördan.²¹⁹

5.5 Granskningen

5.5.1 Granskare

Framtidsfullmaktsgivaren har en möjlighet att i fullmakten utse en så kallad granskare, som ska granska fullmaktshavarens verksamhet, 23 § LFF. Fullmaktsgivaren kan utse en eller flera granskare och dessa kan vara såväl fysiska som juridiska personer. Vidare kan granskarna ha olika områden som de ska granska eller vara utsedda att bli granskare i en särskild rangordning. Det är således upp till fullmaktsgivaren att bestämma om denna sortens granskning ska komma till stånd, och fullmaktsgivaren uppmanas av regeringen att i så fall ange något om hur granskningen ska gå till. Fullmaktsgivaren uppmanas även att ange i fullmakten om arvode ska utgå till granskaren.²²⁰

Har det inte reglerats i framtidsfullmakten hur granskningen ska gå till har granskaren åtminstone rätt att begära att fullmaktshavaren ska lämna redovisning för sitt uppdrag, 23 § 2 st. LFF. Granskaren behöver inte begära redovisning i någon särskild form eller med viss regelbundenhet. I lagrådsremissen framgår att redovisning kan begäras exempelvis ”om det finns särskild anledning med hänsyn till de åtgärder som fullmaktshavaren vidtar.”²²¹ Om motsättningar mellan granskaren och fullmaktshavaren uppstår som de inte själva kan lösa får frågan om anordnande av god man eller förvaltare väckas.²²²

Regeringen anser att möjligheten att utse en granskare innebär att framtidsfullmaktsgivaren ”i stort sett uppnå[r] en motsvarande grad av säkerhet mot illojala

---

²¹⁷ Adlercreutz & Gorton, s. 233.

²¹⁸ Se vidare lagrådsremissen, s. 124.

²¹⁹ Lagrådsremissen, s. 124.

²²⁰ Lagrådsremissen, s. 126.

²²¹ Lagrådsremissen, s. 126.

²²² Lagrådsremissen, s. 68.

förfaranden och missbruk som en fullmaktsgivare till [ordinära] fullmakter.”²²³ Det framgår inte hur regeringen avser att granskaren, utöver hans möjlighet att begära redovisning, ska få reda på hur framtidsfullmaktshavaren sköter sitt uppdrag. Därmed menar jag att det finns anledning att fundera kring vilka möjligheter granskaren i praktiken har att på tänkt sätt utföra sitt uppdrag.

5.5.2 Redovisning till närstående

För det fall en granskare i enlighet med 23 § LFF inte har utsetts ska fullmaktshavaren på begäran av fullmaktsgivarens make eller sambo eller närmaste släktingar lämna redovisning för sitt uppdrag, 24 § LFF. Bestämmelsen ålägger inte personer som är närstående till fullmaktsgivaren en skyldighet, utan ger dem bara en möjlighet till insyn.²²⁴

Redovisning behöver inte lämnas oftare än en gång per år, 24 § LFF. Tidsbegränsningen gäller per person som begär redovisning, men det bör beaktas att begäran om redovisning kan leda till merarbete för fullmaktshavaren och i längden kostnader för fullmaktsgivaren.²²⁵

Närstående har inte, till skillnad från granskaren och överförmyndaren, getts någon laglig möjlighet att själva kunna få framtidsfullmaktsförhållandet att upphöra vid eventuellt missbruk från fullmaktshavarens sida. Närstående har dock möjlighet att, mot bakgrund av vad de fått reda på genom begärd redovisning eller i övrigt, kommunicera eventuella missförhållanden till överförmyndaren.

5.5.3 Överförmyndaren

På begäran av överförmyndaren ska fullmaktshavaren lämna redovisning för sitt uppdrag samt upplysningar om fullmaktsförhållandet och om vidtagna åtgärder, 25 § LFF. Redovisningen kan avse innehållet i framtidsfullmakten eller i vilken utsträckning som fullmaktshavaren har tagit ut arvode eller lämnat gåvor.²²⁶ En sådan begäran kan bli aktuell exempelvis när överförmyndaren överväger att ansöka om att ett annat ställföreträdarskap ska anordnas.²²⁷ Begäran kan även vara aktuell när överförmyndaren överväger att besluta att framtidsfullmakten, helt eller delvis, inte längre får ”brukas” av framtidsfullmaktshavaren i

---

²²³ Lagrådsremissen, s. 68.

²²⁴ Lagrådsremissen, s. 127.

²²⁵ Lagrådsremissen, s. 127.

²²⁶ Lagrådsremissen, s. 127.

²²⁷ Lagrådsremissen, s. 127-128. Jfr. även 25 § LFF och 25 § regeringens lagförslag.

enlighet med 26 § 1 st. LFF.²²⁸ Varför lagrådet angett ”brukas” i bestämmelsen i stället för ”användas” har inte motiverats.²²⁹

Ett förbud att använda framtidsfullmakten kan komma i fråga om fullmaktshavaren vid fullgörandet av uppdraget har gjort sig skyldig till missbruk eller allvarlig försummelse eller annars visat sig vara oförmögen att ta tillvara²³⁰ fullmaktsgivarens intressen, 26 § 1 st. LFF. Denna möjlighet som överförmyndaren har bör dock, enligt regeringen, användas restriktivt eftersom det är ett ingrepp i ett civilrättsligt förhållande.²³¹ Överförmyndaren kan i stället för att förbjuda fullmaktshavarens användande av framtidsfullmakten överväga att ansöka om god man för fullmaktsgivaren.²³² Jag anser att denna del av lagförslaget tydligt visar på slitningarna mellan en privaträttsligt och offentligrättsligt inriktad reglering.

Skulle överförmyndaren fatta beslut om att fullmaktshavaren inte får använda framtidsfullmakten gäller beslutet omedelbart, 26 § 2 st. LFF. Beslutet får överklagas till tingsrätt, 26 § 2 st. LFF. Inte heller här har klargjorts vem som är part, men det måste rimligen antas att såväl överförmyndaren som fullmaktshavaren är parter. Fullmaktsgivaren kan däremot svårligen anses vara part. Även i detta fall är det ärendelagen som ska tillämpas vid en eventuell domstolsprövning.

Överförmyndaren ska utföra sina uppgifter när, som det står i lagrådsremissen, ”det framkommer uppgifter som ger anledning till det”.²³³ Eftersom framtidsfullmakter inte registreras känner överförmyndaren inte till vilka framtidsfullmakter som finns och vet inte heller hur fullmaktshavarna sköter sina uppdrag. Överförmyndaren får således förlita sig på information som andra myndigheter kan vidarebefordra alternativt på personer i fullmaktsgivarens eller fullmaktshavarens närhet. Hur regeringen avser att detta ska fungera i praktiken har inte berörts i lagrådsremissen. Bestämmelser som kan tänkas underlätta informationsöverföring är exempelvis 5 kap. 3 § socialtjänstförordningen (2001:937) och 2 § 3 p. förordningen (1996:933) om verksamhetschef inom hälso- och sjukvården, där det stadgas att socialnämnden respektive verksamhetschef enligt 29 § HSL ska meddela

---

²²⁸ Se lagrådets yttrande, s. 7 och jfr. 25 § 1 st. regeringens lagförslag samt lagrådsremissen, s. 128.

²²⁹ Jag utgår i fortsättningen ifrån att det beror på ett förbiseende från lagrådets sida och använder mig hädanefter av ”användas”.

²³⁰ Notera att lagrådets lagförslag stadgar ”ta till vara”, vilket av många anses vara felaktigt, se t.ex. Institutet för språk och folkminnen, *Skriver man ta tillvara eller ta till vara?*

²³¹ Lagrådsremissen, s. 128.

²³² Se lagrådsremissen, s. 128. Angående verkningarna av anordnat godmanskap, se ovan avsnitt 5.1.6.

²³³ Lagrådsremissen, s. 69.

överförmyndaren om god man eller förvaltare kan behöva anordnas någon. Närstående personer till framtidsfullmaktsgivaren har möjlighet att begära redovisning från framtidsfullmaktshavaren, 24 § LFF. Ingenting hindrar dem från att föra vidare det som framkommer i redovisningen till överförmyndaren.

6 Lagförslagets rättssäkerhet

I detta kapitel ska undersökas om lagförslaget, så som det presenterats i föregående kapitel, är rättssäkert för fullmaktsgivaren utifrån de fyra rättssäkerhetsbegrepp som presenterats i kapitel 4. Förevarande kapitel kommer att präglas av de kännetecken som utmärker framtidsfullmaktsgivaren samt av valet mellan en privaträttslig och en offentligrättslig lagstiftning.

6.1 Grunderna för framtidsfullmakter

Om lagrådets lagförslag blir lag innebär det att ett nytt ställföreträderskap införs i Sverige. På ett generellt plan är en av de största rättssäkerhetsfördelarna med det föreslagna institutet att det är en mindre ingripande åtgärd än godmanskap och förvaltarskap. Det mindre ingripande består i den privaträttsliga utformningen, den begränsade inblandningen från det allmänna och de goda möjligheterna till självbestämmande för framtidsfullmaktsgivaren. Därutöver ger institutet fullmaktsgivaren en möjlighet att i viss mån skydda sig mot eventuella framtida ingrepp från det allmänna i hans privata rättssfär, eftersom en framtidsfullmakt kan leda till att behov av de befintliga ställföreträderskapen inte föreligger. Riktas fokus i stället mot fullmaktsgivarens självbestämmande ges hen genom lagförslaget stora möjligheter att utforma ställföreträderskapet efter eget bevåg. Den enda egentliga begränsningen – som enligt regeringen gäller åtminstone tills vidare – är att fullmaktsuppdraget inte kan omfatta hälso-, sjuk- och tandvårdsåtgärder. Ur ett rättssäkerhetsperspektiv, där självbestämmande är en central del, är valet att exkludera de åtgärderna mindre lyckat. I jämförelse med de angelägenheter som *kan* omfattas av en framtidsfullmakt rör det sig dock om ett begränsat område. Mot bakgrund av vad som här redogjorts anser jag att det föreslagna institutet i allmänhet lever upp till det förmynderskapsrättsliga rättssäkerhetsbegreppet.

Även bedömt mot det materiella socialrättsliga rättssäkerhetsbegreppet anser jag att det föreslagna institutet förefaller vara rättssäkert. Min åsikt baseras på fullmaktsgivarens möjligheter till självbestämmande över utformningen av fullmaktshavarens uppdrag och

agerande. Dessutom bedömer jag att möjligheterna för en av fullmaktsgivaren i förväg, själv utvald person att lyckas tillförsäkra fullmaktsgivaren social trygghet och följa hens intressen inte sällan borde vara större än för en god man eller förvaltare. Den bedömningen gör jag eftersom fullmaktsgivaren allt som oftast får antas välja en fullmaktshavare som hen tror skulle klara av uppdraget på ett bra sätt och som är väl insatt i fullmaktshavarens liv samt själv får utforma fullmaktshavarens uppdrag.

Inför den fortsatta bedömningen av lagrådets lagförslag bör noteras att jag är positivt inställd till lagförslaget på det stora hela, men det innebär inte att jag anser att lagförslaget i alla delar är rättssäkert ur framtidsfullmaktsgivarens perspektiv.

6.2 Ibruktagandet och användandet

6.2.1 Förutsättningarna för ibruktagande och användande

En av förutsättningarna för att framtidsfullmakten ska få tas i bruk och för att fullmaktshavaren sedermera ska få använda den är att fullmaktsgivarens förhållanden är sådana som anges i 1 § LFF. Det innebär bland annat att fullmaktsgivaren ”varaktigt” och ”i huvudsak” ska sakna beslutsförmåga. Trots att det kan finnas skäl för en så pass icke-precis reglering – såsom att olyckliga gränsfall inte ska uppkomma – ställs fullmaktshavaren inför svåra bedömningar. Utformningen skulle kunna vägas upp av tydliga uttalanden i exempelvis specialmotiveringen om vad rekvisiten innebär, men så har inte skett. Detta leder till att svåra bedömningar ska göras utan adekvat stöd.

Avseende huvudsaksrekvisitet kommer det att röra sig om bedömningar av den aktuella situationen – en ”nutidsbedömning” – i form av frågor som ”Vad klarar fullmaktshavaren av att göra i dagsläget?”. Även om sådana bedömningar kan vara svåra är de tämligen vanligt förekommande inom juridiken.²³⁴

Vid avgörandet av om varaktighetsrekvisitet är uppfyllt kommer det att krävas en bedömning av vad ”endast någon kort tid” innebär. Även om den bedömningen kan vålla problem är det också en tämligen vanlig typ av bedömning inom juridiken där ett någorlunda tydligt svar lär utkristalliseras i praxis. Avseende varaktighetsrekvisitet kommer dock även att krävas en prognos över fullmaktsgivarens beslutsoförmåga i framtiden – en

---

²³⁴ Jfr. t.ex. bedömningarna för anordnande av god man (11 kap. 4 § FB) och förvaltare (11 kap. 7 § FB).

”framtidsbedömning” – vilket jag anar kan komma att leda till större svårigheter.²³⁵ Även om en medicinsk klassificering inte krävs för att framtidsfullmakten ska kunna tas i bruk, kan det vara mycket svårt att förutspå vilka konsekvenser ett hälsotillstånd kommer att leda till för fullmaktsgivaren.²³⁶ Det är inte heller säkert att ens ett läkarintyg, vilket rätten men inte framtidsfullmaktshavaren ska inhämta inför sin bedömning,²³⁷ underlättar den juridiska bedömningen eftersom vissa hälsotillstånd är svåra att prognosticera.

Som jag ser det kan utformningen av lagförslaget i denna del på flera grunder kritiseras ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Till att börja med är förutsebarheten bristande och dessutom är det tveksamt om lika fall kommer att behandlas lika, främst i de fall då fullmaktshavaren fattar beslutet. Vidare finns en risk att framtidsfullmakten tas i bruk för tidigt, vilket är ett ingrepp i den enskildes privata rättssfär och strider mot principen om minsta ingripande åtgärd. För det fall utformningen i stället leder till att framtidsfullmakten tas i bruk för sent tillförsäkras inte fullmaktsgivaren social trygghet i tid. Således kan utformningen av lagförslaget i denna del, i kombination med uttalandena i lagrådsremissen, kritiseras utifrån det formella och materiella socialrättsliga samt det förmynderskapsrättsliga rättssäkerhetsbegreppet.

6.2.2 Framtidsfullmaktshavarens inflytande

Till följd av valet av privaträttsligt utformad lag och den därmed begränsade inblandningen från det allmänna har fullmaktshavaren getts stort inflytande över beslut både gällande ibruktagande och användande av framtidsfullmakten. Denna utformning av lagförslaget menar jag leder till ett antal rättssäkerhetsproblem. Dessa ska ses i ljuset av vad som framkom i förra avsnittet, om grundförutsättningarna för att en framtidsfullmakt ska få tas i bruk och användas.

---

²³⁵ Sådana ”framtidsbedömningar” är, så vitt jag känner till, inte särskilt vanliga även om de förekommer. Så är fallet t.ex. i 3 § folkbokföringslagen (1991:481) och i 7 § skuldsaneringslagen (2016:675). De bedömningarna handlar dock om var en person kan antas komma att regelmässigt tillbringa sin nattvila eller motsvarande vila under minst ett år respektive om en person har en oförmåga att rätteligen betala sina skulder och den oförmågan med hänsyn till samtliga omständigheter kan antas bestå under överskådlig tid. Bedömningarna tar således sikte på vilka aktiva handlingar en person kommer att göra under en viss tid respektive en persons förmåga att betala de skulder hen har. Jag menar på att de bedömningarna i hög grad skiljer sig från bedömningen av fullmaktsgivarens framtida hälsotillstånd, vilket måste anses vara en betydligt svårare bedömning eftersom hans hälsotillstånd inte i alls samma utsträckning beror på aktiva val.

²³⁶ Lagrådsremissen, s. 44.

²³⁷ Se 13 § LFF.

I enlighet med principen om minsta ingripande åtgärd samt med det formella socialrättsliga rättssäkerhetsbegreppets fokus på skydd mot ingrepp i fullmaktsgivarens privata rättssfär, i kontrast med det materiella socialrättsliga rättssäkerhetsbegreppets fokus på tillförsäkrandet av fullmaktsgivarens sociala trygghet, blir fullmaktshavarens inflytande särskilt relevant. Å ena sidan uppnås inte rättssäkerhet om fullmakten tas i bruk för tidigt, å andra sidan uppnås inte rättssäkerhet om fullmakten tas i bruk för sent. Makten över detta beslut har fullmaktshavaren, om inget annat framkommit i framtidsfullmakten eller hen själv begär domstolsprövning. I sammanhanget ska även beaktas att fullmaktshavaren ofta lär vara en person som fullmaktsgivaren valt på grund av tillit snarare än på grund av ingående kunskaper i lagen om framtidsfullmakter. Sammanvägt med att regeringen bedömer att möjligheten till domstolsprövning inte kommer att begäras särskilt ofta eller i onödan innebär detta att fullmaktsgivaren ofta kommer att få stå ut antingen med ett ogrundat ingrepp i sin privata rättssfär eller med avsaknaden av social trygghet.²³⁸

Fullmaktshavarens stora inflytande, i kombination med att det är en fysisk person som inte kan förväntas besitta relevanta kunskaper, kan också komma att leda till andra rättssäkerhetsproblem. Visserligen krävs inte några medicinska kunskaper eftersom fullmaktshavaren inte ska göra en medicinsk klassificering – hen ska endast bedöma konsekvenserna av fullmaktsgivarens tillstånd – men juridiska kunskaper krävs i så måtto att en rekvisittillämpning krävs för att ta framtidsfullmakten i bruk.²³⁹ Jag bedömer att såväl förutsebarheten som objektiviteten kan komma att brista till följd av de svåra bedömningar som fullmaktshavaren ska göra. Således handlar detta om brister avseende det formella socialrättsliga rättssäkerhetsbegreppet.

Fullmaktshavarens inflytande gäller dock inte bara beslutet att ta framtidsfullmakten i bruk, utan även beslutet att fortsätta använda fullmakten. I denna del finns inte möjlighet till domstolsprövning. Samma risker avseende rättssäkerheten som redan framkommit i avsnittet gör sig gällande i denna del. Skillnaden är just att fullmaktsgivaren inte kan förlita sig på en domstolsprövning. För de fall fullmaktsgivaren anser att fullmakten inte får användas, efter att den tagits i bruk, får hen själv återkalla fullmakten alternativt förlita sig på att granskaren återkallar den eller att överförmyndaren beslutar att fullmaktshavaren inte får använda fullmakten.

---

²³⁸ Se lagrådsremissen, s. 105.

²³⁹ Se lagrådsremissen, s. 44.

Ur ett rättssäkerhetsperspektiv anser jag att något större brister föreligger avseende användandet än ibruktagandet. Det beror på att om fullmaktsgivaren, när hen är beslutsförmögen, föreskriver att domstolsprövning krävs för att fullmakten ska få tas i bruk finns en någorlunda säker garanti för att fullmakten inte tas i bruk för tidigt och att de aktuella rättssäkerhetsbegreppen uppnås. Gällande användandet ser jag det som att garantin, i form av domstolsprövning, ersatts med fullmaktsgivarens möjlighet att själv återkalla fullmakten. Som ovan beskrivits förutspås hens möjligheter att faktiskt göra det vara begränsade, vilket ökar risken för ogrundade ingrepp i fullmaktsgivarens privata rättssfär.²⁴⁰

6.2.3 Domstolsprövning

Eftersom ibruktagandet måste ses som ett ingrepp i fullmaktsgivarens privata rättssfär, även med beaktande av att ingreppet grundas på fullmaktsgivarens vilja, gör till stor del rättsstatliga hänsyn sig gällande. Det rör då främst det formella socialrättsliga och det förmynderskapsrättsliga rättssäkerhetsbegreppet. Möjligheten till domstolsprövning är en offentlighetsrättslig del i lagförslaget och bidrar till att den formella socialrättsliga rättssäkerheten upprätthålls genom ökad förutsebarhet och objektivitet. Möjligheten förutspås dock inte komma att utnyttjas i särskilt hög grad.²⁴¹ Dessutom finns det i domstolsprövningen vissa rättssäkerhetsbrister.

Ovan har redan vissa delar av domstolsprocessen problematiserats.²⁴² Ur ett rättssäkerhetsperspektiv bör särskilt den formella socialrättsliga principen om kontrollerbarhet beaktas. Fullmaktsgivaren förefaller inte vara part i ärendet eller ha rätt till biträde i processen. Hen kan inte heller överklaga tingsrättens eventuella beslut om att framtidsfullmakten ska tas i bruk. Beaktat att en privaträttslig utformning valts är det förståeligt att eventuella tidsödande processer och inslag inte ges utrymme i lagförslaget. Mot bakgrund av att domstolsprövningen utgör ett av de offentlighetsrättsliga inslagen blir det mindre förståeligt, eftersom det då snarare handlar om att säkerställa ett effektivt skydd mot ingrepp i den enskildes privata rättssfär. Exempelvis kräver anordnande av godmanskap i regel samtycke²⁴³ och vid anordnande av förvaltare förordnas den enskilde ett rättegångsbiträde²⁴⁴. Även om principen om kontrollerbarhet kanske främst avser möjligheten att få ett beslut

---

²⁴⁰ Se avsnitt 5.1.4.

²⁴¹ Lagrådsremissen, s. 105.

²⁴² Se ovan avsnitt 5.2.4.

²⁴³ 11 kap. 4 § FB.

²⁴⁴ 20 kap. 2 § 2 st. och 20 kap. 2 a § FB.

överprövat, bör även den första prövningen ske på ett sätt som inkluderar fullmaktsgivaren. Hens möjlighet att yttra sig²⁴⁵ ökar förvisso rättssäkerheten, men det är inte en lika rättssäker ordning som om hen hade fått vara part med av staten finansierat biträde, med rätt att vid behov överklaga beslutet till hovrätt.

6.3 Framtidsfullmaktshavarens uppdrag

Fullmaktshavarens lojalitets- och samrådspplikt är en del av lagförslaget som särskilt gynnar den förmynderskapsrättsliga rättssäkerhetsprincipen om självbestämmande och det materiella socialrättsliga rättssäkerhetsbegreppet. Sett till det senare bör goda möjligheter föreligga för att fullmaktsgivaren inte bara kan tillförsäkras social trygghet, utan att hen kan tillförsäkras den på ett sätt som passar hen. Avseende den förmynderskapsrättsliga principen om självbestämmande så är fullmaktsgivaren, åtminstone på papperet, tillförsäkrad stort självbestämmande. Ett särskilt tydligt exempel på det tycker jag att regeringens uttalande om hur fullmaktshavaren ska agera för det fall hens åsikt om vad som bäst gagnar fullmaktsgivaren inte är detsamma som fullmaktsgivarens intresse. I de situationerna ska fullmaktshavaren ”handla som fullmaktsgivaren får antas ha velat handla, om denne hade kunnat göra ett informerat val.”²⁴⁶

Något som kan påpekas som mindre rättssäkert i denna del är att fullmaktshavaren är en fysisk person, troligen i många fall utan utbildning eller särskild kunskap. Det är svårt att förutse hur hen kommer att handla och jag menar att det kan antas att olika fullmaktshavare lär handla på olika sätt, det vill säga likabehandling mellan olika fullmaktsgivare kommer kanske inte att uppnås. Möjligheterna för framtidsfullmaktsgivaren att, genom 18 kap. HB, kontrollera fullmaktshavarens handlade lär också vara begränsade i praktiken till följd av fullmaktsgivarens tillstånd. Dessa aspekter härrör alla från det formella socialrättsliga rättssäkerhetsbegreppet.

---

²⁴⁵ 13 § 2 st. LFF.

²⁴⁶ Lagrådsremissen, s. 119.

6.4 Granskningen

6.4.1 Granskare

Fullmaktsgivarens möjlighet att utse en granskare visar tydligt på det privaträttsliga fokus som lagstiftaren har.²⁴⁷ Denna möjlighet är positiv, främst genom granskarens möjlighet att återkalla framtidsfullmakten, sett ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Granskaren kan utgöra en garanti för att en mer ingripande åtgärd än nödvändigt – att framtidsfullmakten används utan grund – upphör. Utöver den snarast repressiva möjligheten i att återkalla fullmakten, kan granskarens återkallelsemöjlighet även tänkas ha en preventiv effekt på så sätt att fullmaktshavaren vet att hens verksamhet granskas. Detta är positivt mot bakgrund av det formella socialrättsliga och det förmynderskapsrättsliga rättssäkerhetsbegreppet. Det är även möjligt att granskaren granskar huruvida fullmaktsgivarens sociala trygghet tillförsäkras. Jag bedömer dock att detta är mer svårgranskat och att en sådan granskning troligen inte kommer att vara lika vanligt förekommande. Skulle den dock vara det så är det positivt ur ett materiellt socialrättsligt rättssäkerhetsperspektiv.

Det privaträttsliga i att varje framtidsfullmaktsgivare kan utse en granskare för sitt fullmaktsförhållande leder dock till något som kan kritiseras ur det formella socialrättsliga rättssäkerhetsperspektivet. En fullt rimlig slutsats är att olika granskare kommer att agera på varierande sätt. För det första är det svårt för framtidsfullmaktsgivaren att förutse hur hens granskare kommer att agera. För det andra kommer olika fullmaktsgivare att behandlas olika, vilket kan komma att innebära att lika fall inte behandlas lika och att olika fall behandlas lika. Således är det de formella socialrättsliga rättssäkerhetsprinciperna om förutsebarhet och objektivitet som jag här anser inte uppnås till fullo.

6.4.2 Överförmyndaren

Ett av de offentlighetsrättsliga inslagen i lagförslaget är överförmyndarens granskningsroll.²⁴⁸ Med den ska förstås såväl överförmyndarens rätt att begära redovisning från fullmaktshavaren (25 § LFF) som överförmyndarens möjlighet att besluta att fullmaktshavaren inte får använda framtidsfullmakten (26 § LFF). Således kan överförmyndaren dels i förväg få fullmaktshavaren att agera korrekt, dels efter eventuellt missbruk förbjuda fortsatt användande. Detta leder till i princip samma rättssäkerhetsfördelar som tagits upp i samband

---

²⁴⁷ Avseende praktiska rättssäkerhetsproblem i förhållande till detta avsnitt, se nedan avsnitt 6.6.2.

²⁴⁸ Avseende praktiska rättssäkerhetsproblem i förhållande till detta avsnitt, se nedan avsnitt 6.6.2.

med granskaren. Eftersom det här rör sig om en myndighet kan dock inte de rättssäkerhetsnackdelar som tagits upp avseende granskaren antas göra sig gällande i samma utsträckning.

6.5 Bundenheten till tredje man

För det fall framtidsfullmaktshavaren med tredje man ingår en rättshandling som ligger inom fullmaktshavarens behörighet och befogenhet blir framtidsfullmaktsgivaren omedelbart bunden. Ur ett materiellt socialrättsligt rättssäkerhetsperspektiv får detta snarast ses som en nödvändighet för att fullmaktshavaren ska kunna utföra sitt uppdrag och därigenom exempelvis garantera att fullmaktsgivaren erhåller social trygghet. Bedömt gentemot det formella socialrättsliga rättssäkerhetsbegreppet får det snarast också ses som en förutsättning att framtidsfullmakten kan användas som fullmaktsgivaren avsett. Vid upprättandet av en framtidsfullmakt får fullmaktsgivaren antas förutsätta att fullmaktshavaren kommer att ingå de rättshandlingar som omfattas av fullmakten. Kan bindande rättshandlingar då inte uppkomma uppfylls inte det formella socialrättsliga rättssäkerhetsbegreppet avseende exempelvis kraven på förutsebarhet.

Har en rättshandling mellan fullmaktshavaren och tredje man företagits som ligger utanför fullmaktshavarens behörighet, blir fullmaktsgivaren inte bunden av rättshandlingen. I enlighet med det formella socialrättsliga och förmynderskapsrättsliga rättssäkerhetsbegreppet skyddas fullmaktsgivaren från ingrepp i hens privata rättssfär. Vidare respekteras fullmaktsgivarens självbestämmande – fullmaktshavaren har endast rätt att ingå rättshandlingar som omfattas av framtidsfullmakten – i enlighet med det förmynderskapsrättsliga rättssäkerhetsbegreppet.

För det fall en rättshandling inom fullmaktshavarens behörighet men utanför hens befogenhet företas, blir fullmaktsgivaren bunden om tredje man var i god tro. Detta är ett tydligt tillfälle då det avtalsrättsliga rättssäkerhetsbegreppet med principen om godtroende tredje mans rätt till oförändrad ställning aktualiseras. Eftersom en bindande rättshandling mellan fullmaktsgivaren och tredje man kommer till stånd om tredje man var i god tro, uppfylls principen. Detta sker dock till fördel för tredje mans rättssäkerhet, vilket tydligt visar på valet av privaträttsligt utformad lagstiftning. Inte desto mindre är syftet med uppsatsen att undersöka rättssäkerheten i lagrådets lagförslag ur framtidsfullmaktsgivarens perspektiv. Sett mot bakgrund av rättsstatliga hänsyn är denna reglering inte rättssäker för framtidsfullmaktsgivaren. Hen tvingas stå ut med att bli bunden trots att hen inte kunnat

förutse det och trots att hen genom framtidsfullmakten inte tillåtit det. Denna reglering innebär att mer ingripande åtgärder än nödvändigt kan komma till stånd och att framtidsfullmaktsgivaren behöver utstå ogrundade ingrepp i sin privata rättssfär. Det motsvarar inte de krav som det formella socialrättsliga och det förmynderskapsrättsliga rättssäkerhetsbegreppet uppställer. Fullmaktsgivarens möjlighet att hålla sig skadelös behandlas i avsnitt 6.6.4 nedan.

6.6 Praktiska rättssäkerhetsproblem

I flera avsnitt i kapitel 5 har jag påpekat att den faktiska möjligheten är begränsad för exempelvis framtidsfullmaktsgivaren att utnyttja de möjligheter som lagförslaget i teorin ger hen. I detta avsnitt ska dessa problem som kan komma att uppstå i praktiken beaktas ur ett rättssäkerhetsperspektiv.

6.6.1 Framtidsfullmaktsgivarens återkallelse

En viktig del i lagförslaget handlar om framtidsfullmaktsgivarens möjlighet att återkalla framtidsfullmakten. Denna har sin grund i avtalslagen och i den befintliga återkallelsemöjligheten för ordinära fullmakter. Det som tidigare framkommit i uppsatsen, och som återigen kan poängteras, är att framtidsfullmaktsgivaren ofta befinner sig i ett särskilt utsatt läge. I praktiken lär det många gånger vara betydligt svårare för framtidsfullmaktsgivaren än för en ordinär fullmaktsgivare att fatta ett välgrundat beslut om när fullmakten ska återkallas och att faktiskt återkalla den, beaktat de omständigheter som kännetecknar framtidsfullmaktsgivaren.²⁴⁹

Ur ett rättssäkerhetsperspektiv menar jag att detta främst får betydelse för det formella socialrättsliga och det förmynderskapsrättsliga rättssäkerhetsbegreppet. Det beror på att återkallelsemöjligheten bör ses som ett verktyg för att uppnå de rättsstatliga principerna som ska skydda den enskilde från ingrepp i hens privata rättssfär. Eftersom framtidsfullmaktsgivarens faktiska möjligheter att återkalla en framtidsfullmakt sedan den tagits i bruk bedöms vara begränsade anser jag därför inte att de här angivna rättssäkerhetsbegreppen uppfylls i denna del.

Ett upphörande av framtidsfullmaktsförhållandet måste dock inte ske just genom framtidsfullmaktsgivarens återkallelse. Ett alternativ hade kunnat vara att domstol hade möjlighet att bedöma huruvida en framtidsfullmakt får fortsätta användas. Så är dock inte

---

²⁴⁹ Se ovan avsnitt 2.3.2.

fallet enligt lagförslaget. De möjligheter som därmed kvarstår är att granskaren återkallar framtidsfullmakten eller att överförmyndaren beslutar att framtidsfullmakten inte får fortsätta att användas. Dessa två alternativ är dock också förknippade med praktiska rättssäkerhetsproblem, vilket tas upp i nästa avsnitt.

Till sist ska beaktas konsekvenserna av att framtidsfullmaktsgivaren återkallar en framtidsfullmakt som i enlighet med lagen tagits i bruk. I enlighet med argumentationen i avsnitt 5.1.4 kan det innebära att fullmaktsgivaren varken kan upprätta en ny framtidsfullmakt eller överlåta den befintliga framtidsfullmakten till någon fullmaktshavare. Till följd av det kan framtidsfullmaktsgivaren inte ta del av de rättssäkerhetsfördelar som det föreslagna institutet för med sig, exempelvis i form av ökad social trygghet i enlighet med det materiella socialrättsliga rättssäkerhetsbegreppet.

6.6.2 Granskarens och överförmyndarens granskning

Ovan har granskningsmöjligheterna beskrivits som positiva, rättssäkra inslag i lagförslaget. Då har dock inte beaktats de praktiska rättssäkerhetsproblem som jag anser föreligger avseende granskarens och överförmyndarens granskning. Dessa problem rör främst det som kan kallas informationsöverföring. Med det menar jag hur information om att framtidsfullmaktshavaren inte sköter sitt uppdrag på ett tillfredsställande sätt ska komma till granskarens och överförmyndarens kännedom.

För granskarens del bygger möjligheten att få reda på oegentligheter främst på eget agerande. Genom egen granskning kan hen upptäcka brister i fullmaktshavarens agerande. För granskare som är fysiska personer kan problem med detta tänkas ha flera orsaker; granskaren är inte tillräckligt kompetent för att upptäcka brister, granskaren har inte tillräckligt med tid eller lust att ägna sig åt granskningen etc. För en granskare som är en juridisk person kan problemen bestå av exempelvis svårigheter i att få en tillräckligt nära kontakt och insyn med fullmaktsgivaren och fullmaktshavaren. Slutligen kan granskaren, vare sig det är en fysisk eller juridisk person, dock rimligen även upplysas av andra personer som är närstående till fullmaktsgivaren. Hur ofta det kommer att ske är svårt att förutse.

Överförmyndarens situation är delvis en annan. För att veta när ett agerande krävs behöver, bland annat eftersom registrering av framtidsfullmakter inte ska ske, överförmyndaren få upplysningar om eventuella missförhållanden i framtidsfullmaktsförhållandet. Det kan ske genom upplysningar från andra myndigheter eller från personer som är närstående till fullmaktsgivaren. Avseende myndigheters informationsöverföring till överförmyndaren gör sig sekretesshänsyn gällande. Dessa har inte

tagits upp i förarbetena, vilket jag tycker är olyckligt eftersom lagstiftarens tanke i frågan än så länge inte är explicit uttryckt. Det rör dessutom något som kan påverka framtidsfullmaktsgivarens rättssäkerhet.

För framtidsfullmaktsgivarens rättssäkerhet innebär dessa praktiska svårigheter att lagförslaget inte kan anses vara så rättssäkert som bestämmelserna i sig får det att verka. Eftersom det i praktiken går att ifrågasätta om granskaren och överförmyndaren kommer att kunna återkalla framtidsfullmakten respektive förbjuda att den används, uppnås inte det formella socialrättsliga och det förmynderskapsrättsliga rättssäkerhetsbegreppet i så hög utsträckning som de teoretiskt skulle kunna göra. Det kan rent av ifrågasättas om granskningen, så som den är utformad i lagförslaget, i nämnvärd utsträckning bidrar till att göra lagförslaget rättssäkert för framtidsfullmaktsgivaren.

6.6.3 Fullmaktshavarens jäv

I fullmaktshavarens uppdrag – här skilt från hans uppgift att besluta när framtidsfullmakten får tas i bruk och användas – ingår att rättshandla för fullmaktsgivaren. Oundvikligen kan situationer förekomma där fullmaktsgivarens och fullmaktshavarens intressen strider mot varandra; så kallade jävsituationer. I likhet med god man och förvaltare får framtidsfullmaktshavaren inte företräda framtidsfullmaktsgivaren i sådana situationer.²⁵⁰ Detta kan tyckas säkerställa såväl att ingrepp i fullmaktsgivarens personliga rättssfär inte sker som att sannolikheten ökar för att fullmaktsgivaren erhåller social trygghet. Det finns dock, menar jag, vissa praktiska rättssäkerhetsproblem.

Utöver fullmaktsgivarens begränsade praktiska förmåga att återkalla framtidsfullmakten och granskarens respektive överförmyndarens begränsade praktiska möjligheter att utföra granskning finns ingen kontroll över om fullmaktshavaren befinner sig i en jävsituation. Per definition innebär jävsituationen att fullmaktsgivaren och fullmaktshavaren har motstridiga intressen. För det fall fullmaktshavaren följer sitt eget intresse, har hen inget intresse av att begära att överförmyndaren utser en god man.

Fullmaktshavaren skulle förvisso kunna ha ett intresse av att göra en sådan begäran för att inte riskera skadeståndsskyldighet gentemot fullmaktsgivaren. Här gör sig dock återigen praktiska rättssäkerhetsproblem gällande. För det första, hur ofta kommer framtidsfullmaktsgivaren, beaktat hans situation, kunna förstå att en jävsituation föreligger? För det andra, hur ofta kommer framtidsfullmaktsgivaren, beaktat hans situation, kunna

---

²⁵⁰ 17 § LFF jfr. 12 kap. 8 § FB.

framgångsrikt erhålla skadestånd från fullmaktshavaren? Min bedömning är att svaret på båda frågorna är att fullmaktsgivaren tämligen sällan kommer att kunna göra det. Dessutom bör en ytterligare dimension av de praktiska rättssäkerhetsproblemen tas in i diskussionen. För det fall framtidsfullmaktsgivaren skulle uppmärksamma jävsituationen och erhålla skadestånd finner jag det minst sagt osannolikt att framtidsfullmaktsförhållandet därefter kommer att kunna fortlöpa på ett fungerande sätt. Har inte i framtidsfullmakten angivits flera fullmaktshavare utefter en rangordningslista kommer fullmaktsgivaren inte längre att ha någon nytta av framtidsfullmakten. På grund av att hen inte längre har tillräcklig rättslig beslutsförmåga för att upprätta en ny framtidsfullmakt med annan fullmaktshavare är de befintliga alternativen hens enda sätt att få hjälp av en ställföreträdare.

6.6.4 Fullmaktshavarens befogenhetsöverskridande

Ovan har konstaterats att det avtalsrättsliga rättssäkerhetsbegreppet, för tredje mans del, uppfylls när framtidsfullmaktshavaren företar en rättshandling inom behörigheten men utanför befogenheten. Uppfyllandet av tredje mans rättssäkerhet resulterar i att framtidsfullmaktsgivarens rättssäkerhet inte uppnås i enlighet med det formella socialrättsliga och det förmynderskapsrättsliga rättssäkerhetsbegreppet. Dessa rättssäkerhetsbrister skulle, med den föreslagna regleringen, kunna motverkas genom fullmaktsgivarens möjlighet att kräva skadestånd från fullmaktshavaren i enlighet med bestämmelserna i 18 kap. HB. Även avseende denna möjlighet förefaller hens faktiska möjligheter att göra detta vara begränsade. Samma resonemang som i föregående avsnitt kan föras på nytt. Fullmaktsgivaren måste för det första upptäcka fullmaktshavarens befogenhetsöverskridande handlande och för det andra lyckas utvinna skadestånd. Det torde vara svårt för fullmaktsgivarens med beaktande av hens situation.²⁵¹ Även om fullmaktsgivaren skulle lyckas erhålla sådant skadestånd innebär det troligen, i många fall, att hens framtidsfullmakt sedermera inte kan användas. Det skulle innebära att det positiva som det föreslagna institutet innebär i rättssäkerhetskänseende för framtidsfullmaktsgivaren inte kommer hen till del, vilket ur hens rättssäkerhetsperspektiv är negativt.²⁵²

Sammantaget kan konstateras att huvudregeln i dessa fall inte uppnår kraven på rättsstatlig rättssäkerhet. Möjligheten till skadestånd skulle kunna innebära att rättssäkerheten ändå uppnås, men praktiska rättssäkerhetsproblem förefaller innebära att skadestånd endast i

---

²⁵¹ Se ovan avsnitt 2.3.2.

²⁵² Se ovan avsnitt 6.1.

ett begränsat antal fall kommer att tillfalla fullmaktsgivaren. Lösningen där tredje mans goda tro tillmäts stor betydelse och det avtalsrättsliga rättssäkerhetsbegreppet uppfylls, innebär att avkall måste göras avseende fullmaktsgivarens rättssäkerhet.

7 Avslutning

Jag anser att det föreslagna institutet – framtidsfullmakter – skulle kunna placeras inom socialrätten, förmynderskapsrätten respektive avtalsrätten. Det är utifrån de rättsområdena som har jag konstruerat fyra rättssäkerhetsbegrepp; ett formellt socialrättsligt, ett materiellt socialrättsligt, ett förmynderskapsrättsligt och ett avtalsrättsligt. Det materiella socialrättsliga rättssäkerhetsbegreppet vilar främst på välfärdsstaten och det allmännas strävan att tillförsäkra enskilda social trygghet. De övriga rättssäkerhetsbegreppen bygger på rättsstaten och den enskildes skydd mot ingrepp i hens personliga rättssfär.

Tanken bakom lagförslaget om framtidsfullmakt och grunderna för det förefaller till stor del uppfylla kraven på rättssäkerhet gällande framtidsfullmaktsgivaren. En större social trygghet, på ett mindre ingripande sätt och på fullmaktsgivarens egna premisser, ger inte anledning till några större invändningar. Snarare tvärtom. Avseende vissa delar i lagförslaget, såsom ibruktagandet, domstolsprövningen och granskningen, förefaller dock fullmaktsgivarens rättssäkerhet inte till fullo skyddas. Avseende andra delar i lagförslaget, såsom granskningen och fullmaktshavarens befogenhetsöverskridande respektive jäv, förefaller regleringen vara rättssäker för fullmaktsgivaren. Beaktas fullmaktsgivarens ofta utsatta situation visar sig en annan bild. Jag menar att hens faktiska möjligheter att dra nytta av regleringen måste antas vara begränsade i många fall, vilket även regeringen uttryckt avseende fullmaktsgivarens möjlighet att återkalla en framtidsfullmakt. Dessa praktiska rättssäkerhetsproblem leder till att lagförslaget inte kan anses vara så rättssäkert som det är om det endast bedöms i teorin.

Sammantaget kan konstateras att lagförslaget i stort, utifrån de rättssäkerhetsbegrepp som används i detta arbete, till stora delar uppfyller rättssäkerhetskraven för framtidsfullmaktsgivarens del. Undersökt mer i detalj, och i synnerhet med beaktande av framtidsfullmaktsgivarens kännetecken, går det dock att ifrågasätta om lagförslaget, som regeringen uttryckt det, ”uppfyller tillräckliga krav på rättssäkerhet”.²⁵³

---

²⁵³ Lagrådsremissen, s. 24.

Trots att det inte faller inom uppsatsens syfte ska en sista reflektion tas upp. Regeringen har uttryckt att det är viktigt att en lag om framtidsfullmakter är rättssäker, men inte motiverat varför. Vidare har regeringen valt ett privaträttsligt utformat lagförslag. Det mest privaträttsliga av de tre rättsområden som det föreslagna institutet kan placeras inom är avtalsrätten. Inom rättsområdet förekommer ytterst lite rättssäkerhetshänsyn. Det avtalsrättsliga rättssäkerhetsbegreppet som här konstruerats tar inte ens sikte på fullmaktsgivaren, utan endast på tredje man. Väljs en privaträttsligt utformad reglering är det måhända därför inte möjligt att uppfylla kraven på rättssäkerhet. Den privaträttsliga utformningen kan dock ha andra (rättssäkerhets)fördelar för exempelvis framtidsfullmaktsgivaren. Det kan bland annat avse ett ställföreträdarskap som är mindre ingripande än de befintliga alternativen, i hög grad öppnar för fullmaktsgivarens självbestämmande och ökar möjligheterna för ökad social trygghet. Ett sådant institut kan mycket väl vara ett välkommet tillskott, även om de gängse rättssäkerhetskraven inte fullt ut uppfylls.

Källförteckning

Offentligt tryck

- Dir. 2002:55 Förmyndare, gode män och förvaltare. Justitiedepartementet.
- Ds 2014:16 Framtidsfullmakter.
- Förslag till lag Om avtal och andra rättshandlingar 1914.
- Ju 2013:G Uppdrag om framtidsfullmakter – ikraftträdande och tillsyn (Ju 2013/4616/P). Justitiedepartementet.
- Lagrådets yttrande Över förslag till lag om framtidsfullmakter m.m. från den 10 oktober 2016.
- Lagradsremiss Framtidsfullmakter – en ny form av ställföreträdarskap för vuxna. Från den 22 september 2016.
- Propositionsförteckning Från den 13 september 2016. Regeringskansliet. (Hämtad den 9 dec 2016)
<http://www.regeringen.se/4a6128/contentassets/c7df40d952e44fe3b6c64e2d3dd616b7/propositionsfor-teckning-hosten-2016.pdf>.
- SOU 2004:112 Frågor om förmyndare och ställföreträdare för vuxna.
- SOU 2015:80 Stöd och hjälp till vuxna vid ställningstaganden till vård, omsorg och forskning.
- Ärendeförteckning I Inför regeringssammanträde den 22 december 2016. Underprotokoll A. Nr 55. (Hämtad den 22 dec 2016)
<http://www.regeringen.se/4b011d/contentassets/86ff42c746ef413ead33c35497e027a7/justitiedepartementet-1-av-2.pdf>.

Litteratur

Adlercreutz, A., & Gorton, L., *Avtalsrätt I*, uppl. 13, Juristförlaget 2011.

Bäckman, T., *Gynnande besluts negativa rättskraft och rättssäkerhet: för människor med funktionsnedsättning inom rättsområdena SoL och LSS*, Jure 2013.

Danielsen, S., Fremtidsfuldmagter – et nyt retsinstitut, I: *Familjerättsliga studier: vänbok till Åke Saldeen*, Iustus 2003.

Fellmeth, A. X. & Horwitz, M., *Guide to Latin in international law* [Elektronisk resurs], Oxford University Press 2009.

Fridström Montoya, T., *Leva som andra genom ställföreträdare: en rättslig och faktisk paradox*, Iustus 2015.

Grauers, F., *Ekonomisk familjerätt; makars & sambors egendom & bostad. Gåva, arv, testamente & boutredning*, uppl. 8, Karnov Group 2012.

Gustafsson, H., *Taking Social Rights Seriously (I): om sociala rättigheters status*, Tidsskrift for Rettsvitenskap 4-5/2005.

Hollander, A., Social civilrätt och civil socialrätt, I: *Utvecklingslinjer inom avtalsrätten*, Norstedts juridik 1993.

Odlöw, T., *Ställföreträdare för vuxna: Kamrer eller handledare?*, Jure 2005.

Ramberg, C., *Malmströms Civilrätt*, uppl. 22, Liber 2012.

Sjöstedt, D., & Sporrstedt, P., *God man och förvaltare: en handbok*, uppl. 1, Studentlitteratur, Lund 2011.

Vahlne Westerhäll, L., *Den starka statens fall?: en rättsvetenskaplig studie av svensk social trygghet 1950-2000*, Norstedts juridik 2002.

Warnlig-Nerep, W., Lagerqvist Veloz Roca, A. & Reichel, J., *Statsrättens grunder*, uppl. 4, Norstedts juridik 2011.

Zetterström, S., *Juridiken och dess arbetssätt: en introduktion*, uppl. 2, Iustus förlag 2012.

Internet

Institutet för språk och folkminnen, *Hur används pronomenet hen?* 19 oktober 2015 (hämtad 12/12-2016).

[http://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/sprakradgivning/frageladan.html?url=-](http://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/sprakradgivning/frageladan.html?url=-27634753%2Fcgi-)

[27634753%2Fcgi-](http://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/sprakradgivning/frageladan.html?url=-27634753%2Fcgi-)

[bin%2Fsrfl%2Fvisasvar.py%3Fsok%3Dhenom%26svar%3D78354&sv.url=12.c17e514db30b2a810ea](http://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/sprakradgivning/frageladan.html?url=-27634753%2Fcgi-bin%2Fsrfl%2Fvisasvar.py%3Fsok%3Dhenom%26svar%3D78354&sv.url=12.c17e514db30b2a810ea).

Institutet för språk och folkminnen, *Pronomenet hen* 7 maj 2013 (hämtad 23/11-2016).

<http://www.sprakochfolkminnen.se/download/18.4aec91b214565240e191148/1398839699856/pronomenet-hen.pdf>.

Institutet för språk och folkminnen, *Skriver man ta tillvara eller ta till vara?* 19 oktober 2015 (hämtad 12/12-2016).

<http://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/sprakradgivning/frageladan.html?url=-27634753%2Fcgi-bin%2Fsrf%2Fvisasvar.py%3Fsok%3Dtill%2Bvara%26svar%3D61346&sv.url=12.c17e514db30bb2a810ea>.

Löfvendahl, B., *Handikapp på väg ut ur SAOL*, Svenska Dagbladet 3 maj 2015 (hämtad 14/12-2016). <http://www.svd.se/handikapp-pa-vag-ut-ur-saol/om/kultur>.

Karnov Internet, handelsbalk (1736:1232) 18 kap. 1 §, not 29, den 10 december 2016.

Karnov Internet, handelsbalk (1736:1232) 18 kap. 3 §, not 33, den 10 december 2016.

Karnov Internet, handelsbalk (1736:1232) 18 kap. 7 §, not 38, den 24 november 2016.

Socialstyrelsen, *Funktionsnedsättning* 2007 (hämtad 14/12-2016).

<http://termbank.socialstyrelsen.se/showterm.php?fTid=665>.

Socialstyrelsen, *Funktionshinder* 2007 (hämtad 14/12-2016).

<http://termbank.socialstyrelsen.se/showterm.php?fTid=669>.

Övrigt

FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Sammanfattande slutsatser avseende Sveriges första rapport*.

Näll, M., *Ställföreträdarskap eller hjälp via olika typer av fullmakter?: genomgång och analys av befintliga och föreslagna stödformer*, studentuppsats på Juridiska institutionen vid Uppsala universitet 2015.

Recommendation No. R (99) 4 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 23 February on Principles Concerning the Legal Protection of Incapable Adults. ("Europarådets rekommendation 1999")

Recommendation CM/Rec(2009)11 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 9 December 2009 on Principles Concerning Continuing Powers of Attorney and Advance Directives for Incapacity.

(”Europarådets rekommendation 2009”)

Remissyttrande till Ds 2014:16 från Juridiska institutionen, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet från den 15 oktober 2014.

Remissyttrande till Ds 2014:16 från Svenska Bankföreningen från den 29 september 2014.

Westman, P., *Framtidsfullmakter – en ny rättsfigur. Efterlängtd reform eller oönskade risker?* I: Advokaten nr. 8 2016.

Bilaga 1 – Förslag till lag om framtidsfullmakter i lagrådets yttrande från den 10 oktober 2016

Innebörden av en framtidsfullmakt

1 § En framtidsfullmakt är en fullmakt som någon (fullmaktsgivaren) ger åt en fysisk person (fullmaktshavaren) att företräda fullmaktsgivaren för det fall han eller hon på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller något liknande förhållande varaktigt och i huvudsak inte längre har förmåga att ha hand om de angelägenheter som fullmakten avser.

2 § Fullmaktshavaren ska bevaka fullmaktsgivarens rätt i de angelägenheter som framtidsfullmakten omfattar. Fullmakten får omfatta ekonomiska och personliga angelägenheter.

En framtidsfullmakt får inte omfatta åtgärder som avses i 1 § första stycket hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) eller 1 § tandvårdslagen (1985:125). Den får inte heller omfatta sådana frågor av utpräglad personlig karaktär som avses i 12 kap. 2 § tredje stycket föräldrabalken.

Upprättande av en framtidsfullmakt

3 § Den som har fyllt 18 år och har förmåga att ha hand om sina angelägenheter får upprätta en framtidsfullmakt.

4 § En framtidsfullmakt ska vara skriftlig.

Fullmaktsgivaren ska i två vittnens samtidiga närvaro skriva under fullmaktshandlingen eller intyga att han eller hon har skrivit under handlingen. Vittnena ska ha kännedom om att handlingen är en framtidsfullmakt och bekräfta handlingen med sina underskrifter.

Fullmaktshavaren får inte vara vittne. I övrigt tillämpas i fråga om vittnen 10 kap. 2 § första stycket och 4 § första och tredje styckena ärvdabalken.

5 § Av en framtidsfullmakt ska det framgå

1. att det är fråga om en framtidsfullmakt,
2. vem eller vilka som är fullmaktshavare,
3. vilka angelägenheter fullmakten omfattar, och
4. vilka övriga villkor som gäller.

Ändring och återkallelse av en framtidsfullmakt

6 § En framtidsfullmakt kan inte göras oåterkallelig.

7 § Vid tillägg till eller annan ändring av en framtidsfullmakt tillämpas vad som gäller om upprättande av en framtidsfullmakt. Detta gäller dock inte om ändringen består enbart i en begränsning av fullmakten.

8 § För återkallelse av en framtidsfullmakt tillämpas lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

Om en granskare enligt 23 § har utsetts, får det i fullmakten bestämmas att denne har rätt att återkalla fullmakten.

När en framtidsfullmakt får användas

9 § Fullmaktshavaren får ta framtidsfullmakten i bruk när fullmaktsgivarens förhållanden är sådana som anges i 1 §. Fullmakten får användas så länge förhållandena består.

10 § Om fullmaktshavaren bedömer att framtidsfullmakten får tas i bruk, ska han eller hon snarast underrätta fullmaktsgivaren och fullmaktsgivarens make eller sambo och närmaste släktingar. Om en granskare som avses i 23 § har utsetts i fullmakten, ska även denne underrättas.

Av underrättelsen ska det framgå vad framtidsfullmakten innehåller.

11 § Frågan om framtidsfullmakten får tas i bruk prövas av domstol, om det har bestämts i fullmakten eller om fullmaktshavaren begär en sådan prövning.

12 § En ansökan om att framtidsfullmakten ska få tas i bruk görs av fullmaktshavaren till tingsrätten i den ort där fullmaktsgivaren är folkbokförd eller, om fullmaktsgivaren inte är folkbokförd i Sverige, till tingsrätten i den ort där han eller hon vistas. Om det inte finns någon behörig domstol enligt första meningen, är Stockholms tingsrätt behörig domstol.

Fullmaktshavaren ska i ansökan lämna kontaktuppgifter avseende fullmaktsgivaren och fullmaktsgivarens make eller sambo och närmaste släktingar.

13 § Rätten ska inhämta ett läkarintyg, eller någon annan likvärdig utredning, beträffande fullmaktsgivarens hälsotillstånd, om det inte är uppenbart obehövt.

Fullmaktsgivaren ska ges tillfälle att yttra sig över ansökan, om det kan ske. Även fullmaktsgivarens make eller sambo och närmaste släktingar och överförmyndaren ska ges tillfälle att yttra sig.

14 § Vid handläggningen i domstol tillämpas i övrigt lagen (1996:242) om domstolsärenden.

Fullmaktshavarens fullgörande av uppdraget

15 § Fullmaktshavaren ska fullgöra uppdraget i enlighet med fullmaktsgivarens intressen och, om det är möjligt, samråda med honom eller henne i viktiga frågor.

16 § Fullmaktshavaren får återkalla andra fullmakter än framtidsfullmakter, om fullmakterna avser angelägenheter som omfattas av framtidsfullmakten. .

17 § Fullmaktshavaren har inte rätt att företräda fullmaktsgivaren i en fråga där fullmaktshavaren själv, fullmaktshavarens make eller sambo, fullmaktshavarens barn eller någon som fullmaktshavaren företräder är motpart eller av någon annan anledning kan ha motstridiga intressen.

Om fullmaktshavaren inte har rätt att företräda fullmaktsgivaren, ska överförmyndaren på fullmaktshavarens begäran utse en god man att företräda fullmaktsgivaren. I övrigt gäller föräldrabalkens regler om god man.

18 § I den utsträckning fullmaktshavarens rätt att lämna gåvor inte regleras i framtidsfullmakten får han eller hon, till andra än sig själv, lämna personliga presenter vars värde inte står i missförhållande till fullmaktsgivarens ekonomiska villkor.

19 § Fullmaktshavaren har rätt till eget arvode endast om det anges i framtidsfullmakten. Om arvodets storlek inte framgår av fullmakten, får fullmaktshavaren ta ut ett med hänsyn till uppdragets art och omfattning skäligt belopp.

20 § För fullmaktshavarens förhållande till fullmaktsgivaren tillämpas bestämmelserna i 18 kap. handelsbalken om sysslomän, om inte något annat anges i denna lag.

Förhållandet till tredje man

21 § I fråga om fullmaktshavarens ansvar i förhållande till tredje man för att han eller hon har fullmakt tillämpas 25 § lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

22 § I fråga om fullmaktsgivarens bundenhet och informationsplikt i förhållande till tredje man tillämpas lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

Granskning av fullmaktshavarens verksamhet

23 § Fullmaktsgivaren får i framtidsfullmakten utse någon som ska granska fullmaktshavarens verksamhet.

Om granskaren begär det, ska fullmaktshavaren lämna redovisning för sitt uppdrag.

24 § Om en granskare inte har utsetts, ska fullmaktshavaren på begäran av fullmaktsgivarens make eller sambo eller närmaste släktingar lämna redovisning för uppdraget. Redovisning behöver inte lämnas oftare än en gång per år.

25 § Fullmaktshavaren ska på begäran av överförmyndaren lämna redovisning för sitt uppdrag och upplysningar om fullmaktsförhållandet och vidtagna åtgärder.

26 § Överförmyndaren får besluta att framtidsfullmakten helt eller delvis inte längre får brukas av fullmaktshavaren, om han eller hon vid fullgörandet av uppdraget har gjort sig skyldig till missbruk eller allvarlig försummelse eller annars visat sig vara oförmögen att ta till vara fullmaktsgivarens intressen.

Ett beslut enligt första stycket gäller omedelbart. Beslutet får överklagas till den tingsrätt som anges i 11 § andra och tredje styckena. Vid handläggningen i domstol tillämpas i övrigt lagen (1996:242) om domstolsärenden.

En framtidsfullmakts verkan i vissa situationer

27 § En framtidsfullmakt saknar verkan i den utsträckning godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken anordnas för fullmaktsgivaren.

28 § Om fullmaktsgivaren dör, försätts i konkurs eller får förvaltare efter det att framtidsfullmakten har tagits i bruk gäller lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

Fullmaktshavarens rätt att låta någon annan rättshandla för fullmaktsgivaren

29 § Fullmaktshavaren får om han eller hon är tillfälligt förhindrad att utföra sitt uppdrag genom skriftlig fullmakt ge en fysisk person behörighet att företräda fullmaktsgivaren i fråga om ordinära rättshandlingar med anknytning till dennes dagliga livsföring.

30 § Fullmaktshavaren får om det finns behov av det, ge någon annan fullmakt att företräda fullmaktsgivaren i en särskild fråga.

En sådan fullmakt ska vara ställd till en fysisk person. Om fullmakten avser en ekonomisk fråga, får den dock ställas till ett kreditinstitut eller ett värdepappersinstitut.

Bilaga 2 – Förslag till lag om framtidsfullmakter i regeringens lagrådsremiss från den 22 september 2016

Innebörden av en framtidsfullmakt

1 § En framtidsfullmakt är en fullmakt som någon (fullmaktsgivaren) ger åt en fysisk person (fullmaktshavaren) att företräda fullmaktsgivaren när han eller hon på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande varaktigt och i huvudsak inte längre har förmåga att ha hand om de angelägenheter som fullmakten avser.

2 § En framtidsfullmakt får omfatta ekonomiska och personliga angelägenheter.

En framtidsfullmakt får dock inte omfatta åtgärder som avses i 1 § första stycket hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) eller 1 § tandvårdslagen (1985:125). Den får inte heller omfatta sådana frågor av utpräglat personlig karaktär som avses i 12 kap. 2 § tredje stycket föräldrabalken.

Upprättande av en framtidsfullmakt

3 § Den som har fyllt 18 år och har förmåga att ha hand om sina angelägenheter får upprätta en framtidsfullmakt.

4 § En framtidsfullmakt ska vara skriftlig. Fullmaktsgivaren ska i två vittnens samtidiga närvaro skriva under fullmaktshandlingen eller intyga att han eller hon har skrivit under handlingen. Vittnena ska ha kännedom om att handlingen är en framtidsfullmakt och bekräfta handlingen med sina underskrifter.

Fullmaktshavaren får inte vara vittne. I övrigt tillämpas i fråga om vittnen 10 kap. 2 § första stycket och 4 § första och tredje styckena ärvdabalken.

5 § Av en framtidsfullmakt ska det framgå

1. att det är fråga om en framtidsfullmakt,
2. vilken eller vilka som är fullmaktshavare,
3. vilka angelägenheter den omfattar, och
4. vilka övriga villkor som gäller.

Ändring och återkallelse av en framtidsfullmakt

6 § Vid tillägg till eller annan ändring av en framtidsfullmakt tillämpas vad som gäller om upprättande av en framtidsfullmakt.

7 § En framtidsfullmakt kan inte med bindande verkan göras oåterkallelig.

I framtidsfullmakten får det bestämmas att en granskare enligt 23 § har rätt att återkalla fullmakten eller ansöka om att den ska förklaras kraftlös.

8 § För en återkallelse eller en kraftlöshetsförklaring tillämpas 16, 17 och 20 §§ lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

Om en tredje man har fått ett särskilt meddelande om att framtidsfullmakten är återkallad, gäller detta som återkallelse mot honom eller henne.

Hur en framtidsfullmakt träder i kraft

9 § Om en framtidsfullmakt uppfyller kraven i 3 och 4 §§, träder den i kraft när fullmaktsgivarens situation är sådan som anges i 1 §.

Det är fullmaktshavaren som ska bedöma om framtidsfullmakten har trätt i kraft. Detta gäller inte om det i fullmakten har bestämts att ikraftträdandet ska prövas av domstol eller fullmaktshavaren annars begär en sådan prövning.

10 § Om fullmaktshavaren bedömer att framtidsfullmakten har trätt i kraft, ska han eller hon snarast underrätta fullmaktsgivaren, fullmaktsgivarens make eller sambo och närmaste släktingar och en granskare enligt 23 §. Av underrättelsen ska det framgå att framtidsfullmakten har trätt i kraft och vad den innehåller.

11 § Tingsrätten ska på ansökan av fullmaktshavaren besluta att fullmakten har trätt i kraft, om förutsättningarna enligt 9 § första stycket är uppfyllda.

En ansökan görs till tingsrätten i den ort där fullmaktsgivaren är folkbokförd eller, om fullmaktsgivaren inte är folkbokförd i Sverige, till tingsrätten i den ort där han eller hon vistas.

Om det inte finns någon behörig domstol enligt andra stycket, är Stockholms tingsrätt behörig domstol.

12 § Tillsammans med en ansökan enligt 11 § ska fullmaktshavaren ge in framtidsfullmakten i original eller bestyrkt kopia.

Fullmaktshavaren ska i ansökan lämna kontaktuppgifter avseende fullmaktsgivaren och fullmaktsgivarens make eller sambo och närmaste släktingar.

13 § Rätten ska inhämta ett läkarintyg eller någon annan likvärdig utredning om fullmaktsgivarens hälsotillstånd, om det inte är uppenbart obehövt.

Fullmaktsgivaren ska ges tillfälle att yttra sig över ansökan, om det kan ske. Även fullmaktsgivarens make eller sambo och närmaste släktingar och överförmyndaren ska ges tillfälle att yttra sig.

14 § Vid handläggningen i domstol tillämpas i övrigt lagen (1996:242) om domstolsärenden.

Fullmaktshavarens fullgörande av uppdraget

15 § Fullmaktshavaren ska fullgöra uppdraget i enlighet med fullmaktsgivarens intressen och, om det är möjligt, samråda med honom eller henne i viktiga frågor.

16 § Fullmaktshavaren ska i de angelägenheter som framtidsfullmakten omfattar bevaka fullmaktsgivarens rätt.

Fullmaktshavaren får i de angelägenheter som framtidsfullmakten omfattar återkalla andra fullmakter än framtidsfullmakter som fullmaktsgivaren har upprättat eller ansöka om att de ska förklaras kraftlösa.

17 § Fullmaktshavaren har inte rätt att företräda fullmaktsgivaren i en fråga där fullmaktshavaren själv, fullmaktshavarens make eller sambo, hans eller hennes barn eller någon som fullmaktshavaren företräder är motpart eller av någon annan anledning kan ha motstridiga intressen.

Om fullmaktshavaren enligt första stycket inte har rätt att företräda fullmaktsgivaren, ska överförmyndaren på fullmaktshavarens begäran utse en god man att företräda fullmaktsgivaren. I övrigt gäller föräldrabalkens regler om god man.

18 § I den utsträckning fullmaktshavarens rätt att lämna gåvor inte regleras i framtidsfullmakten får han eller hon, till andra än sig själv, lämna personliga presenter vars värde inte står i missförhållande till fullmaktsgivarens ekonomiska villkor.

19 § Fullmaktshavaren får bestämma eget arvode endast om det anges i framtidsfullmakten. Om arvodets storlek inte framgår av fullmakten, ska det bestämmas till ett med hänsyn till uppdragets art och omfattning skäligt belopp.

20 § För fullmaktshavarens förhållande till fullmaktsgivaren tillämpas bestämmelserna i 18 kap. handelsbalken om sysslomän, om inte något annat anges i denna lag.

Förhållandet till tredje man

21 § I fråga om fullmaktshavarens ansvar i förhållande till tredje man för att han eller hon har fullmakt tillämpas 25 § lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

22 § I fråga om fullmaktsgivarens bundenhet och informationsplikt i förhållande till tredje man tillämpas 10 § första stycket, 11 § första stycket och 19 och 26 §§ lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område. Bestämmelserna i 19 § den lagen tillämpas även när framtidsfullmakten har trätt i kraft men fullmaktsgivarens situation inte längre är sådan som anges i 1 §.

Granskning av fullmaktshavarens verksamhet

23 § Fullmaktsgivaren får i framtidsfullmakten utse en person som ska granska fullmaktshavarens verksamhet.

Om granskaren begär det, ska fullmaktshavaren lämna redovisning för sitt uppdrag.

24 § Om en granskare inte har utsetts, ska fullmaktshavaren på begäran av fullmaktsgivarens make eller sambo eller närmaste släktingar lämna redovisning för uppdraget. Redovisning får begäras högst en gång per år.

25 § I ärenden om anordnande av godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken eller förvaltarskap för fullmaktsgivaren ska fullmaktshavaren, på begäran av överförmyndaren, lämna redovisning för sitt uppdrag och upplysningar om fullmaktsförhållandet och vidtagna åtgärder.

Överförmyndaren får besluta att framtidsfullmakten helt eller delvis inte längre får brukas av fullmaktshavaren, om han eller hon vid fullgörandet av uppdraget har gjort sig skyldig till missbruk eller allvarlig försummelse eller annars visat sig vara oförmögen att ta till vara fullmaktsgivarens intressen.

Ett beslut enligt andra stycket gäller omedelbart. Beslutet får överklagas till den tingsrätt som anges i 11 § andra och tredje styckena. Vid handläggningen i domstol tillämpas i övrigt lagen (1996:242) om domstolsärenden.

En framtidsfullmakts verkan i vissa situationer

26 § En framtidsfullmakt saknar verkan i den utsträckning godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken eller förvaltarskap anordnas för fullmaktsgivaren.

27 § Om fullmaktsgivaren dör, försätts i konkurs eller får förvaltare efter det att framtidsfullmakten har trätt i kraft, tillämpas 21, 23, 24 och 26 §§ lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

Fullmaktshavarens rätt att låta någon annan rättshandla för fullmaktsgivaren

28 § Vid tillfälligt förhinder för fullmaktshavaren att utföra sitt uppdrag får han eller hon genom skriftlig fullmakt ge en fysisk person behörighet att företräda fullmaktsgivaren i fråga om ordinära rättshandlingar med anknytning till dennes dagliga livsföring.

29 § Vid behov av hjälp i en särskild fråga får fullmaktshavaren genom skriftlig fullmakt ge någon annan behörighet att företräda fullmaktsgivaren.

En sådan fullmakt ska vara ställd till en fysisk person. Om fullmakten avser en ekonomisk fråga, får den dock ställas till ett kreditinstitut eller ett värdepappersinstitut.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.

Bilaga 3 – Förslag till lag om framtidfullmakter och om behörighet i vissa fall för anhöriga i Ds 2014:16

1 kap. Om framtidfullmakter

Innebörd

1 § En framtidfullmakt är en fullmakt åt en eller flera personer att företräda fullmaktsgivaren efter den tidpunkt då fullmaktsgivaren på grund av psykisk störning, sjukdom, skada eller liknande förhållande varaktigt och i huvudsak är ur stånd att ha hand om de angelägenheter som fullmakten avser.

En framtidfullmakt kan upprättas av den som har fyllt 18 år.

2 § En framtidfullmakt kan omfatta både ekonomiska och personliga angelägenheter. Det ska klart framgå av fullmakten att den har verkan efter den tidpunkt som anges i 1 §.

Ett förordnande i en framtidfullmakt som omfattar åtgärder inom hälso- och sjukvården saknar verkan.

Upprättande

3 § En framtidfullmakt ska upprättas skriftligt med två vittnen. Fullmaktsgivaren ska skriva under fullmakten i vittnenas samtidiga närvaro eller intyga inför dem att han eller hon har skrivit under handlingen. Vittnena ska ha kännedom om att handlingen är en framtidfullmakt. De ska bekräfta handlingen genom sin underskrift.

För vittnen enligt första stycket ska gälla de villkor som anges i 10 kap. 4 § första stycket ärvdabalken.

Den som anges som fullmäktig får inte tas till vittne.

4 § Framtidfullmakten bör dateras. Vittnena bör på framtidfullmakten anteckna iakttagelser om fullmaktsgivarens hälsotillstånd och andra omständigheter som är av betydelse för fullmaktens giltighet.

Återkallelse

5 § Ett förordnande om att en framtidfullmakt inte får återkallas saknar verkan.

6 § En framtidfullmakt återkallas genom att fullmaktsgivaren återtar eller låter förstöra handlingen. Fullmäktigen ska på begäran av fullmaktsgivaren lämna tillbaka framtidfullmakten.

Har tredje man fått ett särskilt meddelande om att framtidfullmakten är återkallad, gäller detta som återkallelse gentemot honom.

7 § För återkallelse i övrigt eller förklaring att en framtidfullmakt ska vara kraftlös gäller vad som anges i 2 kap. 17, 19 och 20 §§ lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

En framtidfullmakt som innefattar rätt att sluta avtal om köp, byte eller gåva av fast egendom är utan verkan i sådana angelägenheter, om återkallelse har skett enligt 7 § första stycket eller om den har förklarats kraftlös i enlighet med vad som anges i 2 kap. 17 § lagen om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

8 § Det som sägs om fullmaktsgivaren i 6 och 7 §§ gäller, om inte annat anges i framtidfullmakten, även den som enligt 20 § 1 har rätt att på fullmaktsgivarens vägnar begära redovisning från fullmäktigen. Innan denne vidtar en sådan åtgärd ska fullmaktsgivaren underrättas.

Ikraftträdande

9 § Framtidsfullmakten träder i kraft när

1. fullmaktsgivarens tillstånd är sådant som sägs i 1 §, och
2. fullmakten har registrerats i enlighet med 11 §.

10 § Fullmäktigen kan ansöka om registrering av framtidsfullmakten hos överförmyndaren i den kommun där fullmaktsgivaren är folkbokförd. Ansökan ska vara skriftlig.

Ansökan om registrering kan göras när fullmaktsgivarens tillstånd är sådant som sägs i 1 §. Innan fullmäktigen ansöker om registrering ska han eller hon inhämta läkarintyg eller annan likvärdig utredning om fullmaktsgivarens hälsotillstånd.

Ett förordnande för en person att vara fullmäktig enligt en framtidsfullmakt ska anses innefatta medgivande för fullmäktigen att ta del av uppgifter om fullmaktsgivarens hälsotillstånd.

11 § Överförmyndaren ska registrera en framtidsfullmakt om

1. den har uppvisats i original,
2. den uppfyller kraven i 1 § andra stycket och 2 § första stycket samt har upprättats på det sätt som sägs i 3 §,
3. fullmäktigen har försäkrat på heder och samvete att fullmaktsgivaren och dennes make eller sambo och närmaste släktingar, samt i förekommande fall en person som enligt 20 § 1 § [sic!] utsetts för att motta redovisning från fullmäktigen, har underrättats om fullmaktens förekomst och innehåll samt fullmäktigens avsikt att ta fullmakten i bruk, och
4. den har fastställts av domstol enligt 12 §, för det fall fullmaktsgivaren har villkorat ikraftträdandet av en sådan fastställelse.

Fullmakten ska inte registreras i den utsträckning som den saknar verkan enligt 2 § andra stycket eller 24 §.

Om fullmakten registreras ska ett bevis på registreringen tillställas fullmäktigen. Av beviset ska framgå när registreringen har skett och om några angelägenheter som omfattas av fullmakten inte omfattas av registreringen.

12 § Tingsrätten kan på ansökan av den som anges som fullmäktig i en framtidsfullmakt fastställa framtidsfullmakten. Fastställelse ska ske om fullmaktsgivarens tillstånd är sådant som anges i 1 § första stycket och framtidsfullmakten uppfyller kraven i 1 § andra stycket och 2 § första stycket samt har upprättats på det sätt som sägs i 3 §.

En ansökan om fastställelse ska vara skriftlig och framtidsfullmakten ska uppvisas i original. I samband med ansökan ska fullmäktigen ge in läkarintyg eller annan likvärdig utredning om fullmaktsgivarens hälsotillstånd. Han eller hon ska också lämna uppgifter om hur fullmaktsgivarens make eller sambo och närmaste släktingar kan nås.

Rätten ska ge fullmaktsgivaren tillfälle att yttra sig över ansökan, om det kan ske. Fullmaktsgivarens make eller sambo och närmaste släktingar ska underrättas om ansökan. Vid rättens handläggning tillämpas i övrigt lagen (1996:242) om domstolsärenden.

Behörig domstol enligt första stycket är tingsrätten i den ort där den enskilde är folkbokförd.

Fullmäktigens fullgörande av uppdraget

13 § Fullmäktigen ska vid fullgörandet av sitt uppdrag handla i enlighet med fullmaktsgivarens intressen.

I viktiga frågor ska fullmäktigen, om det är lämpligt och inte annat föreskrivs i framtidsfullmakten, samråda med fullmaktsgivaren.

14 § Fullmäktigen ska hålla fullmaktsgivarens medel åtskilda från sina egna och i övrigt iaktta det som sägs om syssemän i 18 kap. handelsbalken.

15 § En fullmäktig har inte rätt att företräda fullmaktsgivaren, om det uppstår en fråga om rättshandling eller rättegång mellan fullmaktsgivaren å ena sidan och fullmäktigen, hans eller hennes make eller sambo eller någon annan som fullmäktigen företräder å den andra sidan.

När fullmäktigen inte kan företräda fullmaktsgivaren enligt första stycket ska överförmyndaren i den kommun där fullmaktsgivaren är folkbokförd på fullmäktigens begäran utse en god man att företräda fullmaktsgivaren i angelägenheten.

Fullmäktigen får inte på fullmaktsgivarens vägnar lämna personliga presenter eller andra gåvor om inte grunderna för och omfattningen av gåvorätten framgår av fullmakten.

Fullmäktigen kan täcka nödvändiga utgifter och bestämma eget arvode i enlighet med vad som sägs i framtidsfullmakten. Om arvodesfrågan inte behandlas i fullmakten ska fullmäktigen ha rätt till arvode endast när det utifrån uppdragets art och omfattning kan anses rimligt.

16 § Fullmäktigen ansvarar gentemot tredje man för att han eller hon har nödvändig fullmakt. Om detta gäller det som föreskrivs i 2 kap. 25 § lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område

Fullmaktsgivarens bundenhet

17 § Den som har gett en framtidsfullmakt för någon annan att företräda sig är omedelbart berättigad och förpliktad i förhållande till tredje man genom en rättshandling som fullmäktigen har företagit inom fullmaktens gränser och i fullmaktsgivarens namn.

Det som sägs i första stycket gäller även i fråga om fullmakt att företräda fullmaktsgivaren vid rättshandlingar som företas gentemot honom.

18 § Har fullmäktigen överskridit sin befogenhet när han företagit en rättshandling, gäller rättshandlingen inte mot fullmaktsgivaren, om tredje man insett eller borde ha insett att fullmäktigen överskred sin befogenhet.

19 § Om fullmaktsgivaren har särskild anledning att befara att fullmäktigen på grund av framtidsfullmakten kommer att företa rättshandlingar gentemot en viss person, som saknar kännedom om att framtidsfullmakten enligt 25 § inte längre gäller, ska fullmaktsgivaren om möjligt meddela denne att framtidsfullmakten har upphört att gälla. Underlåter fullmaktsgivaren det, får han inte mot en person som är i god tro åberopa att fullmakten inte gäller.

Granskning av hur framtidsfullmakten används

20 § Fullmaktsgivaren kan i framtidsfullmakten

1. utse någon att på hans eller hennes vägnar motta redovisning från fullmäktigen, eller
2. föreskriva att fullmäktigen ska lämna sådan redogörelse för förvaltningen till överförmyndaren som anges i 14 kap. 15 § föräldrabalken.

21 § Fullmäktigen ska, oavsett vad som föreskrivs i framtidsfullmakten, på begäran av överförmyndaren i den kommun där fullmaktsgivaren är folkbokförd lämna upplysningar om fullmaktsförhållandet och företagna åtgärder. Fullmaktsgivaren ska också på överförmyndarens begäran lämna särskild redovisning för sitt uppdrag.

22 § Överförmyndaren får besluta att framtidsfullmakten inte längre får brukas av fullmäktigen, om han eller hon vid utövandet fullgörandet av uppdraget gjort sig skyldig till missbruk eller allvarlig försummelse eller annars visar sig vara uppenbart oförmögen att ta tillvara fullmaktsgivarens intressen på det sätt som får anses vara förutsatt i fullmakten.

Om fullmaktsgivaren enligt 20 § 1 utsett någon att på hans eller hennes vägnar motta redovisning får ett beslut enligt första stycket meddelas endast om det finns särskilda skäl.

Innan överförmyndaren beslutar att framtidsfullmakten inte längre får brukas av fullmäktigen ska han eller hon ges tillfälle att yttra sig.

Beslut enligt denna paragraf överklagas till tingsrätten i den ort där fullmaktsgivaren är folkbokförd.

23 § Den som har utfärdat en framtidsfullmakt har rätt att ta del av de handlingar som rör fullmaktsförhållandet och som förvaras hos överförmyndaren. En sådan rätt har också fullmaktsgivarens make eller sambo och närmaste släktingar.

Verkan av framtidsfullmakten i vissa fall

24 § Om godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken eller förvaltarskap anordnas för fullmaktsgivaren, är framtidsfullmakten utan verkan för de angelägenheter som omfattas av beslutet.

25 § Om framtidsfullmakten har trätt i kraft men fullmaktsgivarens tillstånd inte längre är sådant som anges i 1 §, saknar fullmakten verkan, när inte annat följer av 19 §. Framtidsfullmakten saknar också verkan om överförmyndaren enligt 22 § beslutat att fullmakten inte längre får brukas av fullmäktigen.

26 § Dör fullmaktsgivaren eller blir fullmaktsgivarens egendom avträdd till konkurs eller får han eller hon förvaltare och har framtidsfullmakten trätt i kraft och brukats av fullmäktigen, gäller i fråga om ekonomiska angelägenheter vad som sägs i 2 kap. 21, 23 och 24 §§ lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

Framtidsfullmäktiges rätt att låta annan rättshandla på den enskildes vägnar, m.m.

27 § Om inte annat sägs i fullmakten får fullmäktigen vid eget tillfälligt förhinder eller vid behov av hjälp i en viss, särskilt angiven angelägenhet genom fullmakt överlåta behörighet enligt en framtidsfullmakt. En sådan fullmakt ska vara skriftlig och ställd till en eller flera namngivna fysiska personer. Avser fullmakten rätt att i viss, särskilt angiven ekonomisk angelägenhet förvalta fullmaktsgivarens egendom får fullmakten dock ställas till bank, kreditmarknadsföretag eller ett värdepappersbolag.

En fullmakt som ges vid tillfälligt förhinder får avse endast rättshandlingar [sic!] som avses i 2 kap. 2 §. Andra typer av rättshandlingar är dock bindande för den enskilde, såvida den mot vilken rättshandlingen riktade sig varken insåg eller borde ha insett rätta förhållandet.

2 kap. Om anhöriga ställföreträdare i vissa ekonomiska angelägenheter

Behörighetens avgränsning

1 § I detta kapitel finns föreskrifter om anhöriga med behörighet i vissa ekonomiska angelägenheter för personer som har fyllt 18 år men som på grund av psykisk störning, sjukdom, skada eller liknande förhållande uppenbarligen saknar förmåga att ha hand om sina ekonomiska angelägenheter.

2 § Behörigheten för anhöriga enligt 1 § avser sedvanliga rättshandlingar med anknytning till den enskildes dagliga livsföring.

Sådana rättshandlingar kan avse livsmedel, kläder och skor, förbrukningsartiklar, boende, hälsa och hygien, tandvård, transporter, avgifter för sociala tjänster, skattebetalningar, telefon, tillgång till massmedier, förströelser, försäkringar och medlemskap i föreningar.

3 § Behörigheten för anhöriga gäller endast i den mån den enskilde inte företräds av framtidsfullmäktig enligt 1 kap. eller av god man eller förvaltare enligt föräldrabalken.

Vilka anhöriga är behöriga?

4 § Följande anhöriga kommer i fråga som ställföreträdare enligt detta kapitel.

1. Make eller sambo.
2. Barn.
3. Barnbarn.
4. Föräldrar.
5. Syskon.

Om den enskilde på grund av bestående funktionsnedsättning är i det tillstånd som anges i 1 § när han eller hon fyller 18 år, kan han eller hon företrädas endast av en god man eller en förvaltare.

5 § Ställföreträdarskapet bestäms av den ordning i vilken de anhöriga är upptagna under punkterna i 4 §. Då ska bortses från personer som avböjer uppgiften eller inte kan anträffas eller är underåriga eller annars är ur stånd att sköta uppgiften.

Två eller flera anhöriga under samma punkt företräder den enskilde gemensamt. De kan inbördes anförtro varandra behörigheten.

Ett avböjande från en anhörig eller anhöriga under samma punkt kan endast avse samtliga angelägenheter enligt 2 §.

Om visst skydd för tredje man i god tro

6 § En rättshandling som en anhörig med stöd av 1 och 3–5 §§ har företagit för den enskildes räkning är bindande för den enskilde även om den inte har varit av det slag som anges i 2 §, såvida tredje man varken insåg eller borde ha insett rätta förhållandet

7 § Om den enskilde har särskild anledning att befara att en anhörig med åberopande av behörighet enligt detta kapitel kommer att företa rättshandlingar gentemot en viss person som saknar kännedom om att den enskilde inte längre är i det tillstånd som anges i 1 §, ska den enskilde om möjligt meddela denna person att behörigheten har upphört att gälla. Underlåter den enskilde det, får han eller hon inte mot en person som är i god tro åberopa att behörigheten har upphört.

Skyldigheter för den anhörige

8 § När den anhörige tar i anspråk behörighet enligt detta kapitel ska han eller hon alltid handla på det sätt som bäst gagnar den enskilde. Härvid ska beaktas den enskildes egen uttryckta eller förmodade inställning.

9 § En anhörig som utnyttjar sin behörighet ska fortlöpande dokumentera sin förvaltning på ett med hänsyn till omständigheterna lämpligt sätt. Den anhörige ska se till att pengar som tillhör den enskilde förvaras så att de inte sammanblandas med tillgångar som han eller hon annars förvaltar.

Skadestånd

10 § En anhörig som har tagit i anspråk sin behörighet enligt detta kapitel är skyldig att ersätta skada som han eller hon har orsakat den enskilde uppsåtligen eller av vårdslöshet.

Om flera anhöriga är ansvariga, tillämpas 12 kap. 14 § andra stycket föräldrabalken.

I fråga om rätt att väcka talan om ersättning tillämpas vad som anges i 12 kap. 15 § andra stycket föräldrabalken.

11 § Om en rättshandling, som en anhörig har vidtagit med åberopande av behörighet enligt detta kapitel, på grund av brist i behörigheten inte blir bindande, är den som företagit rättshandlingen skyldig att ersätta godtroende tredje man skada som denne därigenom tillfogas. Detta gäller dock inte, om rättshandlingen saknar bindande verkan mot den enskilde till följd av någon särskild omständighet, som den anhörige inte kände till och som tredje man inte med fog kunde förutsätta att den anhörige skulle känna till.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.

Bilaga 4 – Förslag till lag om framtidsfullmakter och om behörighet i vissa fall för anhöriga i SOU 2004:112

1 kap. Om framtidsfullmakter, m.m.

Innebörd

1 § En framtidsfullmakt är en fullmakt åt en eller flera personer att företräda fullmaktsgivaren efter den tidpunkt då fullmaktsgivaren på grund av psykisk störning, sjukdom, skada eller liknande förhållande varaktigt och i huvudsak är ur stånd att ha hand om de angelägenheter som fullmakten avser.

Framtidsfullmakt kan upprättas av den som har fyllt 18 år.

2 § Fullmakten kan omfatta både ekonomiska och personliga angelägenheter. Det skall klart framgå av fullmakten att den har verkan efter den tidpunkt som anges i 1 §.

Om framtidsfullmakten skall omfatta åtgärder inom hälso- och sjukvården, skall detta särskilt anges.

3 § Förordnanden i en framtidsfullmakt som innebär att en fullmäktig ges behörighet i personliga angelägenheter i de avseenden som anges i 11 kap. 6 § föräldrabalken är utan verkan.

Upprättande

4 § En framtidsfullmakt skall upprättas skriftligt med två vittnen. Fullmaktsgivaren skall skriva under framtidsfullmakten i vittnenas samtidiga närvaro eller intyga inför dem att han eller hon har skrivit under handlingen. Framtidsfullmakten bör dateras. Vittnena skall ha kännedom om att handlingen är en framtidsfullmakt. De skall bekräfta handlingen genom sin underskrift.

För vittnen enligt första stycket skall gälla de villkor som anges i 10 kap. 4 § första stycket ärvdabalken.

Den som anges som fullmäktig i framtidsfullmakten får inte tas till vittne.

5 § Vittnena bör på framtidsfullmakten anteckna iakttagelser om fullmaktsgivarens hälsotillstånd och andra omständigheter som är av betydelse för framtidsfullmaktens giltighet.

Läkarintyg eller annan likvärdig utredning om fullmaktsgivarens hälsotillstånd när framtidsfullmakten skrevs bör bifogas framtidsfullmakten.

Återkallelse

6 § En framtidsfullmakt kan inte med bindande verkan göras oåterkallelig.

7 § En framtidsfullmakt återkallas genom att fullmaktsgivaren återtar eller låter förstöra handlingen. Fullmäktigen skall på begäran av fullmaktsgivaren lämna tillbaka framtidsfullmakten.

Har tredje man fått ett särskilt meddelande om att framtidsfullmakten är återkallad, gäller detta som återkallelse gentemot honom.

8 § För återkallelse i övrigt eller förklaring att en framtidsfullmakt skall vara kraftlös gäller vad som anges i 2 kap. 17, 19 och 20 §§ lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

En framtidsfullmakt som innefattar rätt att sluta avtal om köp, byte eller gåva av fast egendom är utan verkan i sådana angelägenheter, om återkallelse har skett enligt 7 § första stycket eller om den har förklarats kraftlös i enlighet med vad som anges i 2 kap. 17 § lagen om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

Ikraftträdande

9 § Fullmäktigen skall ta ställning till när fullmakten i enlighet med 1 § träder i kraft.

Ett förordnande för en person att vara fullmäktig enligt en framtidsfullmakt skall anses innefatta medgivande för fullmäktigen att ta del av uppgifter om fullmaktsgivarens hälsotillstånd, om detta behövs för att avgöra om fullmaktsgivarens tillstånd är sådant som anges i 1 §.

10 § Om inte annat framgår av fullmakten skall fullmäktigen snarast underrätta fullmaktsgivaren och dennes make eller sambo och närmaste släktingar om fullmaktens ikraftträdande och om dess innehåll.

Jäv

11 § En fullmäktig har inte rätt att företräda fullmaktsgivaren, om det uppstår en fråga om rättshandling eller rättegång mellan fullmaktsgivaren å ena sidan och fullmäktigen, hans eller hennes make eller sambo eller någon annan som fullmäktigen företräder å den andra sidan.

Första stycket hindrar inte att fullmäktigen lämnar personliga presenter eller andra gåvor som får anses ha stöd i framtidsfullmakten. Fullmäktigen kan också täcka nödvändiga utgifter samt bestämma eget arvode i enlighet med vad som bestäms i fullmakten eller får anses skäligt.

Om förordnande av god man i fullmäktigens ställe i fall som anges i första stycket tillämpas 11 kap. 17 § andra stycket föräldrabalken. Föreskrifterna i nämnda § tredje stycket om förordnande av god man när det finns intressebegränsning tillämpas i förhållandet mellan fullmaktsgivaren och fullmäktigen, om det begärs av någon av dem eller om det annars är lämpligt. Om sådan god man gäller också vad som i övrigt är föreskrivet i 11 kap. föräldrabalken.

Fullmaktsgivarens bundenhet

12 § Den som har gett en framtidsfullmakt för någon annan att företräda sig är omedelbart berättigad och förpliktad i förhållande till tredje man genom en rättshandling som fullmäktigen har företagit inom framtidsfullmaktens gränser och i fullmaktsgivarens namn.

Vad som sägs i första stycket gäller även i fråga om fullmakt att företräda fullmaktsgivaren vid rättshandlingar, som företas gentemot honom.

13 § Har fullmäktigen överskridit sin befogenhet när han företagit en rättshandling, gäller rättshandlingen inte mot fullmaktsgivaren, om tredje man insett eller borde ha insett att fullmäktigen överskred sin befogenhet.

14 § Om fullmaktsgivaren har särskild anledning att befara att fullmäktigen kommer att på grund av fullmakten företa rättshandlingar gentemot en viss person, som saknar kännedom om att framtidsfullmakten enligt 20 § inte längre gäller, skall fullmaktsgivaren om möjligt meddela denne att framtidsfullmakten har upphört att gälla. Underlåter fullmaktsgivaren det, får han inte mot en person som är i god tro åberopa att framtidsfullmakten inte gäller.

Fullmäktigens ansvar m.m.

15 § Fullmäktigen ansvarar gentemot tredje man för att han eller hon har nödvändig fullmakt. Om detta gäller vad som föreskrivs i 2 kap. 25 § lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

16 § För det inbördes förhållandet mellan fullmaktsgivare och fullmäktig gäller vad som föreskrivs i 18 kap. handelsbalken.

Fullmäktigen skall hålla fullmaktsgivarens medel avskilda från sina egna.

Granskning av hur framtidsfullmakten används

17 § Fullmäktigen skall på begäran av överförmyndaren för den kommun där fullmaktsgivaren är folkbokförd lämna de upplysningar om fullmaktsförhållandet och företagna åtgärder som överförmyndaren begär. Fullmaktsgivaren skall på överförmyndarens begäran även lämna särskild redovisning för sitt uppdrag.

Förordnande av god man eller förvaltare enligt föräldrabalken

18 § Om möjlighet att besluta om godmanskap eller förvaltarskap för fullmaktsgivaren gäller vad som föreskrivs i 11 kap. 2 och 9 §§ föräldrabalken. Ansökan om sådant anordnande får göras, förutom av dem som anges i 11 kap. 25 § nämnda balk, av den som i en framtidsfullmakt har angetts som fullmäktig.

Då det gäller att bedöma om det behövs godmanskap eller förvaltarskap skall rätten särskilt beakta, om framtidsfullmäktigen inte kan ta tillvara fullmaktsgivarens intressen på det sätt som får anses vara förutsatt i fullmakten.

19 § Om godmanskap enligt 11 kap. 2 § föräldrabalken eller förvaltarskap anordnas för fullmaktsgivaren, är framtidsfullmakten utan verkan för de angelägenheter som omfattas av beslutet.

Om verkan av framtidsfullmakten i vissa fall

20 § Om framtidsfullmakten har trätt i kraft men fullmaktsgivarens tillstånd inte längre är sådant som anges i 1 §, saknar framtidsfullmakten verkan, när inte annat följer av 14 §.

21 § Dör fullmaktsgivaren eller blir fullmaktsgivarens egendom avträdd till konkurs eller får han eller hon förvaltare och har framtidsfullmakten trätt i kraft och brukats av fullmäktigen, gäller i fråga om ekonomiska angelägenheter vad som sägs i 2 kap. 21, 23 och 24 §§ lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

Framtidsfullmäktiges rätt att låta annan rättshandla på den enskildes vägnar, m.m.

22 § En framtidsfullmäktig kan överlåta behörighet att företräda fullmaktsgivaren endast om det följer av en tillämpning av föreskrifterna i 11 kap. 23 § föräldrabalken. Om ytterligare inskränkningar i rätten att överlåta behörighet är särskilt föreskrivet. Vad som har sagts nu gäller dock inte om något annat anges i framtidsfullmakten.

Periodiskt återkommande betalningar, m.m.

23 § En skriftlig fullmakt som någon har lämnat annan att i visst angivet avseende hos kreditinstitut eller annan tredje man uppbära medel för periodiskt återkommande betalningar eller andra penningöverföringar för de ändamål som anges i 2 kap. 2 § har verkan även sedan fullmaktsgivaren har kommit i det tillstånd som anges i 1 §. I fråga om en sådan fullmakt gäller 6 §.

Vad som sägs i första stycket skall gälla även andra skriftliga medgivanden om periodiska betalningar eller penningöverföringar från den enskilde för där angivna ändamål.

Särskilda föreskrifter

24 § Det finns särskilda föreskrifter om framtidsfullmakter i bl.a. lagen (0000:000) om ställföreträdare för vuxna med bristande beslutsförmåga inom hälso- och sjukvården m.m. och lagen (0000:000) om ställföreträdare för vuxna med bristande beslutsförmåga inom den sociala välfärden.

2 kap. Om anhöriga ställföreträdare i vissa ekonomiska angelägenheter

Behörighetens avgränsning

1 § I detta kapitel finns föreskrifter om anhöriga med behörighet i vissa ekonomiska angelägenheter för personer som har fyllt 18 år men som på grund av psykisk störning, sjukdom, skada eller liknande förhållande uppenbarligen varaktigt saknar förmåga att ha hand om sina ekonomiska angelägenheter.

2 § Behörigheten för anhöriga enligt 1 § avser, enligt vad som närmare anges i 6 §, sedvanliga rättshandlingar med anknytning till den enskildes dagliga livsföring.

Sådana rättshandlingar kan avse livsmedel, kläder och skor, förbrukningsartiklar, boende, hälsa och hygien, tandvård, transporter, avgifter för sociala tjänster, skattebetalningar, telefon, tillgång till massmedier, förströelser, försäkringar och medlemskap i föreningar.

Behörigheten avser även insättning av den enskildes medel hos bank eller kreditmarknadsföretag.

3 § Behörigheten för anhöriga gäller endast i den mån den enskilde inte företräds av framtidsfullmäktig enligt 1 kap. i denna lag eller av god man eller förvaltare enligt föräldrabalken.

Vilka anhöriga är behöriga?

4 § Följande anhöriga kommer i fråga som ställföreträdare enligt detta kapitel.

1. Make eller sambo.
2. Barn.
3. Barnbarn.
4. Föräldrar.
5. Syskon.

Om den enskilde på grund av bestående funktionsnedsättning är i det tillstånd som anges i 1 § när han eller hon fyller 18 år, kan han eller hon företrädas endast av en god man eller en förvaltare.

5 § Ställföreträdarskapet bestäms av den ordning i vilken de anhöriga är upptagna under punkterna i 4 §. Då skall bortses från personer som avböjer uppgiften eller inte kan anträffas eller är underåriga eller annars är ur stånd att sköta uppgiften.

Två eller flera anhöriga under samma punkt företräder den enskilde gemensamt. De kan inbördes anförtro varandra behörigheten.

Ett avböjande från en anhörig eller anhöriga under samma punkt kan endast avse samtliga angelägenheter enligt 2 §.

Närmare om den anhöriges behörighet

6 § Den anhörige får inom ramen för 1 och 2 §§

1. träffa avtal för den enskildes räkning,
2. ombesörja betalningar för denne med tillgängliga medel,
3. för ändamål som anges i 2 § tredje stycket och, i behövlig utsträckning, under 2 i denna paragraf lyfta inkomst och avkastning av egendom som tillkommer den enskilde och ta i anspråk banktillgodohavanden och andra penningmedel, och
4. lämna eller ändra sådan skriftlig fullmakt eller sådant medgivande som avses i 1 kap. 23 §.

7 § Den anhängige har inte behörighet att företräda den enskilde i mål eller ärende hos domstol eller annan myndighet.

Den anhängige har inte heller rätt att företräda den enskilde, om det uppstår en fråga om en rättshandling mellan den enskilde, å ena sidan, och den anhängige, den anhängiges make eller sambo eller någon som den anhängige företräder, å den andra sidan.

Om förordnande av god man i den anhängiges ställe i fall som anges i andra stycket tillämpas 11 kap. 17 § andra stycket föräldrabalken. Föreskrifterna i nämnda § tredje stycket om förordnande av god man när det finns intressebetsättning tillämpas i förhållandet mellan den enskilde och den anhängige, om det begärs av någon av dem eller om det annars är lämpligt. Om sådan god man gäller också vad som i övrigt är föreskrivet i 11 kap. föräldrabalken.

Om visst skydd för tredje man i god tro

8 § En rättshandling som en anhängig med stöd av 1 och 3–5 §§ har företagit för den enskildes räkning är bindande för den enskilde även om den inte har varit av det slag som anges i 2 §, såvida tredje man varken insåg eller borde ha insett rätta förhållandet.

9 § Om den enskilde har särskild anledning att befara att en anhängig med åberopande av behörighet enligt detta kapitel kommer att företa rättshandlingar gentemot en viss person som saknar kännedom om att den enskilde inte längre är i det tillstånd som anges i 1 §, skall den enskilde om möjligt meddela denna person att behörigheten har upphört att gälla. Underlåter den enskilde det, får han eller hon inte mot en person som är i god tro åberopa att behörigheten har upphört.

Skyldigheter för den anhängige

10 § När den anhängige tar i anspråk behörighet enligt detta kapitel skall han eller hon alltid handla på det sätt som bäst gagnar den enskilde. Härvid skall beaktas den enskildes egen uttryckta eller förmodade inställning.

11 § En anhängig som utnyttjar sin behörighet skall fortlöpande föra räkenskaper över sin förvaltning och göra anteckningar om sina åtgärder i övrigt. Den anhängige skall se till att pengar som tillhör den enskilde förvaras så att de inte sammanblandas med tillgångar som han eller hon annars förvaltar.

12 § Den anhängige skall på begäran av överförmyndaren i den kommun där den enskilde är folkbokförd lämna de upplysningar som överförmyndaren begär om vilka åtgärder som han eller hon har vidtagit med hänvisning till behörighet enligt detta kapitel. Den anhängige skall på överförmyndarens begäran även lämna särskild redovisning för sitt handlande.

Skadestånd

13 § En anhängig som har tagit i anspråk sin behörighet enligt detta kapitel är skyldig att ersätta skada som han eller hon har orsakat den enskilde uppsåtligt eller av vårdslöshet.

Om flera anhängiga är ansvariga, tillämpas 12 kap. 14 § andra stycket föräldrabalken.

I fråga om rätt att väcka talan om ersättning tillämpas vad som anges i 12 kap. 15 § andra stycket föräldrabalken.

14 § Om en rättshandling, som en anhängig har vidtagit med åberopande av behörighet enligt detta kapitel, på grund av brist i behörigheten inte blir bindande, är den som företagit rättshandlingen skyldig att ersätta godtroende tredje man skada som denne har tillfogats. Detta gäller dock inte, om rättshandlingen saknar bindande verkan mot den enskilde till följd av någon särskild omständighet, som den anhängige inte kände till och som tredje man inte med fog kunde förutsätta att den anhängige skulle känna till.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2007.

2. Fullmakter som har upprättats före ikraftträdandetidpunkten skall ha verkan som framtidsfullmakter efter ikraftträdandet, om de uppfyller förutsättningarna i lagen.

2. [sic!] I fråga om sådana skriftliga fullmakter och medgivanden som anges i 1 kap. 23 § skall den nya lagen gälla även om de har upprättats före ikraftträdandet.

Jag, Anton Jägerholt, registrerades på kursen första gången HT16. Jag har inte omregistrerats och inte deltagit i något tidigare examinationstillfälle.